

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T R T' nin STATÜSÜ İLE İLGİLİ
KAMU OYU

HAZIRLAYAN
NURHAN ZEYNEP TOSUN

TEZ HOCASI : Prof.Dr. Alim Şerif ONARAN

Ö N S Ö Z

Radyo ve Televizyon bir ülkenin yarınlarını oluşturan, yarının kuşaklarına kendi sınırları çerçevesinde yön veren, toplumsal oluşumu belirli ölçülerde hızlandırabilen veya yavaşlatabilen araçlardır. Sosyal, siyasi ve iktisadi konularda kamuoyunu oluşturma, kamuoyunu aydınlatma gibi çok önemli bir görevi olan Radyo ve Televizyon toplum hayatının vazgeçilmez öğeleridir.

Toplum hayatında bu denli önemli bir görevi olan Radyo ve Televizyonun tarafsızlık ilkesinden sapmaması esastır. Görevini hakkıyla yerine getirebilmesi için, belirli bir günize ağırlık vermeden objektiflik, tarafsızlık ilkesinden ayrılmadan yayın yapmalıdır.

Tüm dikkatlerin, bu denli önemli bir organ üzerinde yoğunlaşması ise çok doğaldır. TRT'nin statüsüyle ilk eleştiriler basında yıllardır yer alır, kamuoyunu yıllardır ilgilendirir. TRT'nin tarafsızlığı, özerkliği konusu, yıllardır güncelliğini korumayı başaran nadir konulardan biridir.

"TRT'nin statüsüyle ilgili Kamuoyu" adlı çalışmada, çeşitli zaman dilimlerindeki basında, TRT ile ilgili olarak çıkan eleştirileri bu eleştirilerin içeriğini ve nedenlerini, sürekli olarak gündeme gelen tarafsızlık konusunu, tarafsızlık hakkında gazeteler arasında beliren fikir ayrılığını arşiv araştırmalarına dayanan somut verilerle açıklamaya çalıştım.

Çalışmamın her döneminde, yakın ilgi ve alakasını esirgemeyen değerli fikirleriyle bana yol gösteren Sayın Hocam Prof.Dr.Alim Şerif Onaran'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

İ Ç İ N D E K İ L E R

- ÖNSÖZ

- GİRİŞ

- I. BÖLÜM

TRT'NİN STATÜSÜ

A. 1961 ANAYASASI VE TRT

a) 359 sayılı TRT kanunu

b) 1961 Anayasasında yapılan değişiklikler

c) 359 sayılı TRT kanununda 1568 sayılı
yasa ile yapılan değişiklikler

B. 1982 ANAYASASI VE TRT

a) 2954 sayılı TRT kanunu

- II. BÖLÜM

ÖZERKLİK VE TARAFSIZLIK KAVRAMLARI

a) Özerklik nedir

b) Tarafsızlık nedir

c) Anayasada ve TRT kanununda özerklik ve
tarafsızlık kavramları

- III. BÖLÜM

TRT'NİN STATÜSÜ İLE İLGİLİ OLARAK

BASINDA YER ALAN ELEŞTİRİLER

A. 1960-1964 (TRT öncesi) DÖNEMİNDE BASINDA YER ALAN

RADYONUN STATÜSÜNE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

B. 1964-1985 DÖNEMİNDE TRT'NİN STATÜSÜ İLE İLGİLİ OLARAK

BASINDA YER ALAN ELEŞTİRİLER

I.
A.
a)
aa)

+ Sistemdeki
yanlış
(Biykalmış
gerçek)

+ Sayfa no'su
yok

a)
b)
c)

celması perelir
mumazalar uceder
cel ltr

- 1) Adnan Öztrak dönemi
- 2) Musa Ögün dönemi
- 3) İsmail Cem İpekçi dönemi
- 4) Nevzat Yalçıntaş dönemi
- 5) Şaban Karataş dönemi
- 6) Cengiz Taşer'in vekaleten
görev yaptığı dönem
- 7) Doğan Erden'in vekaleten
görev yaptığı dönem
- 8) Cengiz Taşer dönemi
- 9) Doğan Kasaroğlu dönemi
- 10) Macit Akman dönemi
- 11) Tunca Toskay dönemi

- SONUÇ

Yansımaları Kaynakları

?

G İ R İ Ő

TRT, dünden bugüne istisnasız olarak toplumun bütün kişi ve kuruluşlarının üzerinde tartıştığı bir kurumdur. Çok geniş bir etki alanına sahip olduğu için büyük bir önemi bulunan Radyo ve Televizyonun, kamuoyunu oluşturmak ve bu oluşan düşüncüyü açıklamak gibi çok önemli bir görevi vardır. Diğer bir deyişle Radyo ve Televizyon hem oluşturucu, hem de oluşmuş düşüncenin açıklanma aracı olarak birbirini izleyen ve tamamlayan bir fonksiyon görür. Radyo ve Televizyonun kamuoyunun oluşmasında son derece etkili bir araç olduğu düşünülürse, onlardan tek yönlü bir propaganda aracı olarak faydalanmanın ne denli sakıncalı olduğu anlaşılır. Bu nedenle gerek Radyo gerekse Televizyon tarafsızca, her türlü görüşe yer vererek ve bir devlet kuruluşu olmanın önemini kavrayarak seviyeli ve ciddi bir yayın politikası izlemelidir.

Gelişmekte olan toplumlarda, böylesine tesirli bir yayın organının vazifeleri elbetteki gelişmiş toplumlara oranla çok daha fazla önem taşıyacaktır. Radyo ve Televizyonun bu önemi, Türkiye'de Radyo ve Televizyon üzerinde geniş tartışmalar açılmasına, kamuoyunun bu konuya dikkatle eğilmesine, iktidar ve muhalefet partilerinin TRT konusunu sürekli olarak gündemde tutmasına neden olmaktadır. Siyasi partiler, kamuoyunu yönlendirmede olan etkisi nedeniyle Radyo ve Televizyon konusunu sürekli olarak gündeme getirmişlerdir.

Kamuoyunun serbestçe ve tarafsızca oluşmasının temin edilebilmesi için gerek 1961 Anayasasında, gerekse 1982 Anayasasında TRT'nin statüsü belirtilmiştir. 1982 Anayasasınının 133.maddesi TRT kurumunun her türlü Radyo-Televizyon yayınlarında tarafsızlık ilkesini gözetmesi gerektiği belirtilmişti.

TRT'nin toplumu yönlendirmedeki büyük önemi inkar edilemez.

Hep Jehan var

İşte bu önemi, TRT'nin kamuoyunda üzerinde en çok tartışılan konu haline gelmesine neden olmuştur.

Bu çalışmada, toplum hayatında özel bir yeri olan TRT'nin gerek 1961, gerekse 1982 Anayasasında yer alış şeklini, Anayasada yer alan TRT ile ilgili hükümleri, kuruluşundan bu yana kurumun çalışmasını düzenleyen, temin eden 359 sayılı, 1568 sayılı ve 2954 sayılı TRT kanunlarını tezin birinci bölümünde incelerken, uzun yıllar tartışma konusu olan, yasa değişikliklerine yol açan özerklik, tarafsızlık konusunu ise 2.bölümde inceleyeceğiz.

TRT konusunda yapılan eleştiriler, gerek siyasi partilerin gerekse basının TRT'ye yönelttiği tenkitler, TRT, tarafsızlığı, değil mi? tartışması ise 3.bölümde ele alınacaktır. Televizyon ve Radyonun toplumu yönlendirmedeki, kamuoyunu oluşturmadaki önemi, basının TRT konusuna dikkatle eğilmesine neden olmaktadır. 1960 yıllarından itibaren basında yer alan eleştiriler, eleştirilerin içeriği, iktidar değişiklikleriyle birlikte TRT genel müdürlerinin değişmesi ve değişen TRT genel müdürleriyle birlikte basında yer alan eleştirilerin de yön değiştirmesi, tezin candamarını oluşturan 3.bölümde anlatılacak konular arasındadır. Çalışmanın esas amacını, TRT'nin statüsüyle ilgili olarak basında yer alan eleştirilerin anlatımı oluşturduğu için tezin 1. ve 2. bölümlerinde ele alınan konular yüzeysel olarak anlatılmıştır

TRT yani Türkiye Radyo-Televizyonu, Türk toplum hayatında çok önemli bir rol oynamıştır. Kamuoyunun dikkati her zaman TRT'nin üzerinde olmuştur. Radyo ve Televizyonun tarafsızlığı konusu, basının sürekli olarak gündeme getirdiği bir konu olmak özelliğini 1960'lı yıllardan 1980'li yıllara gelinceye dek korumuştur.

Bu çalışmada, 1960-1985 yılları arasında, basında TRT'nin statüsüyle ilgili olarak yer alan eleştirileri, eleştirilerin birleştiği ve ayrıldığı noktaları nedenleri ile birlikte incelemeyi amaçladım.

SONUÇ

BÖLÜM I

TRT'NİN STATÜSÜ

A. 1961 ANAYASASI VE TRT

a) 359 sayılı TRT kanunu

b) 1961 Anayasasında yapılan değişiklikler

c) 359 sayılı TRT kanununda 1568 sayılı

yasa ile yapılan değişiklikler

B. 1982 ANAYASASI VE TRT

a) 2954 sayılı TRT kanunu

1961 Anayasası ve TRT

Yeni bir Anayasanın hazırlık çalışmalarına başlanması, Milli Birlik Komitesince 27.Mayıs ihtilalinin ilk saatlerinde İstanbul Üniversitesi Fakültesinden davet edilen yedi öğretim üyesine tevdi edilmiştir. Daha sonra Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültesinin üç öğretim üyesininde katıldığı Anayasa komisyonu derhal çalışmaya başlamıştır. Hazırladığı ön tasarımı 15.Ekim.1960'da Milli Birlik Komitesine teslim etmiştir.

İstanbul komisyonu çalışmalarına bir Anayasa anketi hazırlamakla başlamıştır. Çeşitli siyasi, mesleki vs. teşekküllerin, Üniversite öğretim üyelerinin, gazeteci ve fikir adamlarının görüşleri bu yoldan elde edilmiştir. Komisyon gerekli gördüğü alanlarda uzmanların bilgisi ne başvurmuştur.

Bu arada Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakülteside, kısa bir süre içinde, gerekçeleriyle birlikte bir Anayasa tasarısı hazırlamış ve Türk seçim sistemi hakkındaki tekliflerini de bu metne eklemiştir.

Bu tasarımı hazırlamakla görevlendirilmiş olan temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu, ilk toplantıda verdiği karar gereğince İstanbul Komisyonunca hazırlanmış ön tasarımı etüt metni, Siyasal Bilgiler tasarısını da yardımcı metin olarak kabul etmiştir.

Yapılan tüm çalışmaların Türkiye'nin gerçekleri ile bağdaştırılması yoluna gidilmiş ve geride bırakılan devrenin demokratik hayatı zedelemiş ve hürriyetleri ortadan kaldırırcasına tahdidetmiş olduğu gözden uzak bulundurulmamış ve böyle bir durumun geriye dönmemesi isteği çalışmalara hakim olmuştur. 7.Ocak.1961'de çalışmalarına başlayan Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu tasarı metnini 9.Mart.1961'de Temsilciler Meclisi başkanlığına sunmuştur (1).

1)1961 Anayasası ile eski Anayasadır.Filiz kitabevi yayını,1975. S/10

27.Mayıs.1960 hareketından sonra hazırlanan 1961 Anayasası, ihtilale zemin hazırlayan dönemdeki Anayasadan sapmaları önleyici ve özgürlüklerin güvenliğini sağlayıcı tedbirlerle dolu olarak hazırlanmıştır. 1924 Anayasasında mevcut bulunan hükümlere rağmen çıkarılan kanunlarla haberleşme ve düşünce özgürlüklerinin tam anlamıyla kullanılmasının kösteklenmesi 1961 Anayasası ile önlenmek istenmiştir.(1)

1961 Anayasasınının 17.maddesi "herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu" varsayımını benimsemiş, "haberleşmenin gizliliğinin" esas olduğunu kabul etmiş ve bu gizliliğe ancak kanunun gösterdiği hallerde hakim tarafından kanuna uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça dokunulamayacağını öngörmüştür. 20.maddenin 1.fikrasında ise kişilerin fikir ve kanaatlerini serbestçe açıklayabileceği yayabileceği, 2.fıkroda ise bunları açıklamaya mecbur tutulamayacağı belirtilmiştir.

Demek oluyor ki 1961 Anayasası haberleşme özgürlüğü ile düşünce ve kanaatleri yayma özgürlüğünü Anayasal güvence altına almıştır. 1961 Anayasası ayrıca Üniversite, Radyo ve Televizyona özerklik tanıyarak bunların belirli haklar ve dokunulmazlıklarla donatılmış şekilde anayasanın öngördüğü sosyal yapı içinde yer almalarını sağlamıştır. (29.Şubat.1972 tarih ve 1568 sayılı kanunla düzenlenen TRT kanununa göre TRT'nin özerkliği kaldırılmıştır. Bu değişikliği ilerdeki sayfalarda inceleyeceğiz.)

1961 Anayasası, haberleşme özgürlüğünün tam olarak işlemlerini sağlamak bakımından kişilerin ve siyasi partilerin, kamu tüzel kişileri elinde bulunan basın dışı kitle haberleşme araçlarından (Radyo ve Televizyon, devlet tarafından kurulan veya devletten mali yardım

1) Yard.Doç.Dr.Özer Atilla. Gerekçeli ve 1961 Anayasası ile mukayeseli 1982 Anayasası. 1984 Ankara S/13

anılan yazılıdır

alan haber ajansları) faydalanmaları hakkını 26.maddede tanıyarak kamuoyunun tarafsız ve serbestçe oluşmasını sağlamak istemiştir.(3)

1961 Anayasasınının 121.maddesinde (1972 tarih ve 1568 sayılı yasa ile değişikliğe uğramadan önce) şu hüküm yer almıştır; "Rd -Tv istasyonlarının idaresi, özerk kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir. Her türlü Rd -Tv yayınları tarafsızlık esaslarına göre yapılır. Rd ve Tv idaresi kültür ve eğitime yardımcılık görevinin gerektirdiği yetkilere sahip kılınır."

Bu maddede yer alan hükümlerden anlaşıldığı gibi, Anayasa TRT kurumu ile ilgili olarak 4 ilkeye bünyesinde yer vermiştir. Bu 4 ilkeyi şöyle sıralayabiliriz.

1- Türkiye'de Rd -Tv hizmetleri kamu kuruluşu biçiminde örgütlenecektir.

2- Rd -Tv kuruluşunun özerkliği ve tüzel kişiliği olacaktır.

3- Rd -Tv kuruluşu tarafsızlık esaslarına göre yayın yapacaktır.

4- Rd -Tv kuruluşu kültür ve eğitimde yardımcı olacaktır. (4)

Özerklik, Rd -Tv'a "devlet içinde devlet" yaratmak düşüncesiyle ve -rilmemiş olup, kamuya karşı gördükleri hizmetlerin niteliğinden doğmaktadır. Özerklik, Rd -Tv kuruluşunun yaptığı hizmetleri daha bağımsız daha tarafsız ve engellemeden yapabilmeleri için verilmiştir. (5) TRT'nin özerk bir şekilde kurulmasınının 1961 anayasası tarafından şart koşulmasınının nedenleri arasında 1960 ihtilalinden önceki dönemdeki Rd'nun partizan tutumuna son vermek, onu siyasi iktidarın tekeline ve emrinden kurtarmak, dolayısıyla ileride kurulacak olan Televizyonun radyonun akibetine düşmekten korumak yatmaktadır.

(3) Yard. Doç. Dr. Özer Atilla: Gerekçeli ve 1961 Anayasası ile mukayeseli 1982 Anayasası. 1984 Ankara S/150

(4) Tokgöz Oya: Türkiye ve Ortadoğu ülkelerinde Rd -Tv sistemleri A.Ü.S.B.F yayınları, Ankara 1972 S/87 .

(5) Taşer Cengiz: Radyonun organizasyonu ve özerkliği, TRT basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1970 S/138

a)

359 Sayılı TRT Kanunu

Okunmuş
başlatılmış

1961 Anayasasının, geçici 8.maddesinin hükümleri gereği olarak ve 121.maddesinde istemlerini yerine getirmek bakımından Türkiye Radyolarını ve gelecekte kurulacak olan Televizyonu düzenlemek için 24.Aralık.1963 tarihinde 359 sayılı TRT kurumu kanunu çıkarılmıştır.

Kurumun kuruluş şekli 1.maddede belirtilmiştir (mad. 1). TRT adıyla, tüzel kişiliğe sahip, özerk bir kamu iktisadi teşebbüsü kurulmuştur. Kurumun merkezi Ankara'dadır.

TRT kanununun 2.maddesinde ise TRT'nin görevleri belirtilmiştir.

1-Rd -Tv'la haber hizmetlerini görmek, eğitici, öğretici, kültür ve eğitime yardımcı, eğlendirici, yurdu içerde ve dışarda tanıtıcı yeterli ve tarafsız yayın yapmak.

2-Yurdun gerekli yerlerine yeni Rd -Tv tesisleri kurmak, bu tesisleri işletmek, mevcut yayın tesislerini ihtiyaca göre geliştirip, genişletmek.

3-Rd -Tv postaları arasındaki iş ve yayın ahengini sağlamak ve bu konuda gösterilen esaslar içerisinde milletlerarası teşekküller, yabancı Rd -Tv kuruluşları ile münasebetler düzenlemek.

4-Yayınların mümkün olduğu kadar geniş bir alanda en iyi şekilde yapılması için araştırmalarda bulunmak, tedbirler almak ve gerekiyorsa kendi tesislerinde kullanılacak alet ve cihazlar üzerinde araştırma yapmak, bunları kısmen veya tamamen imal etmek ve bunun için gerekli tedbirleri almaktır.

359 sayılı TRT kanununun 35.maddesi Türkiye'de Rd ve Tv istasyonları kurmak hakkını ve yetkisini TRT kurumuna vermiştir. Bu madde başka bir deyişle, TRT kurumuna Türkiye'de Rd ve Tv. tesisi kurma ve işletme tekeli vermiştir.

TRT kurumu 359 sayılı kuruluş kanununun 35.maddesi gereğince hernekadar Türkiye'de Rd ve Tv istasyonları kurma ve işletme hakkına yani Rd -Tv tekeline sahipse de kurumun malları ve her çeşit mevcutları devlet malı sayılmaktadır. Yani Rd -Tv tesisleri üzerinde TRT'ye Mülkiyet hakkı tanınmamış olmaktadır.

Devlet, TRT'yi Anayasa gereğince özerk bir kurum olarak kurarak, kendi adına Rd -Tv istasyonlarını işlettiirmektedir. Ayrıca TRT Rd -Tv istasyonlarını kurmadan önce askeri bakımdan Milli Savunma Bakanlığının yazılı görüşünü de almakla yükümlü kılınmıştır. (7)

1961 Anayasasında Yapılan Değişiklikler

Türkiye Radyolarının 1964 yılından itibaren "Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu şeklinde örgütlenişi kamuoyunda yadırganmış ve siyasi partilerle, çeşitli baskı grupları özellikle basın yoluyla TRT'ye karşı çıkmışlardır. Gerek çeşitli parlamento üyelerinin gerekse yazılı basının TRT'nin yansız olmadığı şeklindeki açıklamaları ve görüşleri, 1965 yılı bütçe görüşmeleri sırasında işbaşına gelen Suat Hayri Ürgüplü başkanlığındaki azınlık koalisyonu döneminde, Cumhuriyet Savcılığınca TRT hakkında soruşturma açılmasına neden olmuştur.

12.Mart.1971 tarihinde Süleyman Demirel başkanlığındaki hükümetin istifa etmesinden sonra, Nihat Erim başkanlığında kurulan partiler üstü hükümet 1961 Anayasasının bazı maddelerini değiştirerek geçici maddeler eklemiştir.

(7) Tokgöz, Oya. Türkiye ve ortadoğu ülkelerinde Radyo-Televizyon sistemleri, A.Ü.S.B.F. yayınları. Ankara 1972 S/77

4 no'lu diplomatla ayın
kaynak

Yanlış diplomat

1961 Anayasasının değiştirilen maddelerinden biri de TRT'nin yönetimini düzenleyen 121.maddedir. Yapılan değişiklikle 121.madde- nin aldığı Şekil Őöyledir. "Radyo ve Televizyon istasyonları, ancak devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız kamu tüzel kişiliği halin- de kanunla düzenlenir. Kanun, yönetim ve denetimde ve yönetim organla- rının kuruluşunda tarafsızlık ilkesini bozacak hükümler koyamaz. Her türlü Rd Tv yayınları tarafsızlık esaslarına göre yapılır.Haber ve programların seğilmesinde, işlenmesinde ve sunulmasında ve kültür ve eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesinde devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal cumhuriyetin, milli güvenliğin ve genel ahlakın gerek- lerine uyulması, haberlerin doğrulğnn sağlanması esasları ile or- ganların seçim yetki, görev ve sorumlulukları kanunlarla düzenlenir."

Maddede yapılan bu değişiklikle TRT kurumunun özerkliği kaldı- rılmış ve TRT kurumu tarafsız bir kamu tüzel kişiliği olarak düzen- lenmiştir. (8)

Anayasanın temel hak ve ödevler kısmının 2.bölümünde yer alan "basın dışı haberleşme araçlarından yararlanma hakkını düzenleyen 26.maddeye ise Şöyle bir ekleme yapılmıştır.

"Kanun devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan hakla- rına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal cumhuriyetin, milli güvenliğin ve genel ahlakın korunması halleri dışında kalan bir sebebe dayanarak, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar koyamaz."

26.maddeye yapılan bu ekleme ile, basın dışı haberleşme kaynak-

---

(8) Aziz, Aysel: Yeni TRT Yasası. A..S.B.F. Dergisi 32 No:4

Ankara. Aralık 1972 S/101

larının en önemlileri olarak bilinen Rd -Tv'nun ne gibi durumlarda kamu hizmetine sunulmasına sınır getirileceği, diğer bir deyişle basın dışı haberleşme araçlarından ne gibi durumlarda yararlanılamayacağı belirtilmiştir.

Anayasanın değişikliğe uğrayan 121.maddesi ve bir ek getirilen 26.maddesi gereğince, hükümet 24.Aralık.1963 tarih ve 359 sayılı TRT kanununun bazı maddelerinde Anayasada yapılan değişikliğe uygun olarak değiştirilmesi ve bu kanuna ek ve geçici maddeler eklenmesi hakkında bir kanun tasarısını gerekçesi ile birlikte, Millet Meclisi Başkanlığına 16.Ekim.1971 tarihinde sunmuştur. (9)

Hükümet tarafından sunulan tasarının gerekçesinde şöyle denilmektedir.

"T.C.Anayasasının bazı maddelerini değiştiren ve buna bazı yeni maddeler ekleyen Anayasa değişikliği hakkındaki kanun, TRT kurumu ile ilgili olarak 121.maddeyi yeniden düzenlemiş bulunmaktadır. Yeni 121. maddede, kamu tüzel kişiliği halinde kurduğu TRT kurumunun idaresini bir temel ilkeye dayandırmış bulunmaktadır. Bu temel ilke tarafsızlıktır. Tarafılık ilkesi 121.maddeye göre;

- a)Yönetimde
- b)Denetimde
- c)Yönetim organlarının kuruluşunda dikkate alınacaktır.

Yine Anayasaya göre "tarafsızlık" her türlü Rd -Tv yayınlarında da göz önünde bulundurulacak bir ilkedir. 121. madde ayrıca kurumun yayınlarında uyulması gereken temel ilkeleride belli etmiştir.

---

(9) Tokgöz, Oya: Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo -Televizyon sistemleri. A.Ü.S.B.F. Yayınları. Ankara 1972 S/80

Böylece haber ve programların,

a)Seçilmesi

b)İşlenmesi

c)Sunulması

d)Kültür ve eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesi, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal Cumhuriyetin, milli güvenlik ve genel ahlakın gereklerine uyulması, Radyo-Televizyon yayınlarının genel ilkesi olmuştur.

Anayasanın bu hükümleri karşısında TRT kurumunu yönetiminde tarafsız kılmak, denetimde de bugüne değin karşılaşılan güçlükleri gidermek, yayınlarının genel yönünü tespit etmek için 359 sayılı kanunun bazı maddelerinin Anayasanın temel ilkeleri yönünde değiştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Hükümetin Millet Meclisi Başkanlığına verdiği bu tasarı üzerine TRT geçici komisyonu kurulmuş ve bu tasarı üzerinde görüşmeler başlamıştır. TRT geçici komisyonu, hükümetin tasarısında bazı değişiklikler yaparak bir rapor halinde 2.Aralık.1971 tarihinde Millet Meclisi Başkanlığına sunmuştur. (10)

29.Şubat.1972 tarihinde T.B.M.M."de kabul edilen 1568 sayılı yeni TRT yasası 8.Mart.1972 tarihli Resmi Gazetede ilan edilerek kanunlaşmıştır.

359 Sayılı TRT Kanununda 1568 Sayılı Yasa ile

Yapılan Değişiklikler

1568 sayılı TRT yasası ilk bakışta yeni bir yasa gibi gözükmesine rağmen, 359 sayılı TRT kanununun bazı maddelerinde yapılan değişikliklerden meydana gelmiştir. Değiştirilen maddelerin tümü yeni kurallar getirmemiş bazı maddeler daha sistemli bir hale getirilmiştir. Yapılan değişiklikler genel olarak 359 sayılı yasayı kapsam bakımından ayrıntılı bir hale getirmiştir. Biçim yönünden ise 359 sayılı kanunda herhangi bir değişiklik yapılmamış, ek ve geçici maddeler dışında 6 bölüm 50 madde olarak aynen alınmıştır.

TRT kanununda yapılan değişiklikleri;

- a)TRT'nin kuruluş görev ve yetkilerinde
- b)Teşkilatında
- c)Yayın esaslarında

yapılan değişiklikler olarak 3 grupta toplayabiliriz.

- a)TRT'nin kuruluş-görev ve yetkileri

1-Kuruluş: 359 sayılı yasada yapılan en önemli değişiklik, 1961 Anayasasının 121ymaddesinde yapılan değişikliğe dayanılarak yapılan 1.madde değişikliğidir. Bu değişiklikle TRT'nin özerkliği kaldırılmış ve TRT özerklik değil, tarafsız bir kamu tüzel kişisi olarak düzenlenmiştir.

2-Görevleri: TRT'nin görevleri konusunda 1568 sayılı yasada ayrıntılara inilmiş ve 359 sayılı yasada ayrı bir madde olarak görülmeyen "Yayın esasları" 1568 sayılı yasada 2.maddenin bir bölümünü meydana getirmiştir. Yayın esasları ilk bakışta yeni eklenmiş bir hüküm olarak görülmekte ise de incelendiğinde 359 sayılı yasanın "Yönetim Kurulunun Görevleri" başlıklı 5.maddesi ile bu yasaya dayanılarak saptanan genel yayın ilkelerinde yer alan hususların birleştirilmesinden meydana geldiği görülür.

b)TRT kurumunun organları;

359 sayılı TRT kurumunda bir başlık altında toplanmayan kurum organları, 1568 sayılı TRT yasasının 3.maddesinde bir başlık altında toplanmıştır.

- 1-Yönetim Kurulu
- 2-Genel Müdür
- 3-Koordinasyon Kurulu
- 4-TRT Seçim Kurulu
- 5-Genel Danışma Kurulu
- 6-Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu

olarak bu organlar sıralanmıştır.

Bu organlardan Koordinasyon Kurulu ve TRT Seçim Kurulu 359 sayılı yasada öngörülmemiş, Genel Danışma Kurulu ise Danışma Kurulu olarak yer almakta idi.

Maddede yapılan en önemli değişiklik, bu organların bir madde içerisinde toplanması değil, 359 sayılı yasada öngörülen "... en yüksek karar ve yönetim organı Yönetim Kuruludur" sözünün kaldırılmasıdır. Bu değişikliğe bağlı olarak "... Kurumun yönetim kurulunun aldığı kararlar çerçevesinde ve onun gözetimi altında Genel Müdür tarafından yönetileceği" hususunda kaldırılmıştır.

1-Yönetim kurulu: 1568 sayılı kanunda, yönetim kurulunun oluşması, görevleri ve toplantıları ile ilgili maddelerde önemli değişiklikler yapılmıştır.

359 sayılı yasada yönetim kurulu üye sayısı dokuzdu. 1568 sayılı yasada ise üye sayısı onbire çıkarılmıştır. Yönetim kurulu üyelerinin temsil edecekleri kurumlar bakımından da değişiklikler yapılmıştır.

Yönetim kurulunun oluşumundaki en önemli değişikliklerden biri TRT kurumu temsilcisi olarak 359 sayılı yasada görülen 2 temsilcinin

kaldırılması ve kurumun, Yönetim kurulunda Genel Müdür tarafından temsil edilmesidir. Bakanlar Kurulu tarafından atanmış üyelerin sayısı 2'den 3'e çıkarılmıştır.

Sanat çevrelerini temsilen gelecek üyelerin sayısında ve seçiminde de değişiklik yapılmıştır.

1568 sayılı yasadaki yönetim kurulu üyeleri arasında bulunan basın, işçi ve işveren konfederasyonlarının temsilcileri eski yasadaki yönetim kurulunda olmayan temsilcilerdir. Yönetim kurulunun görev süresi ise yeni yasa ile 5 yıldan 3 yıla indirilmiştir. Kurul başkanının kim olacağı konusunda da değişiklik yapılmış, eskiden kurul üyelerinin kendi aralarından seçecekleri bir kişinin olması öngörülmüş iken, yeni yasa ile bu görevi Genel Müdür üstlenmiştir.

Bir yönetim kurulu üyesi özürsüz olarak arka arkaya 3 toplantıya katılmadığı takdirde eski yasaya göre Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından görevine son veriliyordu. 1568 sayılı yasa ile bu görev TRT seçim kuruluna verilmiştir.

1568 sayılı değişikliğe göre, siyasi bir partide aktif olarak rol alan yönetim kuruluna seçilebilmekte ancak seçildikten sonra mensup olan parti ile ilişkisini kesmek zorunda kalmaktadır. 1568 sayılı yasadaki yönetim kurulunun temel görevleri yasanın diğer maddelerinde yapılan değişikliklere, eklemelere uygunluğun sağlanma amacıyla yeniden düzenlenmiştir.

2-Genel Müdür

TRT'de görev yapan genel müdürler;

- a)Adnan Özkarak
- b)Musa Ögün
- c)İsmail Cem İpekçi
- d)Nevzat Yalçıntaş

- e)Şaban Karataş
- f)Cengiz Taşer
- g)Doğan Kasaroğlu
- h)Macit Akman
- ı)Tunca Toskay

Kurumun organlarından biri olan genel müdürün niteliği ve atanması ile ilgili olarak 359 sayılı TRT kanununun 9.maddesinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Eski yasada, genel müdür, Yönetim Kurulunun Turizm ve Tanıtma Bakanlığının inhası ve Bakanın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile atanmakta, yeni yasada ise Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile atanmaktadır.

3-Genel Danışma Kurulu;

359 sayılı yasada "Danışma Kurulları" olarak yer alan bu organ yeni yasada "Genel Danışma Kurulu" olarak öngörülmüştür.Bu kurul, TRT'nin Rd -Tv yayınları hakkında kamuoyunun düşünce ve dileklerini tespit etmek ve sonuçlarını TRT yönetim kuruluna bildirmekle yükümlüdür.

4-TRT Seçim Kurulu;

1568 sayılı yasanın "Çeşitli Hükümler" başlığı altında düzenlenen 5.kısımının ek madde 1'de TRT kurumunun organı olarak yeni bir kuruluş öngörülmektedir. Bu organın kurulu maddenin baş kısmında şöyle belirtilmektedir. "TRT seçim kurulu, Üniversite rektörleri arasından Cumhurbaşkanınca seçilen 4 rektör ile, Milli Güvenlik Sekreterinden kurulur."

TRT yönetim kurulunun seçikle gelen üyelerinin adayları arasında seçme yetkisi, bu üyelerin görevden uzaklaştırılmasında ve genel müdürün görevden alınmasında, bu kurul görevlendirilmiştir.

5-Koordinasyon Kurulu;

Yeni yasada ek madde ile kurulması öngörülen bu kurulun Genel Müdür yardımcı olmak üzere kurulacağı, kuruluş tarzı ve görevlerinin çıkarılacak bir yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir.

6-Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu;

Bu kurulun kuruluş, görev ve yetkilerine herhangi bir değişiklik getirilmemiştir. Ancak yeni yasada bu kuruluş, kurum organı olarak kabul edilmiştir.

c-Yayınlarla ilgili olarak yapılan değişiklikler

1-Devletin dış ilişkileri ile ilgili yayınlar

Devletin dış yayınları konusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Eski yasada daha ayrıntılı bir biçimde devletin dış ilişkileri ile ilgili yayınlarda TRT'nin ne gibi hususlara dikkat edeceği belirtilmiş iken, "Kurum Devletin dış ilişkileri ile ilgili yayınlarda Dışişleri Bakanlığınca uygun görülecek zamanlarda, TRT kurumuna bildirilecek esasları ve Bakanlığın yorumlarla kaynak belirtilip belirtilmeyeceği konusundaki görüşünü göz önünde tutar." denilmektedir. Dış politika konusundaki yorumların ilgili bakanlıkça yapılması öngörülmektedir.

Eğitim yayınları;

Ek madde 3'de "TRT kurumu, Rd ve Tv'la yapılacak okul içi ve halk eğitimi ile ilgili yayınlarını Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte düzenler" demekte, aynı konuda ek madde 4'te bu işbirliğini daha genişleterek "Kurum, program planlamalarında da ilgili bakanlıkların görüşünü alır" denmektedir.İlgili ek maddeler, TRT kurumunu eskisine göre daha fazla bakanlıklara bağlı duruma getirmiştir.

1568 sayılı TRT kanunu özetle şu yenilikleri getirmiştir.

a) Kurum hizmetlerinin daha etkin bir şekilde yürütülmesi için bir koordinasyon kurulu, yönetim kurulu adaylarını seçmek için TRT seçim kurulu, yayınlar hakkında kamuoyunun ve kuruluşların görüşlerini yansıtacak olan danışma kurulları kurulmaktadır.

b) TRT yönetim kurulu üye sayısı 9'dan 11'e çıkmakta bunlardan hükümet temsilcileri ve kurum temsilcilerinin sayıları 2 yerine 3 kişi olmaktadır. Görev süreleri 5'ten 3 yıla indirilmekte ve seçilmelerinin en az 1 yıl öncesine kadar hiç bir siyasi partinin üyesi bulunmamaları şartı aranmaktadır.

c) TRT Genel Müdürü 1 yıl öncesine kadar hiç bir siyasi partiye üye olmamış, yüksek öğrenim yapmış kişiler arasından bakanlar kurulu kararı ile atanacak ve yönetim kurulu başkanı olacaktır. Hükümetlerin siyasi etkilerle bir genel müdürü görevden almak imkanları kısıtlanmıştır.

d) Meclis ve Senatoda grubu bulunan siyasi partilere Rd-Tv'den faydalanmak hakkı tanınmaktadır. Kurum yüksek denetleme kurulunun denetimine tabi tutulacaktır. Kurumun dışardan getireceği Tv filmleri durumun denetimine tabi tutulacaktır.

1982 Anayasası ve TRT

Yeni Anayasa tasarısını hazırlamakla görevli Anayasa komisyonu, 23.Kasım.1981 tarihinde Danışma Meclisince seçilmiş ve 17.Temmuz.1982 günü tasarımı karara bağlamıştır. Anayasa Komisyonu göreve başlarken 12 Eylül öncesinde milletçe ızdırabını çektiğimiz olayların tekrarına imkan vermeyecek bir Anayasa hazırlamak görevinin bilinci içindeydi. Bu bilinçledir ki demokrasinin temel kurallarını bozmadan Milli bünyenin gereklerine göre düzenlenecek bir Anayasanın en iyi bir ve ömürlü bir Anayasa olacağı görüşü temel alınmış ve dolayısıyla

Anayasanın hazırlanmasında Milli bünyemizin özellikleri ve buna uygunluk üzerinde önemle durulmuştur. Anayasa Komisyonu sağlıklı bir sonuca varabilmek için çeşitli çalışmalarda bulunmuştur.

Alt komisyonlar kurulmuş ve bir redaksiyon komitesi oluşturulmuştur. Metin, evvela komisyonda varılan alt komisyonlarca değerlendirilmesi ve hazırlanan ilk taslağın kurulda onaylanmasından sonra alt komisyonun da katıldığı redaksiyon komitesinde son şeklini aldıktan sonra tekrar komisyonda onaylanması suretiyle yazılmıştır.

Bu çalışma sonucunda 12.Eylül.1980 öncesi siyasi hayatımızla birlikte bütün esas teşkilat hukuku ve Anayasalar incelenmiş, idare edenlerin geçmişte eylem ve işlemleriyle Anayasalarımızca ne ölçüde uydukları ve ne derecede uygulandıkları, sebepleri ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Şüphesiz bu safhada 1961 Anayasası ve uygulanış yılları çalışmaların en önemli bölümünü teşkil etmiştir.

1961 Anayasası yürürlüğe girdikten sonra Türkiye Cumhuriyetini bölmek isteyenler kişi hak ve özgürlüklerine ilişkin statünün boşluklarından yararlanmak istemişlerdir. İşte bu değerlendirmelerden hareketle Anayasa Komisyonu 1961 Anayasasının kişi hak ve özgürlüklerinde görülen boşluklarını doldurmak, yürütme ve yasama ilişkilerinde parlamenter rejimin bütün gereklerini uygulamak, yürütmeyi kuvvetlendirmek ve yargı denetiminde hukuki sınırlar içerisinde yapılmasını sağlamak felsefesine dayanarak Anayasa tasarısını oluşturmuştur.(11)

1982 Anayasasının 22.maddesi, 1961 Anayasasının 17.maddesinde yer alan haberleşme hürriyeti ile hükümleri aynen benimsemiş ve maddeyi "İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanununda belirtilir" fıkrası eklenmiştir. Böylece haberleşme hürriyetinin ve

---

(11) Yard.Doç.Dr.Özer Atilla. Gerekçeli ve 1961 Anayasasıyla Mukayeseli 1982 Anayasası. Ankara 1984 S/3

gizliliğinin istisnai olarak kısıtlanabileceği kamu kurum ve kuruluşlarının kanunla belirtileceği öngörülmüştür.

1982 Anayasasının 25.maddesi düşünce ve kanaat hürriyetini, 26.maddesi ise düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetini içermektedir. 1961 Anayasasında ise bu iki madde tek madde olarak yer almaktaydı.

26.madde kişinin, düşünce ve kanaatlerini özel durumlar dışında her türlü araçla açıklama ve yaymasını temin etmektedir. 1.fıkroda kitle haberleşmesinde ifade hürriyetine dahil bulunduğu açıkça belirtilmiştir. Gerçekten günümüz toplumunda ifade hürriyeti ancak, radyo, televizyon gibi kitle haberleşme araçları aracılığı ile kullanılabilen ancak bu yoldan etkili olabilmektedir. Bu nedendir ki serbest kitle haberleşmesinin sağlanması, bir anlamda, düşünceyi açıklama hürriyetinin varlığı için zorunludur. Bilindiği gibi radyo ve televizyon kitle haberleşme aracı olarak diğer kitle haberleşme araçlarından, örneğin yazılı basından daha farklı bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle bu araçların kullanım ve denetimi sahip buldukları etki nedeniyle, farklı bir düzenlemeyi gerekli kılmıştır. Bu gerekçe ile, radyo, televizyon yoluyla yapılan yayınlarda serbesti sistemi yerine, izin sistemi kabul edilebilecektir.

Anayasanın 31.maddesi kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından kişilerin ve siyasi partilerin yararlanma hakkını öngörmektedir. Özellikle, kitle haberleşme araçları olan radyo, televizyon işletmelerinin devlet tekelinde bulunduğu ülkelerde bu yararlanma daha büyük bir önem taşımaktadır. Radyo, televizyon hukukunda anten hakkı olarak adlandırılan bu yararlanma sayesinde kişiler ve siyasi partiler büyük kitlelere hitap edebileceklerdir. Ayrıca devlet aracı farklı düşünce ve kanaatlerini ifade-

sine yer veren, farklı fikir ve kanaatler önünde tarafsız bir organ haline gelecektir. Dolayısı ile kamuoyu serbest ve tarafsızca oluşacaktır. Devlet elindeki Rd -Tv. gibi kitle haberleşme araçlarının fonksiyonu kamuoyunun serbestçe oluşmasıdır. Bu fonksiyonun gerçekleşebilmesi için halk, bu araçlarla haber alacak, düşünce ve kanaatlere ulaşacaktır.

1982 Anayasasınının 133.maddesinde ise, radyo ve televizyon istasyonlarının devlet eliyle kurulacağı ve idarelerinin kamu tüzel kişiliği halinde düzenleneceği öngörülmektedir. Ancak radyo ve televizyonun kamuoyunun oluşumunda oynadığı önemli rol dikkate alınarak organlarının kuruluş biçimi ve işleyişinin tarafsızlık ilkesine uygun olarak düzenleneceği ilkesi getirilmiştir.

Radyo ve televizyonun yayınlarında ve özellikle haber programlarının hazırlanıp sunulduğunda, devlet ve millet yararı gözetilerek, Cumhuriyetin temel ilkelerine, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne uyulacağı vurgulanmış, Türk kültürü ve eğitimine yardımcı görevinin yerine getirileceği belirtilmiştir.

133.maddede yer alan hükümlere göre 1982 Anayasası TRT kurumu ile ilgili olarak 4 ilkeye bünyesinde yer vermiştir.

1 -Türkiye'de Radyo -Televizyon istasyonları Devlet eliyle kurulur ve kamu kuruluşu biçiminde örgütlenir.

2 -Radyo -Televizyon kuruluşunun tüzel kişiliği olacaktır.

3 -Radyo -Televizyon kuruluşu yayınlarında tarafsızlık ilkesini gözetecektir.

4 -Radyo -Televizyon kuruluşu, haber ve programların sunulması, seçilmesi, işlenmesi ile milli kültür ve eğitime yardımcı olacaktır.

2954 Sayılı Yeni TRT Kanunu

1982 Anayasasında TRT ile ilgili bazı maddeler yeniden ele alınmış ve bazı eklemeler, çıkartmalar yapılmıştır. Gerek Anayasada yapılan bu değişiklikler, gerekse geçmiş dönemde yürürlükte olan TRT kanununda görülen bazı boşluklar ve bu boşlukların bazı kişilere istismarı, yeni bir TRT kanununun hazırlanmasını zorunlu kılmıştır.

Hazırlanan 2954 sayılı Yeni TRT Kanunu 11.Kasım.1983 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. TRT kanununun, genel hükümlerin yer aldığı birinci bölümünün 1.maddesinde amacı belirtilmiştir.

"Bu kanunun amacı, radyo ve televizyon istasyonlarının kurulmasına, işletilmesine, yayınların düzenlenmesine, Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulunun ve Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir."

2954 sayılı yasa ile değiştirilen maddelerin tümü yeni kurallar getirmemiş, bazı maddeler daha sistemli bir hale getirilmiş, bazı maddelerin ise kapsamı genişletilmiştir.

Yeni Yasanın 2.bölümünde madde 4'de temel ilkeler başlığı altında bir hüküm yer almıştır. Bu hüküm, Radyo-Televizyon istasyonlarının kurulması, işletilmesi, idareleri ve yayınlarının düzenlenmesine ilişkin temel ilkeleri içeren 8 maddelik bir hükümdür.

Madde 5'te yer alan genel yayın esaslarına ise 1568 sayılı kanunda yer almayan bazı maddeler eklenmiştir. Eklenen maddeler.

"d)Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak yahut devlet otoritesini ortadan kaldırmak veya ırk, dil, din ve mezhep ayırımı yaratmak amacı güden rejim ve ideolojilerin propogandasına yer vermemek.

g)Kolayca anlaşılabilir, doğru, temiz ve güzel bir Türkçe kullanmak.

h)Toplumun beden ve ruh sağlığına zarar verecek hususlara yer vermemek.

i)Karamsarlık, umutsuzluk, dehşet gibi duygular uyandıracak yayın yapmama.

j)Kişilerin özel hayatlarına, şeref ve haysiyetlerine saygılı olmak, dürüstlük anlayışına bağlı olmak."

Madde 6'da, "Yurt içine yapılacak radyo ve televizyon yayınları için milli siyasete uygun ilkeleri tespit etmek bu kanunda belirtilen görev ve esasların uygulanmasının gözetim, denetim ve değerlendirilmesini yapmak maksadıyla Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu kurulmuştur" deniyor. Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu, kurum organları içinde yer almamaktadır. Yüksek kurul, yaş haddi dışında, devlet memuru olma koşullarına sahip yüksek öğrenim görmüş 12 kişiden oluşur. Bu üyelere üçünü Cumhurbaşkanı doğrudan atar. Bakanlar kurulunun atayacağı üç üye, biri basın mensubu olmak üzere, eğitim ve iktisat alanındaki hizmetleriyle tanınmış kimselerden seçilir. Bir üye Milli Güvenlik Kurulunca seçilir ve Bakanlar Kurulunca atanır. İki üye YÖK'ün elektronik ve hukuk alanında sivrilmiş kimselerden belirleyeceği 4 aday arasından Cumhurbaşkanınca seçilir. Kalan üç üye ise, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yönetim Kurulunca kültür ve sanat dallarında seçkin yer sahibi kimselerden belirlenecek 6 aday arasından Cumhurbaşkanınca seçilir. Kurulun başkanı 12 kişi arasından Cumhurbaşkanınca seçilir. Kurulun başlıca görevleri, yurt içine yapılacak Radyo -Televizyon yayınlarında tutulacak ilkeleri belirlemek, TRT Yönetim Kurulu için 12, Genel Müdürü için 3 aday belirleyecek bakanlar kuruluna sunmaktır.

2954 sayılı TRT kanununun 11.maddesinde kurumun organları yer almıştır.

a)Yönetim Kurulu

b)Genel Müdürlük

c)Koordinasyon Kurulu

Eski yasada kurumun organları arasında yer alan TRT Seçim Kurulu ile, Siyasi Yayınlar Hakem Kurulu bu maddeden çıkarılmış, Genel Danışma Kurulu ise, Danışma Kurulları adı altında kurum organları dışında yer almaktadır.

a)Yönetim Kurulu: 2954 sayılı yasa ile üye sayısı 11'den 7'ye indirilmiştir. Yönetim kurulu üyelerinin temsil edecekleri kurumlar bakımından yapılan değişiklikle madde daha sistemli bir hale getirilmiştir. Yeni yasaya göre 7 üye Radyo-Televizyon Yüksek Kurulu tarafından teklif edilen 12 aday arasından Bakanlar Kurulu kararı ile atanır. Eski yasada 3 üye Bakanlar Kurulunca seçiliyor, diğer 8 üye ise başka kurumlarca seçiliyordu.Yeni Yasa, Yönetim Kurulu, elektronik, kitle iletişimi, hukuk, işletme, sosyal bilim dalları ile sanat ve kültür alanında temayüz etmiş kişiler arasından seçilir diyerek yönetim kurulu üyelerinin mensup olacakları meslek gruplarını eski yasaya göre daha sistemli olarak belirtmiştir.

Yönetim kurulunun görev süresi 3 yıldan 4 yıla çıkarılmıştır. Kurul Başkanı Genel Müdürdür.

1568 sayılı yasada üst üste üç toplantıya katılmayan üyenin görevine TRT seçim kurulu son verir denirken, 2954 sayılı yasada "1 yıl içinde 2 toplantıya katılmayanların üyeliği kendiliğinden sona erer" denmektedir.

Yönetim kurulunun görevleri kısmında ise bazı eklemeler, değişiklikler yapılmıştır.

Yapılan eklemeler:

a)TRT kurumunun program, yayın, teknik, personel, idari, mali ve her türlü hizmetlerine dair temel ilkeleri ve hedefleri tespit etmek.

c)TRT kurumunun her seviyedeki teşkilat değişikliklerine ait Genel Müdürün teklifini inceleyerek, uygun görülenleri Radyo-Televizyon Yüksek Kurulunun onayına sunmak.

g)TRT kurumunun hizmetlerinin geliştirilmesini sağlayarak tedbirleri almak.

h)Bu kanunun 4.maddesinin (c) bendinde belirtilen hususlara ilişkin olarak başbakanlığa önerilerde bulunmak.

b)Genel Müdür: 2954 sayılı yasaya göre Radyo-Televizyon Yüksek Kurulu tarafından teklif edilen 3 aday arasından Bakanlar kurulu kararı ile atanır. Devlet memuru olma niteliğini yitirdiği, tarafsızlığı ihlal ettiği durumlarda Radyo-Televizyon Yüksek Kurulunun teklifi ve Bakanlar kurulu kararı ile görevden alınır. Eski yasada Radyo-Televizyon Yüksek Kurulunun yerine, teklifi TRT seçim kurulu veriyordu.

c)Koordinasyon Kurulu: Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcıları, Başhukuk Müşaviri, Genel Sekreter, Personel Dairesi Başkanı, Eğitim Dairesi Başkanından teşekkül eder. Görevleri, kurum hizmetlerinin yürütülmesi, üniteler arası işbirliğinin sağlanması kurum ile ilgili kanun ve yönetmelik tasarılarını incelemek, Genel Müdür tarafından tespit ve talep olunacak konular hakkında görüş bildirmek.

1568 sayılı yasada kurum organları arasında yer alan Genel Danışma Kurulu, yeni yasada Danışma Kurulları adı altında kurum organları dışında yer almaktadır. 2954 sayılı yasanın 15.maddesi "Radyo-Televizyon yayınları hakkında kamuoyunun düşünce ve dileklerini

tespit etmek, ilmi ve teknik araştırmalar yaptırmak maksadıyla geçici danışma kurulları teşkil edilebilir" denmektedir.

Yayınların Düzenlenmesi

2954 sayılı TRT kanununun 18.maddesi, TRT kurumunun, Hükümet bildiri ve konuşmalarını, bunların hükümet bildiri ve konuşması olduğunu yayın esnasında açıklayarak yayınlamakla yükümlü olduğunu;

19.maddesi, TRT kurumunun, cevap hakkı doğuracak nitelikte olmamak ve siyasi çıkar amacı taşımamak kaydıyla Hükümet tarafından TRT kurumu dışında hazırlanan hükümet uygulamalarını, icraatını haber bültenleri dışında, yayın süreleri ayda 30 dakikayı geçmemek kaydıyla yayınlayacağını; 20.maddesi, TRT kurumunun, yayın esaslarına uymak ve diğer siyasi partilere cevap hakkı doğuracak bir unsur taşımamak kaydıyla, Hükümetin ve T.B.M. M.'de grubu bulunan siyasi partilerin haber değeri ve niteliği taşıyan açıklama ve faaliyetlerini yayınlamakla yükümlü olduğunu; 21.maddesi, TRT'nin T.B.M.M.'nin çalışmalarını, dengeli ve tarafsız bir biçimde özetleyerek yayınlayabileceğini; 23. maddesi, Başbakan veya görevlendireceği bakanın milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde bir haber veya yayını menetmeye yetkili olduğu ve men kararının yazılı olmasının esas olduğunu belirtmektedir.

24.maddede ise Devletin dış ilişkiler ile ilgili yayınlarda uygulanacak esasların Dışişleri Bakanlığınca tespit edileceği ve kaynak belirtilip belirtilmeyeceği konusunda aynı bakanlığın görüşünün alınacağı söylenmektedir.

25.madde ise TRT'nin örgün eğitimle ilgili yayınları Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte düzenleyeceğini, yaygın eğitime yönelik program planlamalarında ilgili bakanlıkların görüşlerini alacağını belirtmektedir.

TRT kanunu 19., 20., 21. maddelerine getirdiği hükümler ile Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun herhangi bir siyasi partiye ağırlık vermeden tarafsızca yayın yapmasını ve dolayısı ile kitle haberleşme araçlarının temel fonksiyonu ile kamuoyunun serbestçe ve tarafsızca oluşmasını temin etmek amacını gütmüştür.

BÖLÜM II

ÖZERKLİK VE TARAFSIZLIK KAVRAMLARININ

ANLAMI ;

ANAYASADA VE TRT KANUNUNDA , ÖZERKLİK ,

TARAFSIZLIK KAVRAMLARI

a) Özerklik nedir?

Radyo ve Televizyon niçin siyasi iktidarın emrinde olmamalıdır, niçin bir bakanlığın veya partinin yahutta menfaat grubunun hizmetine sokulmamalıdır?

Çünkü Radyo ve Televizyona, tek başına belli bir dünya görüşünü veya siyasi akideyi telk in etmek hususunda bir ihtirası olan hiç kimseye Radyo ve Televizyonun denetçisi olmak hakkı tanınamaz. Ancak siyasi iktidara veya tek yanlı olarak belli bir menfaat grubuna, emir hiyerarşisi içinde bağlı olmayan ve yönetim organlarının teşekkül tarzları, ülkenin ilim, sanat ve çeşitli eğitim kuruluşlarından gelecek bir Radyo-Televizyon kurumuyla, tarafsız bir Radyo-Televizyon kurumu oluşturulabilir. (1)

Özerklik, Radyo-Televizyonun program yapımında, iktisadi alanda yönetimde siyasi iktidara tabi olmamasını ifade eder. Ancak bu merkezin Radyo ve Televizyondan herkezin herhangi bir kayıt olmadan yararlanacağı veya her program yapımcısının kendi kişisel ölçülerine göre program yapabileceği anlamına gelmez. Çünkü özerklik başıboşluk demek değildir.

Radyo-Televizyon özerkliği sınırları tayin edilmiş bir sorumluluk altında, Radyo-Televizyon dışında kalan her türlü menfaat gruplarına açık veya kapalı ve dolaylı bir bağlılık söz konusu olmaksızın, her türlü düşünceye karşıtlarıyla yer vermek, sadece belli bir grubun yararına veya çıkarına değil, halkın bütününe hizmet vermek, siyasi meselelerde kesin tarafsız olmak kaydıyla Radyo-Televizyonun bir kurum olarak siyasi iktidarın emir hiyerarşisi dışında kalması anlamına gelir.

---

(1) Taşer Cengiz: Radyonun Organizyonu ve özerkliği. TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları. Ankara 1969 S/136

Demek oluyor ki tarafsızlık, objektiflik ve eşitlik özerkliğin amacı ve şartıdır. (2)

Mahmut Tali Öngören'in 22.10.1970 tarihli Milliyet Gazetesinde (Özerklik Anlamı) adlı bir makalesi yayınlanmıştır.

Öngören bu yazısında; TRT'nin özerkliği ile ilgili olarak gerek Anayasanın gerekse 359 sayılı TRT kanunun hükümlerinden bahsetmekte ve özerklik kavramını kendi açısından yorumlamaktadır. TRT'nun yalnız üst kademesinin değil, aynı zamanda kilit noktalarda yer alan yöneticilerle, programcılarında tam bir özerklik içinde yetki ve görevlerle yükümlü olduklarını ileri sürmekte, bu yetkinin kullanılmamasının özerkliği zedeleyeceğini söylemektedir. Öngören'e göre özerklik yalnız üst kademe değil, alt kademeyi meydana getiren programcılarda da vardır. Öngören, "TRT bu anlayış içinde kurulmasına rağmen özerklik anlamı yeterince benimsenemediği için yalnız üst kademenin özerk olduğu sanılıyor" demektedir. (3)

b) Tarafsızlık nedir?

Tarafsızlık "objektiflik" kavramına yönelik bir unsurdur. Objektiflik kavramı olayları ve sorunları kişilerden duygulardan ve önyargılardan arınmış, özgür, bağımsız bir zihin kudretiyle görebilme ve ifade edebilme yeteneği biçiminde tanımlanan bir kavramdır.

Objektiflik kavramının iki temel unsuru vardır. Doğruluk ve tarafsızlık. Doğruluk unsuru gerçeklik ve ilgi, tarafsızlık unsuru ise

---

(2) Arıkan, Baha: Özerkliğin hukuki mahiyeti, Cumhuriyet Gazetesi

28.4.1965

(3) Arıkan, Selahattin: Bizim TRT. Ankara 1971 S/6

denge ve yorumsuz anlatım unsurlarından oluşur.

Radio ve televizyon yayınlarında, yayın unsurlarından birinin gerçekte ilgisinin bulunmaması, gerçeğin değiştirilmesi ya da saklanması, yayının objektifliğini tamamen ortadan kaldırır. Önemsiz bir konuyu abartmak da tarafsızlık ilkesine uygun düşmeyecektir.

Çok kez denge kavramı tarafsızlık ilkesiyle eş anlamlı olarak düşünülmektedir. Denge ilkesinin uygulanması ise başvurulacak ilk yöntem, kabaca yayınlarda yer verilen çeşitli görüşlere ayrılan yayın süresinin nicelik olarak ölçülmesidir. Bununla birlikte yayının niteliği, içeriği ve anlatım gücü gözönünde bulundurulduğunda nicelik yönünden denge sağlanmış olması yeterli olmayacak, hatta denge ilkesinden kuşku duyulacaktır.

Denge ilkesi, nicelik unsurlarından öte, nitelik dengesi ile birlikte düzenlenilmelidir.

c) Anayasada ve TRT kanununda özerklik, tarafsızlık kavramları

Türkiye Radio ve Televizyon kurumu 1961 Anayasasının 121.maddesine göre "Özerk kamu tüzel kişiliği" olan, 359 sayılı yasaya göre de "Tüzel kişiliğe sahip özerk bir kamu iktisadi teşebbüsüdür" Bu hükümler ile, Türkiye Radio Televizyon kurumunun politik, ekonomik, idari bütün baskı ve güçlere karşı bağımsız olma şansına sahip, bağımsızlığı ancak anayasal ve yasal hükümlerle sınırlı alabilen bir kurum olması sağlanmak istenmişti. Diğer bir deyimle TRT hükümetin ekonomik, toplumsal ve kültürel politikasını aynen benimsemek ve bunu yayınlarında yansıtmak zorunluğunda olmayacaktı. (4)

TRT'nin özerk bir şekilde kurulmasının 1961 Anayasası tarafından şart koşulmasının nedenleri arasında 1960 ihtilalinden önceki

---

(4) Köksal, Ülker: TRT kurumunun ekonomik, kültürel ve toplumsal kalkınmasındaki rolü. Ankara 1970 S/43

dönemde radyonun partizan tutumuna son vermek, onu siyasi iktidarın tekelinden ve emrinden kurtarmak ve dolayısıyla ileride kurulacak olan televizyonu radyonun akibetine düşmekten korumak yatmaktadır. Yani, TRT'nin özerk yapılmasının temel nedeni, siyasi iktidara tabi olmayan, karşıt görüşlere yer veren bağımsız ve tarafsız bir TRT'ye duyulan özlem ve gereksinmeydi.

Ne varki uygulamada özerklik, tarafsızlık ve sorumluluk kavramlarının birbirine karıştırılması sonucu 1971'de yapılan Anayasa değişikliği esnasında radyo ve televizyon idaresi ile ilgili 121.madde değişikliğe uğramış ve gerek maddenin bu şekline, gerekse bu değişikliğe göre 29.Şubat.1972 tarihli ve 1568 sayılı kanunla düzenlenen TRT kanununa göre TRT artık özerk değil, tarafsız bir kamu tüzel kişisi olarak düzenlenmiştir. (5)

11.Kasım.1983 tarihli 2954 sayılı son TRT kanununun 8.maddesinin 1.fıkrası "Tarafsız bir kamu tüzel kişiliğine sahip Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu kurulmuştur. Kısa adı TRT.Merkezi Ankara'dadır" hükmünü getirerek, TRT'nin özerk değil, tarafsız olduğunu belirtmektedir.

1961 Anayasasının 121., TRT kurumu kanununun (1568 sayılı) 1. maddesinde belirtilen tarafsızlık hükmü çok partili hayata geçişin bir icabıdır birazda. (6)

Hükümetin organı olmayan bir radyo-televizyonun en azından tarafsız olması gerekeceği münakaşa götürmez bir zorunluluktur. Bir siyasi iktidarın kendisine karşı bir radyo-televizyona tahammül göstereceğini sanmak iyimserlik hudutlarının fazlaca zorlanmasını gerek-

---

(5)Prof.Dr.Giritli İsmet. Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli

İstanbul-1983 S/250

(6)Prof.Dr.Onaran Alim Şerif. Türk İdare Dergisi. Temmuz 1972

tirir. Ancak Radyo-Televizyonların tanrılar tarafından yönetilmediği de bir gerçektir. Yani herhangi bir programın muhtevası itibariyle şu veya bu partiye, şu veya bu dünya görüşüne fazla frim vermiş olması her vakit mümkündür. Bu yayınla herhangi bir suç işlenmişse hakkında cezai kavuşturmanın yapılacağı tabiidir. Ancak bununla yetinmeksizin sadece o programa veya belli bir günün haber bültenine dayanarak bir radyo ve televizyonu tarafsız olmamakla suçlamak en azından iyi niyetle bağdaştırılamaz.

Tarafsızlık bir radyo-televizyonun belli bir gününde yayınlanan bir programına veya bir haber bültenine dayanılarak değil, belli bir zaman kesimi içindeki ortalaması alınarak tayin edilmelidir.

Radyo-televizyon herhangi bir parti politikasına angaje olmaksızın, karşı görüşleri vermek ve ilgililere kamuoyunu ilgilendirdiği ölçüde söz hakkı tanımak zorundadır.

Tarafsızlık ve özerkliğin başıboşluk, devlet içinde devlet yaratma anlamına gelmediği muhakkaktır. Tarafsız yayın yapmak için bağımsız kılınan bir radyo-televizyon kurumu ve onun personeli, bağımsızlığın şartının genel yasalara ve özel mevzuatına saygının yanısıra, halk ve devlete karşı olan görevinin önemine müdrik olarak çalışmak olduğunu bilmelidir.

Radyo ve Televizyonu yönetenler Anayasa ile ilgili mevzuatın hudutları içinde demokratik hukuk devletinin şartlarına uygun, Türk toplumunu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştıracak, Atatürk devrimlerinden yana laik yayını yapmayı sağlamakla görevli ve bu göreve bağımlıdırlar.

Radyo-Televizyon kuruluşları, görüşler ve konular arasında bir seçim yaparken, tartışılan konunun ve konuları tartışan kimselerin saptanmasında öncelikle kamusal yararları gözönünde bulundurmaları zorundadırlar. Burada bir konu üzerinde dikkatle durulmasında yarar vardır.

Radyo-Televizyon kuruluşları kamusal nitelik taşıyan hizmetlerinde, denge ilkesini uygularken, kamusal yararlar bakımından söz götürmez bir taraftır. BBC Genel Müdürlerinden Hugh Green bu anlamı şöyle vurgulamıştır:

"Kuşkusuz bir radyo ve televizyon kuruluşu bir çok ses çıkaran bir ağızdır. Ancak, kuruluş bu sesleri duyururken bunların birtek ağızdan çıktığını, bu ağızın kendi ağzı olduğunu unutmayacaktır." Bir radyo-televizyon kuruluşu Anayasal esaslar ve ahlak söz konusu olduğunda, gerçek ve yalan, adalet ve haksızlık, özgürlük ve kölelik, hoşgörü ve anlayışsızlık arasında tarafsız değildir. (7)

BÖLÜM III

TRT'NİN STATÜSÜ İLE İLGİLİ OLARAK

BASINDA YER ALAN ELEŞTİRİLER

A. 1960-1964 (TRT ÖNCESİ) DÖNEMİNDE BASINDA
YER ALAN RADYO'NUN STATÜSÜNE YÖNELİK ELEŞTİRİLER

B. 1964-1985 DÖNEMİNDE TRT'NİN STATÜSÜ İLE İLGİLİ
OLARAK BASINDA YER ALAN ELEŞTİRİLER

- 1- Adnan Öztrak dönemi (1964-1971)
- 2- Musa Ögün dönemi (1971-1973)
- 3- İsmail Cem İpekçi dönemi (1974-1975)
- 4- Nevzat Yalçıntaş dönemi (1975-5 ay)
- 5- Şaban Karataş dönemi (1975-1977)
- 6- Cengiz Taşer'in vekaleten
görev yaptığı dönem (1977-5 ay)
- 7- Doğan Erden'in vekaleten
görev yaptığı dönem (Ekim 1977-Ocak 1978)
- 8- Cengiz Taşer dönemi (1978-1979)
- 9- Doğan Kasaroğlu dönemi (1979-1981)
- 10- Macit Akman (1981-1984)
- 11- Tunca Toskay (1984-)

TRT'nin tarafsızlığı, özerkliği konusunda basında çıkan eleştirileri, bu konuda oluşan kamuoyunu, TRT öncesi 1960-1964 döneminde ve TRT'nin kurulmasından sonraki 1964-1985 döneminde olmak üzere iki ayrı bölümde inceleyeceğiz. 1960 yılından itibaren basının radyoya olan ilgisi bir hayli artmış ve bu nedenle gazetelerde radyo yayınlarına yönelik teknik veya siyasi eleştiriler yer almaya başlamıştı. 1960-1964 yılları arasında basındaki eleştiriler salt radyoyu hedef almaktaydı.

1964 yılında, TRT kurumunun kurulmasından sonra ise, TRT ile ilgili eleştirilerde bir yoğunlaşma görülmekteydi. Bu dönemde yani 1964-1985 yılları arasında basında yer alan TRT 'ye yönelik eleştirileri bu yıllar içinde görev yapan TRT Genel Müdürlerine bağımlı olarak ele alacağım. Çünkü bu yıllarda TRT'ye yönelik eleştirilerin odak noktası TRT Genel Müdürleriydi. 1964-1985 yılları arasında görev yapan 9 Genel Müdürün hepsi çeşitli eleştirilere maruz kalmışlardır. Bu eleştirilerin çoğunda Genel Müdürler TRT'yi partizanca yürütmek, iktidarın adamı olmakla suçlanıyordu.

9 TRT Genel Müdürünün dönemlerini ayrı ayrı ele alıp, bu dönemlerde TRT'ye yönelik olan eleştirileri, tenkitleri inceledikten sonra, TRT'nin tarafsızlığı konusunda çıkan eleştirileri, içeriği, nedenleri, gazeteler arasında beliren görüş ayrılıkları konusunda bir fikir sahibi olacağız.

A-1960-1964 döneminde Radyonun statüsü konusunda basında yer alan eleştiriler:

27 Mayıs hareketinin özellikle radyo üzerinde bir takım etkileri olmuştur. Herşeyden önce 27 Mayıs'ı gerçekleştirenler, DP iktidarının suç aletlerinden birisi olarak radyoyu saptamışlardır. Bu saptamanın doğal tepkisi ise 1961 Anayasasında, Radyo ve Televizyon istasyonlarının yönetiminin özerk kamu tüzel kişiliği halinde düzenleneceğini öngören 121.maddede somut bir şekilde ortaya çıkmıştır. TRT yasasının kabul edilip, karumun çalışmaya başlamasına kadar geçen dönemde, radyo, bir yandan örgütsel ve yönetsel açılardan derlenmeyi toparlanmayı, öte yandan TRT yasası bekleyişinin yol açtığı belirsizlik ve düzensizliği birlikte yaşamıştır. (1)

27 Mayıs'ı gerçekleştirenler pak çok aksaklıkları bulunan bir radyo örgütünü devraldıklarını kısa zamanda anladılar. Bu nedenle 27 Mayıs hareketinin ilk eylemlerinden birisi "Türkiye Radyolarının çalışma prensiplerini saptamak oldu." Buna göre radyo, "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin resmi yayın organı"ydı. Radyo ne hükümet organının ne de herhangi bir zümre veya şahsın malı olamaz ve bu amaçla kullanılamazdı.

27 Mayıs 1960 yönetimi Temmuz 1960'da radyo yayınları danışma kurulunu topladı. İlim adamları ve profösörlere yepyeni bir ruh taşıyan programlar hazırlattı.(2)

Genel olarak tüm radyolar özel olarak da Ankara Radyosu, yönetim, teknik işletme ve program üretmek açısından çok olumsuz koşullar içindeydi. Bu olumsuz koşullardan radyo yöneticilerini en çok rahatsız eden, çeşitli işlevsel birimlerin çalışmalarını düzenleyen, yönetmelik

---

(1)Dr.Kocabaşoğlu Uygur. Şirket telsizinden devlet radyosuna. Ankara 1980 s/

(2)Cumhuriyet Gazetesi. 24 Temmuz 1960

vs. gibi yazılı belgelerin yokluğu olmuştur. Nitekim bu rahatsızlığın sonucu, çeşitli yönetim ve program birimlerinin çalışma ilkeleri ve bir dizi yönetmelik hazırlanmıştır. Bu dönemde gerçekleştirilen atılımların en önemlilerinden birisi de radyo örgütünün ilk kez bir haber aktüalite servisine kavuşmuş olmasıdır. 4.Kasım.1962 tarihinden başlayarak Türkiye radyolarının haber hizmeti, haber ve aktüalite servisine yürütülmüştür. Böyle bir düzenlemeye gidilmesinin nedeni şöyle özetlenebilir. Radyolardaki haberlerin ilgi çekici, dinlenir ve güvenilir bir hale gelmesini sağlamak ve halkın doğru ve tam haber alma ihtiyacını tatmin ederek demokrasinin önemli bir işlevini yerine getirmek ve halkımızı başka haber kaynaklarını dinlemeye sevketmemek.

27 Mayıs'tan sonra Ankara Radyosunun gerek genel olarak yayın düzeyinde, gerekse söz ve müzik programlarında köklü değişiklikler olduğu söylenemez. Radyo yayınları yine büyük ölçüde dışarıya ısmarlanan programlara dayalıdır, radyo programları yine yurt ve dünya sorunlarından uzaktır.

26.Aralık.1961 tarihli Milliyet Gazetesinde Faruk Yener "Fikirsiz Radyolar" diye nitelediği bu durumu şöyle anlatıyor. "Radyolarınızın yayınlarına sadece birkaç gün eğiliniz, içinde bulunduğumuz şu önemli çağda, yurt ve dünya olaylarına nasıl uzak ve yabancı kaldığınızı hayretle göreceksiniz. Gazete okumayan bir dinleyici için, dünyamız gerçek bir sulh ve sükunun rehavetiyle uyuşmuş, yurdumuz problemlerinden pek çoğu halledilerek geleceğin refahı ve emniyeti sağlanmıştır. Sanırız ki verici antenleri topraklarımızın içinde değilse dışında gamsız bir ülkeye dikili"

Bununla birlikte 27 Mayıs sonrası radyo programlarının daha özgür bir düşünce ve tartışma ortamı sağladığı yadsınamaz. Ayrıca, özellikle söz programlarının dil, anlatım, sunuş, biçim vb. açılardan

birtakım atılımlar gösterdiği, radyo programcılığı anlayışına daha yakın uygulamaların görülmeye başladığı da bir gerçektir.

Türkiye radyolarında 1950'den sonra birde ilginç "matem programı" uygulaması gözlenmekteydi. 4.Eylül.1962 tarihli Milliyet Gazetesinde Faruk Yener "Dert bir değil ki" başlıklı yazısında bu konu ile ilgili şunları söylemiştir. "Matem programları yerli yersiz uygulanmış, matem yayınlarında senfonik müziğe yer verildiği için matemle senfonik müzik neredeyse özdeşleşmiştir."

Faruk Güvenç'in 8.Haziran.1962 tarihli Ulus Gazetesinde çıkan yazısı ise oldukça ilginçtir. "Radyo 27.Mayıs.1960 günü ana baba günüydü. Bir yandan konuşmalar yapılıyor, bir yandan da oyun havaları, marşlar yayınlanıyor. Öğleden sonra 15 dakikalık bir senfonik müzik programı hazırladım. Çalınacak eserler hep günün havasına uygun, parlak, heyecanlı eserler. Müzik yayınına başladıktan beş dakika sonra yer yerinden oynadı. Yukarıdan emir gelmiş, "cenazemi var, matemmi var, nedir bu müzik, davul zurna çalın" diye.

1960-1964 yılları arasında radyo yayınları içinde en büyük ağırlığa sahip olan ve bu dönem boyunca en çok tartışılan programlar, haberler ve siyasal niteliği ağır basan yayınlardır. Bu durumu 1961 Anayasası ile girilen yeni ortamın doğal bir sonucu saymak gerekir.

Haber hizmetini yürütme görevi 4.Kasım.1962'den itibaren doğrudan radyonun işlevleri arasına alınmıştır. Bu tarihe kadar haber hizmeti eskiden olduğu gibi yürütülmüş, haberler Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünün Radyoevi ve Genel Müdürlük bürolarında "Resmi Gazete" niteliğinde hazırlanmış ve günde 4 kez yayınlanan 15 dakikalık

---

(3)Dr.Kocabaşoğlu Uygur: Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna,

Ankara 1980 S/396

bültenlerle dinleyiciye sunulmuştur. Bu dönemde haber yayınlarına ilişkin çeşitli eleştiriler basında yer almıştır.

Faruk Yener 21.Ekim.1961 tarihli Milliyet Gazetesinde şunları demektedir.

"Radyodan yayınladıkları haber bültenlerini hazırlayabilecekleri bir haber servisleri yoktur.Dış haberlerde ciddi bir seçim ve değerlendirme yapılmamaktadır.."

Mahmut Tali Öngören ise 12.Şubat.1962 tarihli Akis'te radyonun haberlerini "Haberler komedisi" olarak niteleyerek şöyle diyor.

"Yurt olaylarının geniş ilgi topladığı günlerde yayınlanan bültenler bu olaylardan yoksundur. Gerek iç gerekse dış haberlerde radyo haberlerinin gerektirdiği çabukluğa özen gösterilmediği görülmektedir. Ayrıca yabancı isim ve terimlerde büyük yanlışlıklar yapılmaktadır."

1962 Kasım'ında basında çıkan eleştirilerde göz önüne alınarak, haber hizmetinde, politika cereyanları ile hükümetin ve üyelerinin haber yayınları üzerinde etki yapmaması, haberlerin ilgi çekici canlı ve kısa olması, objektiflik ölçülerinden ayrılmaması ilke olarak kabul edilmiştir. Haber hizmetini yürütecek bir birimin örgütlenmesi yoluna gidilmiştir. 1962 Kasım'ında başlatılan bu girişim TRT haber-ciliğinin öncüsü olmuştur.

1960-1964 yıllarına ilişkin olarak özetlemeye çalıştığımız gelişmelerden şu sonuçları çıkarabiliriz.

Radyo yayıncılığında 27 Mayıs sonrasında gözlenen kendine çekidüzen verme girişimi radyonun söz ve müzik programlarına da yansımıştır. Bu dönemde özellikle söz programlarında yeni biçimler, yeni anlatım yolları aranmıştır. Radyo programlarında stüdyonun dışına çıkılabilmıştır. Roportaj-naklen yayın-açık oturum gibi program

çeşitleri bu dönemde Türk radyoculuğunda yaygınlaşmıştır.

Söz programları çeşitlenmiştir. Dışarıya program ısmarlama uygulaması devam etmekle birlikte, radyoda üretilen programların sayısı artmıştır. Haber hizmetini yürütecek birim, radyonun bünyesi içine alınmış ve genel olarak haber bültenleriyle haber programlarında bir takım olumlu gelişmeler sağlanmıştır.

Çok yetersiz de olsa radyo örgütünde bu döneme bir uzmanlaşma ve kurumsallaşma olduğu söylenebilir.

Belki de bu gelişmelerin tümünden daha önemlisi radyo örgütünde bir eleştiri, öz eleştiri ve değerlendirme anlayışı belirlemeye başlamıştır.

Radyoculuğumuzun en eski ve köklü ve o ölçüde de radyo programcılığı kavramıyla bağdaşmayan geleneği, çeşitli kamu kuruluşlarına başvurarak, program hazırlatması ya da kamu kuruluşlarının kendilerinden hazırladıkları programları yayınlamasıdır. 27.Mayıs'dan sonra da radyo bu geleneği sürdürmüştü. Ancak basın, programların bu şekilde hazırlanmasını, radyonun bu tutumunu sürekli olarak tenkit ediyordu.

2.Haziran.1963 tarihli Milliyet Gazetesinde Faruk Yener şunları demekteydi. "Radyoda dinlediğimiz programların çoğu ne yazıkki radyo dışında hazırlanıyor. Her türlü programcılık tekniğinden uzak olan bu programlar insanı radyoyu kapatmaya zorluyor."

Turgut Özakman ise bu konuda şunları yazıyor, "TRT öncesi dönemde bazı programlar radyo dışında yabancı kültür örgütlerinin stüdyolarında hazırlanır ve aynen yayınlanırdı. Bu durum kimilerince ucuz radyoculuk olarak adlandırılmakta ve (Türk radyoları, kendi elleriyle mikrofonlarını yabancı propogandacıların emrine vermişlerdir) denilerek eleştirilirdi. (4)

Kimileri ise bu konuda farklı kaniya sahiptirler. "Radyo yayınları tam olarak gün geçtikçe çeşitliliği, getirdiği yenilikleriyle müsbet bir gelişme yolundadır. Bu yolda gördüğümüz müsbet hususlardan biri, geçenlerde Amerika'nın Utah Üniversitesi Doğu illeri kesiminde, Türk dili öğretmen ve öğrencileri ile yapılan röportaj yayınıdır. (5)

Farklı kanılara rağmen eleştirilerin birleştiği nokta, radyo yayınlarının özlenenden çok uzak oluşudur.

Vedat Nedim Tör, 1964 yılında radyoları şöyle değerlendirmektedir. "Radyoda, genel olarak tıpkı okuma vasıtalarında olduğu gibi, bir eğitim, kalkınma ve değerlendirme vasıtası olmaktan çok, zevk bozucu, ahlak düşürücü, kötü örnekler yayan, zararlı tipleri idealize edici, akıl sağlığını sarsıcı yönlerde işlemektedir. Film olsun, radyo olsun bizde hâlâ çokluk, basit bir zaman öldürme vasıtası, bir eğlencelik sayılmaktadır. (6)

Faruk Yener, 13.Şubat.1962 tarihli Milliyette, Türkiye radyolarının kısa dalgadan yurt dışına yaptığı yayınların bir senatörün deyimiyle "17 yabancı dilde kendi kendine mırıldanmaktan ibaret olduğunu" yazıyordu. Bu dönemde, basında çıkan çeşitli eleştirilerin ışığında Ankara radyosunun kısa dalga yayınlarının istifi ile ilgili çalışmalar yapılmış, bu çalışmalarda özellikle yabancı ülkelerde yaşayan Türklere yönelik yayınların üzerinde önemle durulmuştu.

Basında çıkan eleştiriler, genellikle, radyonun teknik yönden henüz yeterli bir seviyeye gelmediği yolunda idi. Bu dönemde radyo bir eğlence aracı niteliğine bürünmüştü.

1961 Anayasasının gerek temel haklar ve ödevler ve gerekse devletin yapısına ve temel kuruluşuna ilişkin olarak getirdiği,

---

(5) Forum, 15.Mart.1963 Sayı:215

(6) Dr.Kocabaşoğlu. a.g.e S/415

ileriye dönük hükümler 1960-1964 Türk radyoculuğunu etkilemiştir. Bir yandan Anayasanın 121.maddesinde dile getirilen "özerk kamu tüzel kişiliğine" sahip bir radyo(televizyon) kuruluşu, bir yandan çeşitli toplumsal kesimlerin daha ileri bir radyo hizmetine ilişkin beklentileri, diğer yandan ise yapısı ve işleyişi ile oldukça geri bir radyo örgütünün varlığı, bu döneme radyo açısından damgasını vurmuştur.

Bu arada, Anayasanın öngördüğü doğrultuda bir radyo-televizyon yasasının çıkması isteniyor ve bu yasanın gecikmesi radyo örgütünde geleceğe yönelik bir bekleyiş ve belirsizliğe yol açıyordu.

Uzunca bir gecikmeden sonra TRT yasası tasarısı 24.Eylül.1963'de T.B.M.M'de görüşülmeye başlanmıştır.

24.Aralık.1963 tarihinde kabul edilen 359 sayılı TRT kanunu 1.Mayıs.1964'de yürürlüğe girmiştir.

Böylece Türk radyo tarihinde bir dönem kapanmış, yeni bir dönem açılmıştır.

B- 1964-1985 Döneminde TRT'nin statüsü ile ilgili olarak
basında yer alan eleştiriler

1960 yılından sonra basının radyoya olan ilgisi bir hayli artmıştı. Gazetelerde artık yalnızca radyo programları değil, radyo yayınlarının her yönüyle ilgili yazı ve eleştiriler çıkmaya başlamıştı.

1961 Anayasasının öngördüğü doğrultuda bir radyo-televizyon yasasının gecikmesi, radyo örgütünde geleceğe yönelik bir bekleyiş ve belirsizliğede kısmen yol açmıştır. Uzunca bir gecikmeden sonra TRT yasası tasarısı, 24.Eylül.1963'de T.B.M.M.'de görüşülmeye başlanmıştır. (7)

24.Aralık.1963 tarihinde kabul edilen 359 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kanunu, 1.Mayıs.1964'de yürürlüğe girmiştir. Böylece Türk Radyosu yerini Türkiye Radyo-Televizyon kurumuna bırakmıştır.

1964 yılında TRT, örgütlenememiş, uzmanlaşmamış ve profesyonelleşmemiş bir radyoculuğu, hem de uzun yılları kapsayan uygulamalar sonucu yerleşmiş birtakım olumsuz alışkanlıklarla birlikte devralmıştır. Olumsuz alışkanlıkların başında yayınlarda (özellikle haberlerde protokol esasına aşırı bağlılık) radyonunsıradan bir devlet dairesi gibi yönetileceği sanısı ve uzmanlaşma, profesyonelleşme yetersizliğinin geldiğini söyleyebiliriz.(8) Bu nedenle TRT'ye büyük sorumluluklar düşmekteydi.

Yeni TRT kanununun yürürlüğe girmesi ile, basının tüm dikkati TRT üzerine çevrilmişti. TRT kanunun yürürlüğe girdiği zaman iktidarda CHP koalisyonu vardı. Başbakan ise İsmet İnönü idi. Türkiye seçim-

---

(7)Akis Gazetesi, 2.Mart.1963

(8)Dr.Kocabaşoğlu Uygul: Şirket telsizinden devlet radyosuna

lere yaklaşmaktaydı. 1965 seçimlerinin yaklaşmakta olması dikkatlerin radyo üzerinde daha da yoğunlaşmasına yol açmıştı. TRT'nin nasıl bir politika izleyeceği, tarafsızlık ilkesine nedenli bağlı kalacağı merak konusuydu.

TRT kanununun yürürlüğe girmesinden sonra, Turizm ve Tanıtma Bakanı kanunun ana hatları ile ilgili bilgi vermiş ve pahalı bir yayın türü teşkil eden radyonun tarafsızlığı esas edineceğini söylemişti. (9)

Başbakan İnönü, TRT'nin kuruluşuyla ilgili olarak verdiği demeçte, hükümetin TRT'nin tarafsızlığını korumak gayesinde olduğunu, yansız bir TRT'nin amaçları olduğunu belirtmişti. (10)

---

(9)Cumhuriyet Gazetesi, 2.Mayıs.1964

(10)Tercüman Gazetesi , 7.Mayıs.1964

1) Adnan Öztrak dönemi:

1964 yılında, TRT kurumunun kurulmasından sonra TRT Genel Müdürlüğüne Adnan Öztrak getirilmişti. Adnan Öztrak 1964-1971 yılları arasında, TRT Genel Müdürlüğü görevini sürdürdüğü yıllarda hem CHP'nin, hem de AP'nin saldırı ve eleştirilerine maruz kalmıştır.

İsmail Cem İpekçi TRT'de 500 gün adlı kitabında Öztrak'ı şöyle tanımlıyor. (11)

"Adnan Öztrak TRT'nin ilk Genel Müdürüydü. Öztrak, siyasi iktidarın keyfi müdahalelerine karşı direndiği için, hakkında olmadık suistimal iftiralarına uğramış, TRT'nin özerkliğine yönelmiş saldırılara ve hükümetten gelen baskılara göğüs germiş ve bu mücadeleler sonunda sağlığını kaybetmiştir."

1964 yılının son aylarına kadar, basında çıkan eleştiriler genelde TRT'yi övücü nitelikteydi. Cumhuriyet, Milliyet, Ulus, Hürriyet gazeteleri, TRT'nin Anayasaya ve TRT kanununa uygun yayın yaptığını, tarafsızlık ilkesinden sapmadığını söylüyorlardı.

18.Mayıs tarihli Milliyet gazetesi "TRT yaptığı yayınlarla tarafsızlık ilkesini benimsediğini gösteriyor" diyordu.

Cumhuriyet Gazetesi ise, 1960 öncesi döneme dönmek için TRT'ye büyük görevler düştüğünü ve TRT'nin bu görevin bilinci doğrultusunda yayın yaptığını yazıyordu.

5 Haziran tarihli Ulus Gazetesi TRT'nin tarafsızlık ilkesine sadık kalarak yayın yaptığını belirtiyordu.

Tercüman Gazetesi ise 1964 yılının son aylarına kadar, TRT'yi övücü nitelikte yayın yapmamakla beraber, tenkit de etmiyordu. Diğer bir deyişle, TRT ile ilgili haberleri veriyor fakat yorum yapmıyordu.

8 Haziran 1964 tarihli Tercüman Gazetesine baktığımızda şöyle bir haber gözümüze ilişiyor. "Adnan Öztrak, TRT'nin yayın politikasının titizlikle incelendiğini, tarafsız yayının amaçları olduğunu söyledi."

Gördüğümüz gibi, haberin altına bir yorum konulmuyordu o tarihlerde Tercüman Gazetesinde.

1964 yılının son aylarına doğru ise TRT'ye yönelik tenkitlerin Tercüman gazetesinde yer aldığını görüyoruz. Tercüman gazetesi TRT'nin tarafsızlık ilkesinden saptırdığı yolunda yayın yapıyordu.

Kadırcan Kafalı, Tercüman gazetesindeki "Milli Radyo isteriz" başlıklı yazısında TRT'yi taraf tutmakla suçluyarak şunları söylüyordu. "TRT tarafsız davranmalıdır. Türkiye radyoları şu veya bu partinin malı değil, milletin malıdır. Öyleyse Millet ruhuna hitap etmelidir. Oysa bizim radyomuz maalesef milli bir radyo gibi değil, Moskova radyosu gibi yayın yapıyor.

5 Ekim tarihli Tercüman gazetesi ise "Radyo, CHP'nin iddia ettiği gibi tarafsız değildir" diyerek TRT'nin yayın politikasını tenkit ediyordu.

Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri ise TRT'nin partizanca yayın yapmadığını yazılarında belirtiyorlardı.

Gördüğümüz gibi, henüz kuruluşu 1 yıl dahi olmadan TRT'ye yönelik eleştiriler başlamış ve basın ikiye ayrılmıştı. Sağ eğilimli gazeteler TRT partizanca davranıyor derken, sol eğilimli gazeteler ise TRT'nin tarafsız yayın yaptığını söylüyorlardı.

Hürriyet Gazetesi ise ılımlı bir politikayı takip ederek, TRT'yi ne sert bir dille eleştirirken, ne de hararetle övüyordu.

Birtakım siyasi çalkantılardan ötürü 13. Şubat 1965 yılında İnönü istifa etmişti. CHP koalisyon hükümetinin istifası üzerine Suat

Hayri Ürgüplü hükümeti kurmakla görevlendirildi. Ürgüplü hükümeti seçimlere kadar görevde kaldı.

1965 yılında basında, TRT konusu gündemeydi. CHP ve sol eğilimli basın iktidarı TRT üzerinde baskı kurmaya çalışmakla suçluyordu.

6.Mart.1965 tarihli Cumhuriyet'te Ülkü Azrak radyo ve devlet başlıklı yazısında, radyonun gerekli tarafsızlık ve istikrara sahip olması için herşeyden önce siyasi iktidarların radyoyakkaşı demokratik bir hoşgörü ile davranması gerektiğini ve bu önemli kurumun çalışmasını aksatacak davranışlardan uzak durması gerektiğini belirtiyordu.

Bülent Ecevit 26 Mart tarihli Milliyet gazetesinde şunları yazıyordu. "Birkaç yıldır radyo iktidar partisinin sesi olmaktan çıkmış, milletin ve ulusun sesi olmuştur. Daha bir kaç yıl öncesine kadar Meclis'ten yalnız iktidar konuşmalar veriliyor, muhalefetin adı yalnız suçlanmak için geçiyordu. Devrimle kapanan dönemin acı deneylerinden sonra kimsenin radyonun tarafsızlığına dokunacağını sanmıyorduk. Oysa yeni hükümetin programının okunduğu ilk gün iktidar adayı partilerden AP milletvekilleri ve lideri tarafsız radyoyu ağır bir dille suçladı. Radyo ise bu haykırışı bütün yurda duyuracak kadar tarafsızdı!"

Gördüğümüz gibi Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri "tarafsız bir radyoyu taraflı olmakla suçlamak demokrasi ile bağdaşmaz" diyerek AP ve MP'ye çatıyorlardı.

Bu arada TRT hakkında meclis araştırması açılmasını isteyen bir önerge meclise verilmişti. MP lideri Bölükbaşı Meclisteki konuşmasında şunları diyordu.

"Bu radyomu milletin, demokrasinin emrindedir. Rejimin temeli olduğunu iddia eden radyo milleti yanlış istikamete sevk etmek için ne

mümkünse yapıyor."

MP milletvekilleri TRT kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesini istiyorlardı. Özellikle Genel Müdürün görevden alınması ile ilgili maddenin değiştirilerek tüm yetkinin Bakanlar kuruluna verilmesini öneriyorlardı.

29.Mart.1965 tarihli Milliyet gazetesinde İsmet Giritli bu isteklere yönelttiği eleştiride şunları yazıyor, "Koalisyonun özellikle MP kanadı TRT kanununun değiştirilmesini talep ediyorlar. İstenen başlıca değişiklik, tarafsız radyo gerekçesi ile Genel Müdürün Bakanlar kurulu tarafından değiştirilmesi noktasında toplanıyor.Yani siyasi iktidarın iki dudağı arasında çıkacak laf ile TRT Genel Müdürü değişecektir. Böyle bir tadilatın anayasanın şart koştuğu tarafsızlık ve özerklik ilkesi ile bağdaşması düşünülemez."

Tercüman gazetesi yazarlarından Kadırcan Kafılı, 9.Nisan tarihli yazısında TRT kanununun yeniden gözden geçirilmesi gerektiği şu anki radyonun komünist propogandası yapan bir kurum olmaktan öteye gidemediğini belirtiyordu.

TRT konusunda bir ihtilaf görülüyordu,gazeteler arasında. Bazı gazeteler TRT'nin tarafsızlığından şüpheye düşülmemesi gerektiğini yazarken, bazı gazeteler ise TRT'nin komünizm propagandası yaptığı yolunda yazı yazıyorlardı.

Ecvet Güreşin 15 Mayıs'ta Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan yazısında, MP'nin radyo konusunda azıttığını bu tutumun ise ülkedeki huzursuzluğu artırdığı söyleyerek sözlerini şöyle noktallıyordu.

"Bölükbaşı takımının tehdit ve farfaralıkları ülkeyi huzursuz ediyor!"

Burhan Felek ise TRT Genel Müdürünün değiştirilmek istenmesi konusunu tenkit ederek şunları diyordu.

"İçişleri Bakanı Radyo Müdürünü değiştirmek istiyormuş.Hüküme-

tin bir üyesi bu tür işlerle uğraşmamalı. Devleti idare edenler küçük tafsilatla uğraşırlarsa çaptan düşerler."

Nadir Nadi ise Cumhuriyetgazetesinde yayınlanan yazısında TRT'nin uzun süredir gündemde olmasını kınıyor ve sözlerini şöyle bitiriyordu. "27 Mayıs'tan beri yurdumuzda gelişmeye başlayan fikir özgürlüğü ortamını güçlendirmeye, normalleştirmeye bakalım. TRT'yle bu kadar çok uğraşmayalım."

1965 seçimlerinde AP iktidara gelmiş ve Demirel Başbakan olmuştu. Demirel'in başbakanlığı sırasında da TRT'ye yönelik tenkit ve eleştirilerin arkası kesilmemişti. Bu dönemde Cumhuriyet, Milliyet gazeteleri, AP hükümetini TRT'yi yanlı bir duruma getirmek istediği gerekçesiyle suçluyordu.

2.Şubat.1966 tarihli Cumhuriyet gazetesi "TRT'nin hazmedilemeyen tarafı siyasi bakımdan tarafsızlığıdır." demekteydi. Milliyet gazetesi ise tarafsız TRT'nin, AP hükümeti tarafından partizan bir yayın kurumu haline getirilmek istendiğini yazıyordu. Tercüman gazetesinde çıkan yazılar ise, Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinin aksine TRT'yi taraf tutmakla suçluyordu.

1966 yılında da, TRT kanununu değiştirmek amacıyla hükümet nezdinde bir takım çalışmalar yapılıyordu. Bu çalışmaların eleştirileri ise çeşitli şekillerdeydi.

1967 yılına girildiğinde TRT konusundaki ihtilaf hala çözülmemişti.

24.Ekim.1967 yılında Ecevit şunları diyordu. "TRT kanununa dokunamazsınız dediğimiz zaman, hükümet istedikleri kanunu çıkaracaklarını söylüyor.Radyonun bağımsızlığı uzun mücadeleler sonucu kazanılmıştır. Hükümet bunu değiştirmeye kalkarsa bu defa ordu değil,demok-rasiye olan inancıyla halk engel olacaktır." (12)

---

(12)Cumhuriyet Gazetesi: 25.Ekim.1967

26.Ekim tarihli Tercüman gazetesi, radyonun millet ile bütünleşemediğini, bunun nedeninin ise kominizm propagandası yapan yayın olduğunu yazıyordu.

12 Kasım tarihli Cumhuriyet gazetesinde, Nihat Kürşat'ın TRT'yi suçlayarak "Biz TRT'yi ele geçirmek istemiyoruz. Milletin dinine, mukadderatına uymayan radyo yaşamaz. Devlet içinde devlet olamaz" dediği yazılmaktaydı.

13 Kasım tarihli Cumhuriyet gazetesi ise TRT yönetim kurulu üyesi İsmet Giritli'nin, 11 Kasım tarihli beyanatından ötürü Turizm Bakanı Nihat Kürşat'a çattığı ve İsmet Giritli'nin şunları söylediğini belirtmiştir. "Kendisini başka hükümet ve mensubu olduğu siyasi parti olmak üzere Türk kamuoyunu şikayet ediyorum.TRD özerkliği bir anayasa müessesesi olarak hazırlanmıştır. TRT hiçbir zaman devlet içinde devlet değildir. Olmamıştır ve olamaz."

2.Ocak.1968 tarihinde T.B.M.M.'de TRT konusu konuşulmuştu.Bu görüşmeler esnasında AP'li milletvekilleri TRT'yi ve TRT'nin yayınlarını eleştirerek, TRT'de fakir, fukara edebiyatının ve servet düşmanlığının aşikar olarak görüldüğünü, TRT'nin sol propagandası yaptığını söylemişlerdi.

Gördüğümüz gibi 1968 yılı da 1965-66-67 yılları gibi TRT konusunun sürekli olarak gündemde olduğu bir yıldır. Hükümet ve AP ile birlikte sağ eğilimli basında TRT'yi partizanlıkla suçlamaya devam ederken, CHP ve sol eğilimli basın ise TRT'nin tarafsızlığının AP hükümeti tarafından bozulmak istendiğini söylüyordu. Bu arada TRT "Devlet içinde devlet, Millete kötü ideolojiler aşıl原因an teşekkül, bir avuç insanın ele geçirdiği teşekkül" gibi kelimelerle AP'liler tarafından suçlanıyordu.

10.Nisan.1968 tarihli Tercüman gazetesi, Ağam Süleyman ve

Nazmiye adlı türkülerin çalınmaması için muhalefet partilerinin TRT'ye başvurduğunu yazarak şunları diyordu. "Görüyorsunuz muhalefet artık türkü şarkı ile uğraşıyor. AP'liler ise bu müzikal takdiklerini öğrenemedikleri veya böyle basit konularla ilgilenmedikleri için Gazi Osman türküsü de Bölükbaşı'yı hatırlatıyor diye itirazda bulunmamışlardır."

12 Nisan tarihli Cumhuriyet gazetesinde Nadir Nadi AP'nin TRT'yi, partizanca kullanmakla suçluyordu. Milliyet gazetesi ise AP tarafından TRT'nin tarafsızlığının ihlal edilmekte olduğunu yazıyordu.

1968 yılının sonlarına doğru muhalefet partileri ve Cumhuriyet gazetesi iktidarın TRT üzerindeki baskılarından yakınıyor ve "TRT gittikçe bozuluyor"diyorlardı.

Cumhuriyet gazetesi başyazarı Nadir Nadi 24 Ekim tarihli yazısında şunları yazıyordu. "359 sayılı TRT kanunu bu müesseseyi politik iktidarların baskısından kurtarmış, ona tarafsızlık vermiştir. Ama AP iktidarı durumdan hoşnut değildir. Durumu baltalamaya çalışıyorlar. Bütün kusurlarına rağmen TRT 1961 öncesine kıyasla tarafsızlık ve objektiflik açısından bugün inkar edilemeyecek bir düzeye erişmiştir. Ama AP iktidarı Genel Müdüre gözdağı vermek ve TRT'yi hükümetle bağlamak istemektedir."

Ahmet Kabaklı ise Tercüman gazetesinde yazdığı yazıda, TRT'nin, AP'nin tüm çabalarına rağmen partizanca tutumunu sürdürdüğünü, sol propagandasının yayınlarda hakim olduğunu, belirtiyordu.

Milliyet gazetesinde 27 Ekim'de çıkan bir yazı, TRT konusunun bu derece gündemde olmasının huzuru bozucu nitelikte olduğunu belirtiyordu.

Gördüğümüz gibi 1969 senesinde de TRT sürekli olarak eleştirilmişti.

1969 senesinde yeni bir TRT kanununun hazırlanması konusu yine gündeme gelmiştir.

Başbakan Demirel, özellikle yeni TRT kanununun çıkmasını istediğini söyleyerek 9 Nisan tarihli Tercüman gazetesinde şunları söylüyordu. "TRT tarafsız devlet müessesesi olacaktır. Bunu sağlamak bizim vazifemiz, istemek ise vatandaşın hakkıdır. TRT'nin son aylardaki neşriyatı TRT kanununda ıslahat yapılmasının zararı olduğunun en canlı delilidir. Orta yerde yaygın şikayet vardır. Buda TRT'nin tarafsız olmamasıdır."

Yeni bir TRT kanununun çıkarılmak istenmesi Tercüman ve Son Havadis dışındaki diğer gazetelerdeki yayınların TRT'ye yönelik sert eleştiriler halinde almasına yol açmıştır.

Nadir Nadi 17 Nisan tarihli Cumhuriyet gazetesinde, Meclis'te gündeme alınmak için sıra bekleyen pek çok tasarı dururken, hükümetin özellikle TRT tasarısı üzerinde durmasının düşündürücü olduğunu, yazarak şöyle devam ediyordu.

"Seçim kampanyasına pek az bir zaman kala iktidarın telaşını anlamıyor değiliz. TRT'nin özerkliğine el koymak suretiyle, iktidar önümüzdeki kampanya boyunca paha biçilmez bir yayın organına sahip çıkmak ve seçim gününe kadar yurt ölçüsünde bir propoganda üstünlüğü kurarak rakiplerini ezmek istemektedir.

22 Nisan tarihli Ulus gazetesi ise, Yeni TRT kanunu tasarısını tehdit ederek şunları yazıyordu. "Müdüründen yönetim kuruluna kadar bütün organlarını iktidarın emrine verip, TRT'nin özerkliğini lafta bırakmak, ancak seçim tutkusu ile sağduyusunu yitirmiş olanların tutacağı bir yol"

Günaydın gazetesi ise olayı "AP özgür Türk radyosuna tahammül gösteremiyor" diyerek yorumluyordu.

27 Nisan tarihli Tercüman gazetesinde Ahmet Kabaklı, muhalefe-
te ve sol eğilimli basına çatarak şunları diyordu. "CHP seçimi
kaybedeceğini anladı. Başarısızlığına kılıf olarakta TRT'yi kulla-
nıyor. TRT'yi asıl partizanca kullanmak isteyen TRT'dir. AP hükümeti
bunu engellediği için buna kızıyorlar."

İktidar ve muhalefet partilerinin ve bazı gazetelerin karşılık-
lı sert tartışmalara girmelerine yol açan TRT konusunda ileri sürülen
ithamları TRT Genel Müdürü Öztrak cevaplandırarak şunları demiştir.
"Tarafsızlık TRT'nin titizlikle üzerinde durduğu bir husustur, TRT
genel olarak her konuda tarafsızdır."

1969 seçimlerini AP kazanmış ve Demirel yine Başbakan olmuştu.
seçimlerden sonra, 1970 yılında çıkan eleştirilerin çoğu, Demirel
hükümetinin TRT tarafsızlığını ihlal ettiği yolundaydı. Özellikle
Cumhuriyet ve Ulus gazeteleri TRT'yi tarafsızlıkla suçlarken, yine
özellikle Tercüman gazetesi TRT'nin tarafsızlık esaslarına uyarak
yayın yaptığını söylüyordu.

2.Nisan.1970 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazıda, TRT
Tv'sinin haber bültenlerinde başbakanın mensup olduğu partiden çok
ılımlı bir şekilde bahsederken, diğer partilerle ilgili haberlerde
nedense suçlarcasına bir dil kullandığı belirtilirken;

30 Nisan tarihli Günaydın gazetesi, hükümetin yaptığı zamların
haberlerin arasına sıkıştırılarak sanki çok önemli bir olaymış hava-
şında verildiğini, böylece tarafsızlık ilkesinin zedelendiğini yazı-
yordu. 3 Mayıs tarihli Ulus gazetesi ise "Bu hükümet TRT'yi de ken-
dine alet etti" diyordu.

Yukarıda adı geçen gazeteler TRT'yi taraf tutmakla suçlarken
Tercüman ve Son Havadis gazeteleri TRT'yi övüyorlardı.

2 Nisan tarihli Tercüman gazetesi, "TRT'nin yayınlarında son zamanlarda bir düzelme var" diyerek olaya yaklaşmaktaydı.

Bu arada anarşi, terör artmış, öğrenci olayları büyümüştü. Siyasi partiler ise siyasi ihtiras içindeydiler. Tüm bu olayların tehlikeli boyutlara ulaşması 12 Mart muhtırasına yol açmıştı.

12 Mart 1971'de silahlı kuvvetler muhtara vermişlerdi. 12 Mart muhtırası üzerine Demirel istifa etti. 15 Mart'ta Nihat Erim başbakanlığa getirildi.

2) Musa Ögün dönemi

12 Mart'tan sonra TRT Genel Müdürü Adnan Öztrak görevinden ayrıldı. TRT Genel Müdürlüğüne Musa Ögün getirildi.

Musa Ögün'ü, İsmail Cem TRT'de 500 gün adlı kitabında şöyle anlatıyor.

"TRT'deki Ögün dönemini, siyasi yönden başarısız olarak niteliyebiliriz. Ancak Ögün yönetiminin TRT'nin teknik gelişmesi ve yayılması açısından bir altın dönemi olduğu da açıktı. Bu teknik büyümenin sadece bir olağanüstü dönemin kolaylıklarına bağlanamayacağı muhakkaktı. Bu teknik büyümeyi gerçekleştiren kişide bazı özelliklerin olması gerekiyordu."

Musa Ögün'ün TRT Genel Müdürü olduğu dönemde, içinde yaşanan olağanüstü duruma, partiler üstü hükümete rağmen TRT'ye yönelik eleştiriler devam ediyordu. Bu dönemde, tüm gazeteler, TRT'ye askeri çevrelerden baskı yapıldığı fikrinde birleşiyorlardı. Musa Ögün bu eleştirilere hitaben yayınladığı bildiride, radyo ve televizyona askeri çevrelerden baskı yapıldığı yolundaki söylentilerin gerçekle bir ilgili bulunmadığını, karakterinin bu şekilde görev yürütmeye müsait olmadığını söylemiştir.

Musa Ögün döneminde tüm gazetelerin birleştiği diğer bir nokta ise Musa Ögün zamanında TRT'nin gösterdiği büyük ilerleme idi. Tüm gazeteler, bu yönden Musa Ögün'ü tebrik ediyorlardı. 1 Eylül 1971 tarihli Cumhuriyet gazetesi, 30 Ağustos günü İstanbul'da ilk paket televizyon yayınının başladığını bu yayınların haftada üç gün yapılacağını söyledikten sonra şunları yazıyordu.

"Ögün, fikirleri, siyasi doğrultusu ve bu paralelde yaptığı işlerden ötürü tenkit edilebilir. Fakat Ögün'ün 11 yıl sürümçemede

kalmış olan İstanbul'a paket yayın sorununu, henüz görev süresi 6 ay olmuşken çözülmesi büyük başarı."

Tercüman gazetesi yazarlarından Rauf Tamer ise şöyle diyordu. "Altı aylık Ögün yönetimi için, taraflı, tarafsız sorununu bir yana bırakarak eleştiri yöneltmek gerekirse şunu söylemek gerekir. Çok başarılı."

Bu arada TRT televizyonunda teknik yönden büyük bir gelişme kendini gösteriyordu.

6-7 Ekim 1971 tarihinde ilk naklen yayını gerçekleştirdi, TRT televizyonu. Ankara'nın Emek semtindeki Orkut stüdyosunun 5.Nisan.1972 tarihinde hizmete açılışı da bir başka büyük adım olarak yorumlanıyordu, basında.

7 Nisan tarihli Tercüman şöyle diyordu. "Ögün'ü kutlamak gerekir TRT'nin fikri yönden gösterdiği gerileme ile teknik yönden gösterdiği ilerleme arasındaki fark öylesine muazzam ki."

Milliyet gazetesi ise, TRT'nin son aylarda gösterdiği gelişmede Ögün'ün inkar edilemeyecek katkılarının olduğunu söylüyordu. 21.Haziran.1973 günü de TRT televizyonunun yayın günü sayısı, haftada 5 gün olarak belirlendi.

TRT televizyonundaki teknik ilerlemeler basında olumlu eleştirilerin çoğalmasına yol açmakla beraber TRT taraflı mı, tarafsız mı? konusu zaman zaman yine gündeme geliyordu.

Tercüman gazetesi yazarlarından Ahmet Kabaklı, TRT televizyonunun Başbakan Erim'in meclis'teki konuşmasını 4 metin halinde yayınlarken, Erim'e AP'li bir milletvekilinin verdiği cevabın 8 satır olarak yayınlanmasının tarafsızlıkla bağdaşmadığını söylüyordu.

Cumhuriyet gazetesi ise, TRT personelinin en sudan gerekçelerle işlerine son verilmesine, personel kıyımına, partizanlığa Ögün'ün

göz yummasının tüm çevrelerde eleştiri konusu olduğunu yazıyordu.

Ulus gazetesi ise, faşizan beyin yıkama örneklerinin uygulandığı bir dönem olarak nitelenmekteydi. Ögün dönemini,

Musa Ögün dönemindeki siyasi iktidarları ise şöyle tanımlayabiliriz. 15.Mart.1974-Kasım.1971 döneminde 1.Erim hükümeti iktidardaydı. 11.Aralık.1971-17.Nisan.1972 döneminde ise 2.Erim hükümeti vardı. 2.Erim hükümetinin istifasından sonra Başbakanlığa Nail Talu getirilmişti. Naim Talu 1973 seçimlerine kadar başbakanlık görevini yürüttü.

Musa Ögün döneminde, TRT gerek sol eğilimli gerekse sağ eğilimli gazeteler tarafından taraf tutmakla suçlanırken, teknik yöndeki gelişmeler bakımından kutlanıyordu.

7.Ocak.1972 tarihli Milliyet gazetesinde Can Göztepe, TRT'de yapılacak reorganizasyonda üzerinde durulacak en önemli hususlardan birinin şüphesiz televizyon olduğunu, televizyonun şimdiye kadar üvey evlat muamelesi gördüğünü, yeni tasarıda bu durumu düzeltecek hükümler bulunması gerektiğini söylüyordu.

8 Ocak tarihli Tercüman gazetesi, DP milletvekillerinin yılbaşı gecesi Tv'de yapılan yayını müstehcen olarak nitelendiklerini ve milletvekillerinin "Yeni TRT tasarısı müstehcenlik konusunu da ele alsın" dediğini yazıyordu.

1961 Anayasasında, 1971 tarihinde yapılan bir değişiklikle TRT kurumunun özerkliği kaldırılmış ve TRT kurumu tarafsız bir kamu tüzel kişiliği olarak düzenlenmişti. Anayasada yapılan değişiklikler paralel olarak 359 sayılı TRT kanununda da bir değişiklik yapılmaz gereği duyulmuş ve 1568 sayılı yeni TRT kanunu 29.Şubat.1972 tarihinde kabul edilmiştir.

Yeni TRT kanunu ile ilgili olarak, verdiği demeçte Musa Öğün basın mensiplarına Şunları söylemişti.

"Yeni TRT tasarısının tarafsızlığı tamamen koruyacak nitelikte olduğunu söyleyebilen Anayasada TRT kurumu ile ilgili 121.madde yeniden düzenlenmiş bulunmaktadır. Maddenin yeni düzenlenmiş haline göre TRT kurumu tarafsız bir kamu tüzel kiŐsidir. Anayasadaki değişikliğe uygun olarak 359 sayılı TRT kanununda da bazı değişiklikler yapılmıştır."

4 Mart tarihli Tercüman gazetesi, özerkliğin devlet içinde devlet yaratma anlamına geldiğinin sanıldığını bu nedenle TRT'de başıbozukluğun yıllardır sürüp gittiğini, bu maddenin değiştirilmesi ile yanlış uygulamaların son bulmasının dilendiğini yazıyordu. Cumhuriyet gazetesi ise özerk olmayan bir radyo ve televizyondan fazla bir Şey beklenmeyeceğini, özerklik niteliğini kaybeden bir radyo ve televizyonun siyasi iktidara tabi olacağını belirtiyordu.

Bazı gazeteler özerkliğin kaldırılmasının, geçirilen deneyimlere yaŐanılan günlere bakılacak olursa yerinde bir karar olduğunu çünkü özerkliğin çoğun zamanlar devlet içinde devlet yaratmak olarak algılandığını, bunun ise TRT'ye büyük zararların dokunduğunu söylerken, kimi gazeteler ise özerk olmayan bir radyo ve televizyonun siyasi iktidarın borazanı olacağını söylüyorlardı.

1973 yılında da TRT'ye yönelik eleştiriler devam ediyordu. 17 Nisan tarihli Tercüman gazetesinde Rauf Tamer Şunları diyordu. "İlahi TRT, Őuna doğru dürüst Başbakan Naim Talu desene, Hayır, hükümeti kurmakla görevlendirilen kontenjan senatörü diye birŐeyler geveliyor ağzında. Bizde yazımızda Öğün'den bahsederken "Genel Müdür değil de TRT'yi yönetmekle görevlendirilen emekli muhabere tümgenerali mi diyelim."

28 Nisan tarihli Tercüman'da Tarık Buğra, devletin radyo ve televizyonun ciddi olmadığını, her konuda seviye gözetmediği diyerek yazısını şöyle bitiriyordu.

"Ciddiyet ve seviye eğlendirmeye, oyalamaya engel olamaz. Bunun eğiticek ve öğreticek iddiası bulunan bir yerde şart olduğunu söylediğimiz, tekrarladığımız için özür diliyoruz."

Cumhuriyet gazetesi ise 4 Mayıs tarihli yazısında TRT üzerinde bir baskının varlığının, bariz olarak görüldüğünü ve TRT'nin anti-demokratik şekilde yönetildiğini söylüyordu.

TRT'yi olumlu yönden eleştirenler ise teknik başarıyı anlatıyorlardı. Televizyonun 1971-1973 yılları arasında büyük ilerleme gösterdiğini, ilk naklen yayının, yurtdışından yapılan ilk naklen yayının bu dönemde gerçekleştiğini ve eskiden haftada 1-2 saat zor izlenebilen televizyonun artık haftanın 5 günü yayın yaptığını, çeşitli gazeteler (Cumhuriyet, Milliyet, Günaydın, Tercüman..) yazıyorlardı.

O halde, tüm gazetelerin hem fikir oldukları nokta, TRT'nun Musa Ögün döneminde teknik yönden gösterdiği ilerleme idi. İsmail Cem, TRT'de 500 gün adlı kitabında "İşin siyasi, ideolojik yönü bir yana bırakılacak olursa, Ögün'de yaptığı işe, sevdiği işe tutku ile sarılan insanlarda rastlanan bir özellik vardı; işine olan tutkusu nedeniyle sürekli rahatsız olan bir insandı. Bu tür insanlar, kendi uzmanlık alanlarındaki işi tutunca koparırlar." diyordu. Yine, gazetelerin birleştiği bir diğer nokta, ise, Ögün döneminde TRT üzerinde bir baskı olduğu, personel kıyımının yapıldığı ve tarafsızlık ilkesinden çoğu kez sapıldığı idi.

Ögün döneminin ilginç bir yönü ise, kimi zaman Demirel'in TRT'yi taraf tutmakla suçlaması, kimi zaman ise Ecevit bu suçlamayı yöneltme-

si idi. Gazetelerde, bu paralelde yayınlarında değişiklikler gösteriyorlardı.

Bu durumu, Öğün'ün TRT'nin başına herhangi bir siyasi parti tarafından değilde Silahlı Kuvvetler tarafından getirilmesine bağlayabiliriz.

Musa Öğün 1973 seçimlerinden sonra görevden ayrılmış yerine Doğan Erden vekalet etmeye başlamıştı.

3) İsmail Cem İpekci dönemi

1974 yılının Ocak ayında Türkiye, yakın tarihinin ilginç bir siyasal dönemini yaşamaktaydı. 1973 seçimlerinde salt çoğunluğu sağlayamamakla birlikte, CHP en çok üyelik kazanan parti olmuştu. CHP tek başına iktidara gelemeyince MSP ile koalisyon hükümeti oluşturmuştu. Hükümete karşı, özerklikle büyük sermaye kesimlerinde açık bir güvensizlik ve endişe vardı.

CHP-MSP koalisyonunun Başbakanı Bülent Ecevit'ti. Ecevit hükümeti iktidara geldikten sonra TRT konusu yine gündeme gelmişti. TRT, Doğan Erden tarafından vekaleten idare edilmekte idi. Kamuoyu oluşturan ve oluşan kamuoyunu açıklamak yönüyle yükümlü olan TRT Genel Müdürlüğüne kimin getirileceği merak konusuydu. Bu konuda çeşitli tahminler yapılıyor, herkez bir isim söylüyordu.

Nihayet 11. Şubat.1974 tarihinde TRT Genel Müdürlüğüne İsmail Cem İpekçi'nin getirildiği açıklandı.

İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğü yaptığı 1974-1975 dönemi basında TRT ile ilgili olumlu ve olumsuz eleştirilerin oldukça yoğun olduğu ilginç bir dönemdir.

Tercüman ve Son Havadis gazeteleri İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğüne getirilmesini şöyle karşılamışlardı.

12 Şubat tarihli Tercüman gazetesinde Rauf Tamer şunları yazıyordu. "Millet soruyor, gencecik çiçeği burnunda bir çocuğa TRT'nin başına getirmek kimin fikriymiş? Kiminse kimin. Ne yapacaksınız Fikir suçu yok ki."

Aynı tarihli Son Havadis gazetesinde ise, "Niçin kızılıyorsunuz, niçin tenkit ediyorsunuz? CHP tabii ki kilit noktalarına kendi adamlarını yerleştirecek, CHP vaktiyle AP'nin yapamadığını yapıyor. Bugün

TRT yarın başka bir kurum CHP'nin adamlarına kavuşacak." denerek CHP'nin İsmail Cem'i TRT Genel Müdürü yapması yeriliyordu.

13 Şubat tarihli Tercüman'da ise Rauf Tamer, "TRT için tarafsızdır, tarafsız kalacaktır deniyor. Eğer tarafsız kalacaksa hiç olmazsa başına taraf tutan biri getirilmezdi." diyerek CHP'yi TRT'nin tafafsızlık ilkesini bozmakla suçluyordu.

Cumhuriyet ve Ulus gazeteleri ise Cem'in TRT genel müdürlüğüne getirilmesinin TRT için bir kazanç olduğunu söylerken, Milliyet ve Hürriyet gazeteleri fazla bir yorum yapmaktan kaçınıyorlardı.

15 Şubat tarihli Cumhuriyet gazetesinde, İsmail Cem gibi aydın, ilerici, basının içinden gelen bir kişinin TRT'ye çok şeyler kazandıracığı ve TRT'yi geçmiş dönemlerin tutukluğundan kurtaracağı yazılıyordu.

İsmail Cem TRT'de 500 gün aldı kitabında bu günleri anlatırken şunları yazıyor. "Sol eğilimli gazetelerin büyük bir bölümü beni ve TRT'yi sürekli olarak destekledi, katkıda bulundu. Sağ eğilimli gazetelerin TRT'ye karşı tutumu ise mizah romanlarına konu olabilecek özellikteydi. Ben bunca yalanın, iftiranın, seviyesiz saldırının bir araya geldiğini görmedim. Göreve başladığım ilk günler, ağızlarından düşürmedikleri söz, benim solcu olmamı, tecrübesiz olmamı." (13)

İsmail Cem göreve başladıktan sonra TRT ile ilgili eleştiriler yoğunlaştı. Bu eleştirilerin odak noktası TRT'nin tarafsızlığının, objektifliğinin ihlal edilmesi idi.

Tercüman ve Son Havadis gazeteleri ve kimi zamahlar Hürriyet gazetesi, TRT'nin iktidarın borazanı haline geldiğini, Cem'in sürekli olarak, CHP'nin propagandasını TRT'ye yaptırdığını muhalefet partilerinin ise her fırsatta kötülendiğini yazıyorlardı.

Rauf Tamer Tercüman gazetesinde bu konu ile ilgili olarak diyor ki, "Biliyorsunuz. TRT Haber bülteni başlarken önce dünya haritası gibi bir şekil çıkıyor ortaya. Sonra, 3 ayrı küreye ayrılır gibi modern bir görünüş.. Meğer Sovyetlerin Weekly dergisinden araklanmış. Son Havadis dostumuz şimdi bunu niçin mesele yapıyor canım?.. Televizyon bu.. Bir alâmet-i farikası olacak elbet. Bulmuş işte "Sahibinin sesi." (14)

Son Havadis gazetesi 5.Mart.1974 tarihli sayısında, TRT'nin hiç bir döneminde bu kadar çok ve belirgin olarak taraf tutan bir hale gelmediğini bu gidişle adının CHPRT olarak değiştirilmesinin gerekeceğini ve bu gidişe artık dur demenin zamanının geldiğini söylüyor.

Tercüman gazetesinin köşe yazarlarından Rauf Tamer olayları hicvederek solun namusu adlı kitabında şunları yazıyor.

"... .Hakkında bu kadar yazıldı çizildi.. Hiçbirine üzülmemiş de, Kabaklı Hoca'nın "Cem Sultan, Batı Kültür Emperyalizmine uşaklık ediyor" gibi bir cümlesine pek üzülmüş. "Ne münasebet" diyor, Cem "ben tamamen Osmanlı Kültürüyle yoğrulmuş bir gencim."

Üç defa çocuğa Cem Sultan dedik, kendisini gerçekten sultan zannetti. Ah ah, O'nu nasıl anlatsak ki Sultan lâkâbını o güzelim Cem isminin peşine takmakla sadece bir tarihi dramı çağrıştırmak gayretindeydik kendisine.. Hepsi o kadar.. "

Günaydın gazetesinde çıkan yazılar ise TRT'ye yöneltilen eleştirilerin dozunu kaçırdığı görüşündeydi.

Necati Zincirkıran, 2.Şubat.1975 tarihli Günaydın'da "İsmail Cem'in günahı"başlıklı yazısını şöyle bitiriyor. "Şu tele-

vizyonu icat eden adam meğer ne büyük insanmış: Öyle buluş yapmış ki, halk yığınları önünde kimin ne olduğu hemen çıkıveriyor meydana... TRT Anayasa doğrultusunda yayın yapıyorsa suç mu sayılacaktır: Genel Müdürden ne istiyorsunuz?"

Mümtaz Soysal ise Milliyet'teki yazısında şöyle nitilemekteydi olup bitenleri; "... Ama onlar, (Anayasada ve yasalarda geçen millet ve devlet kavramlarını ancak biz biliriz, TRT ancak bizim anlayışımıza göre çalışırsa meşrudur) döyorlarsa, o zamanda istenenin adını koymak gerekir. Bilim dilinde, zor kullanarak kendilerini millet, devlet ve kamu kavramlarıyla bütünleştirenlerin savundukları rejime, totaliter rejim denir."

İsmail Cem, TRT'de 500 gün adlı kitabında, çoğunlukla Tercüman ve Son Havadis gazetesinde yer alan, kendisine ve TRT'ye yönelik eleştiriler ile ilgili olarak şunları yazıyor. "...iddia ve eleştirileri iftiraya ve komikliğe dönüşmeye başladı. Özellikle Tercüman gazetesi yazılmadık yalan bırakmadı. Sağ basındaki iftiraların önemli bölümü, televizyondaki gelişmelerden zarar gören çevrelerden kaynaklanmaktaydı. Çünkü iyi çalışan bir Televizyon Türkiye'de çok kişiye ve kuruluşa kaçınılmaz olarak maddi zarar verir....Yazısı basının ciddi organları hiç bir zaman TRT'ye ve buna karşı olumsuz tavır almadı.."

Cumhuriyet gazetesinde yazdığı bir yazı ile Mahmut Tali Öngören, Cem'in ve kadrosunun amacının TRT'yi amatör televizyonculuktan kurtarıp, ciddi ve profesyonel bir yayın kalitesine kavuşturmak, ona bir tempo kazandırmak olduğunu belirterek TRT'nin teknik yönden büyük aşamalar kaydettiğini belirtiyordu.

Gerek muhalefet partileri, gerekse sağ eğilimli gazeteler TRT'deki haber bültenleri ile ilgili yoğun ve olumsuz eleştirilerde

bulunuyordu. Bu eleştirilerin odak noktası, haber bültenlerinin tarafsız olmadığı iktidar partisinin haberlerine her zaman için öncelik verildiği diğer bir deyişle tarafsızlık ilkesinin ihlal edilmesi idi. Rauf Tamer Solun namusu adlı kitabında, haberlerle ilgili olarak yazdığı yazıda şunları diyor. (15)

"Ecevit'e MHP lideri tarafından gönderilen bir mektubun örneğinde Cumhurbaşkanına sunulmuştur.

TRT bu haberi verirken bazı pasajları okumuş, bazı pasajlarında kendi derlemesine göre kısaltmış ve özetlemiştir... Bu bakımdan ajans-ta okunmayan yerlere bir göz atalım.

"İçinde bulunduğunuz durumu kavrayabilmeniz için meseleyi bir de sizin mantığınızla ele alalım. Ceyhan İş Bankası sanıkları arasında CHP ilçe sekreteride vardı. Şimdi bu soygunu CHP'mi planladı diyelim. İstanbul'da bir iş adamından tehditle para alan bir anarşistin cebinden takdir ve teşviklerimizi belirten bir mektup çıktı. Bu mektuba bakarak CHP'yi ve şahsınızı dolandırıcı ve soyguncu mu ilan edeceğiz." Okunmuyan yerleri görünce TRT'nin tarafsızlığı hakkında acaba ne düşünür insan.

Cem, TRT'de 500 gün adlı kitabında haber bültenleri ile ilgili eleştirilerden yakınarak şöyle diyor.

"Haber merkezinin, benim dönemimde ya da her zaman ağırlığını duyduğu bir baskı vardı: Siyasetçilerin ve basının bitmek tükenmek bilmeyen eleştirileri. Bir parti haberini, bir liderin konuşmasını nasıl verirseniz verin, mutlaka yakınma alırsınız. Ya konuşmanın özünü vermediğinizden suçlanırsınız, ya da fazla geniş, ya da fazla dar tuttuğunuzdan. Çoklukla bütün bu eleştiriler değişik taraflardan fakat aynı anda gelir."

1974 yılının son aylarında koalisyonun iki kanadı arasında büyük bir soğukluk belirmişti. MSP sürekli olarak 2. planda kalmaktan rahatsızdı. Bu rahatsızlığın bir bölümü TRT ile ilgiliydi. MSP'liler kendi haberlerinin CHP'ninkiler kadar TRT'de yer almadığından yakınıyorlardı. CHP'nin ise koalisyon ortağından başlıca yakınması onun "gayri ciddi" olduğu iddiasına dayanmaktaydı.

Nitekim, sürtüşmeler fazla uzamadı ve bir akşam Ecevit, hükümetinin istifa ettiğini TRT haberlerinde Türkiye'ye duyurdu.

Ankara, hükümet boşluklarından birini yaşamaktaydı. Tahminler tarafsız bir başbakan adayının bulunacağı yolunda idi.

Ve Sadi Irmak Başbakan oldu.

Sadi Irmak'ın başbakanlığı döneminde de TRT ile ilgili eleştiriler yoğun bir şekilde basında yer alıyordu.

Tercüman, Son Havadis gazeteleri TRT'yi taraf tutmak, sol propagandası yapmak ve objektiflik ilkelerinden ayrılmakla suçluyordu.

Cumhuriyet, Ulus, Barış, Günaydın gazeteleri ise TRT'nin yayın politikasına ve İsmail Cem'e arka çıkıyordu.

TRT konusunda yoğunlaşan ve kendisine yansıtılan olumsuz eleştiriler üzerine, Sadi Irmak üç tarafsız hukukçudan oluşan bir komisyon kurdu. Bu "Başbakanlık komisyonu" TRT'nin ve Cem'in bütün çalışmalarını inceleyerek ve hükümete bir rapor sunacaktı. Bu rapor Demirel hükümeti zamanında bitirilmişti. Rapor da üyeler yargının kendilerine düşmediğini söylüyor ya da genellikle tek tek görüşlerini belirtiyorlardı. Bu tekil görüşlerde Kemal Özgünay hukuktan yana duruyor, Cemal Aygen, Cem'in politikasına karşı çıkıyor, komisyon başkanı Sahır Dinçman ise genellikle bir görüş belirmeyip ortada duruyordu. (16)

İsmail Cem 26.Ocak.1975 tarihinde Radyo ve Televizyondan yayınlanan bir demeç verdi. Demecinde, Rd-Tv kurumunun etrafında bizans entrikalarının döndürüldüğünü, TRT'nin iftira saldırılarını uğradığını oysa TRT'nin devletin ve milletin malı olduğunu ve kendisine ve TRT'ye saldırıda bulunanlara millete,halka şikayet ettiğini söylüyordu.

Konuşma, 27 Ocak tarihli basında geniş ölçüde yer almıştı. Tercüman ve Son Havadis gazeteleri, İsmail Cem'in TRT'yi propaganda aracı olarak kullandığını, kendi malıymış gibi istediği zaman televizyona çıkıp demeçler verdiğini söyleyerek Cem'i istifaya davet ediyorlardı. Muhalefet partileri de başbakan Sadi Irmak'tan Cem'i görevden almasını isteyen ortak bir bildiri yayınladılar.

Basının bir bölümü Cem'i istifaya davet ederken bir bölümü ise destekliyordu.

2.Şubat.1975 tarihli Cumhuriyet'in olayların ardındaki gerçek sütununda şunlar yazılmıştı.

" ...TRT yönetimi değiştirilecek, Rd-Tv Mc'nin silahı niteliğine dönüşecek. Çankaya'ya baskı yapılarak başbakanlık görevinin Mc'ye verilmesi için ortam hazırlanacak. Genel seçimlere de, hükümet ve TRT MC'nin elindeyken gidilmiş olacak."

Gene 2.Şubat.1975 tarihinde Barış gazetesinin baş yazısı şöyle sonuçlanmaktaydı. "... ve İsmail Cem müşğülünün halli için Türk halkına başvurmuştur. Biz, bizden yana olan, bizim sorunlarımızı yansıtan İsmail Cem'i destekliyoruz.

2 Şubat tarihinde Atilla İlhan, Ulus'taki yazısında, TRT'nin halkın olmaya çalıştığı için lanetlendiğini söylüyor.

Tercüman gazetesinin, 3.Şubat.1975 tarihli sayısında Rauf Tamer diyor ki, "Anons ve propaganda gücüne sahip olmak için silahlı bir darbeye önce radyo binası ele geçirilir. Uğruna kanlar dökülür. Şimdi

bu İsmail Cem ve şürekası niçin istifa etsin a efendim? Rd -Tv'yi silah kullanıp kan dökmeden ele geçirmiş, anonslarından, programlarına, açık oturumlarına kadar her şeyi belirli bir ideoloji yörüngesine oturtmuşlar, sonra da beyin yıkama ameliyesine başlamışlar.

Bu şansa sahip olmak ve düğmeye basıp ülkeye yön vermek için ordular harekete geçiyor, milyarlar harcanıyor. Halbuki Cem Sultan'ınki sadece bir tayin, bir imza. İstifa edermi hiç?

Rauf Tamer, Cem'in hizmetleri başlıklı yazısında, Cem'in yayın alanını genişletmesinin nedeninin belirli bir ideolojiyi yurt sathına yaymak için olduğunu söylüyor.

6 Şubat tarihli Tercüman gazetesinde ise Sultan başlıklı yazı Cem'in görevden alınması söylentisi ile ilgili şunları yazılıyor. "İsmail giderse, biraz da üzüntü olacak doğrusu.. Biz fıkra yazarları ne yapacağız? Kısır günlerimizde konu mu bulamadık ? Vur Cem Sultan'a. Hani Demirel, nasıl ki bir taraf için tefrika konusudur, İsmail de beri taraf için öyle..."

Milliyet'te yer alan, Hasan Pulur'un Balığı yerken kılçığa dikkat başlıklı yazısı ise şöyleydi.

"Sokak ortalarında 20 yaşlarında delikanlılar vurulmuş ne gam! Türk parasının değeri düşmüş, düşmemiş ne gam! Hastalar hastane kapılarında sürünmüşler, sürünmemişler ne gam! Dursun şimdi bunlar bir kenarda... İşimiz büyük, hem de çok büyük. TRT genel müdürünü değiştireceğiz şimdi. Hele Cem'i şöyle bir yerinden söküp atsak, nasıl heryer güllük gülistanlık olacak. Tam yazıyı noktalarken aklımıza bir laf geldi.. Hani kedi balığa "Seni yiyeceğim demiş de balık gülmüş: Yemesine yersin ama, kılçığıma dikkat et" İşte bizim ki de bu örnek.

Örneklerden de gördüğümüz gibi basın ikiye ayrılmıştı. Tercüman

Son Havadis Cem'in istifasını isteyip, onu TRT'yi partizan bir yayın aracı haline getirmekle suçlarken, Cumhuriyet, Ulus, Barış, Günaydın, Milliyet gibi gazeteler Cem'i destekliyordu.

Basında bu tartışmalar yapılırken MC hükümeti kurulmak üzereydi. Koalisyonu oluşturan 4 partinin de gündemindeki ilk maddelerden birisi Cem'in TRT' genel müdürlüğünden alınmasıydı.

31.Mart.1975'te Demirel başbakanlığındaki MC koalisyonu Meclisten güven oyu almıştı. Artık Cem'in görevinden alınması gün meselesiydi. Bu arada basının önemli bir malzemesi olmuştu TRT ve Cem olayı!

Solun namusu adlı kitabında Rauf Tamer, Cem'in görevde kalmasını isteyenlerin çokluğunu belirten gazetelere cevaben şunları yazıyor, "661 tane kadın imzalı mektup yazmışlar. Cem'i istiyoruz, diye, Bir de zarif eşi, yani milyoner Raazi Trak'ın kızı ... etti 662 kadın.

Eh, bu yakışıklıyı istemek içinde doğrusu mutlaka kadın olmak lazım."

Cumhuriyet gazetesinin başyazısında ise Cem zamanında Ecevit hükümetinin TRT üzerinde herhangi bir baskı kurmadığı, TRT'nin en rahat ve bol olanaklarla çalışma fırsatına sahip olduğunu. TRT başında Cem gibi ilerici ve beceri sahibi bir genel müdür varken onu görevden almanın partizanlığın aslı olduğu belirtiliyor.

Tartışmaların iyice yoğunlaştığı sıralarda, 16 Mayıs günü Cem görevden alındı. Alınma gerekçesi şuydu, "İsmail Cem İpekçi kanununun aradığı niteliklere sahip olmadığı gibi, milli güvenlik açısından TRT'nin başında tutulmasını sakıncalı kılan nitelikler taşımaktadır.. bu nedenlerle görevden alınması zaruret haline gelmiştir.

İsmail Cem o günleri TRT'de 500 gün adlı kitabında şöyle anlatıyor. "Görevden alınmamı izleyen günler içinde Danıştay'a açacağımız davanın hazırlıklarına hemen girişmiştik. Davanın özelliği, sadece benim alınma kararımın değil, benim yerime getirilen şahsın atanma kararında iptalini istememizdi."

4) Nevzat Yalçıntaş dönemi

İsmail Cem'in görevden alınmasını izleyen günler içinde 1.MC hükümeti TRT Genel Müdürlüğüne Nevzat Yalçıntaş'ı getirmişti.Nevzat Yalçıntaş'ın TRT genel müdürlüğüne getirilmesi, basında TRT'ye yönelik eleştirilerin yoğunlaşmasına neden oldu.

28.Mayıs.1975 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, MC hükümetinin Yalçıntaş'ı TRT Genel Müdürlüğüne getirmekle tarihi bir hata yaptığı çünkü Cem'in danıştayda açtığı davanın daha sonuçlanmadığı ve Yalçıntaş'ın TRT'yi MC'nin sesi durumuna getirmesinden endişe edildiği yazılıyordu.

Aynı tarihli Tercüman gazetesi ise, TRT'nin partizanlık kurtarılması yakında önemli bir adım atıldığını, Yalçıntaş'ın TRT'ye büyük faydaları dokunacağıının sanıldığını yazıyordu.

Gördüğümüz gibi bu noktada da basın ikiye ayrılmıştı. İsmail Cem'i destekleyen gazeteler Yalçıntaş'ın gelmesini tenkit ederken, Cem'i olumsuz yönde eleştiren gazeteler ise Yalçıntaş'ın TRT genel müdürlüğüne getirilmesini sevinçle karşılıyorlardı.

Bu arada İsmail Cem'in Danıştay'da açtığı dava sonuçlanmış ve Danıştay, hem Cem'in görevden alınmasının, hem de yerine başkasının atanması kararnamelerinin yürütülmesinin durdurulduğunu açıklamıştır. Bu konu üzerine Cem 5-6 Haziran günleri yeniden TRT'ye, görevinin başına gitmiştir. Fakat 6 Haziran günü, binaya alınmasının hükümet kararıyla yasaklandığı kendisine bildirilmiştir. Bu durum basındaki eleştirilerin sertleşmesine yol açmıştı.

7 Haziran tarihli Ulus gazetesi, TRT'nin Nevzat Yalçıntaş tarafından işgal edildiğini, hukuki yönden Yalçıntaş'ın TRT Genel Müdürü değil, sadece bir işgalci olduğunu yazarken;

Aynı tarihli Tercüman gazetesinde. İsmail Cem'in TRT'yi artık rahat bırakması gerektiği söylenmekte ve "Türk halkı artık CHP RT seyretmek ve dinlemek istemiyor" denmektedir.

Nevzat Yalçıntaş'ın TRT Genel Müdürlüğü görevini yürüttüğü 6 aylık sürede basında çıkan eleştirileri göz önüne alırsak, Cumhuriyet, Ulus gazetelerinin Yalçıntaş'ı ve Yalçıntaş dönemindeki TRT'yi sürekli olarak yanlışlıkla tenkit ettiğini görürüz.

Son Havadis, Tercüman gazeteleri ise Yalçıntaş'ı görev süresinin 5 ay'ı boyunca destekleyip övmektedirler. Son 1 ay içinde ise Yalçıntaş'ı imalı olarak istifaya çağırmaktadırlar.

Hürriyet, Milliyet ve Günaydın gazeteleri ise nispeten ılımlı bir politika takip etmekteydiler.

4 Ağustos 1975 tarihli Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazıda, TRT'nin MC hükümetinin borazanı haline geldiğini, yayınlarında çok bariz olarak taraflılık gözlendiğini ve duruma yetkililerin el koyması gerektiği belirtiliyor.

Ulus gazetesi ise, Cem'in hukuk çiğnenerek TRT'den koparıldığını Yalçıntaş TRT'sinin durumunun ise gittikçe vahimleştiğinin görüldüğünü yazıyor.

Tercüman gazetesi ise TRT'nin son aylarda yani Yalçıntaş döneminde, oturmuş ve ağırbaşlı bir kurum olduğunu ve yayınlarında katı ve ideolojik bir tutumun gözlendiğini belirtiyordu.

Gördüğümüz gibi gazetelerde çıkan yazılar Cem döneminde olduğu gibi yine çelişkiliydi. Kimi gazeteler TRT'yi taraf tutmakla suçlarken kimi gazeteler ise hayır TRT tarafsız yayın yapmaktadır demektedir.

Tercüman gazetesi yazarı Rauf Tamer, Cem ve Kontu Cem adlı yazısında şunları diyor.

"Cem gitsin. Peki gitsin ama O'nun gitmesi meseleyi halletmiyor. Yerine gelecek zat da bir kontr-Cem olacağına göre tarafsızlık meselesi yine ortadan kalkmıyor. "Gitsin" diyen siyasilere asıl şunu anlatmak lazım ki taraflılığa sebebiyet veren atomu şeklini yok etmek gerek.. Daha kararnamenin imzalandığı gün nasıl tarafsızlık ortadan kalkmışsa, şimdi gelecek olanın kişiliğinden değil fakat atomu şeklinden dolayı tarafsızlık denen meret yine ortadan kalkacaktır."

13.Ekim.1975 tarihli Cumhuriyet'te Mahmut Tali Öngören TRT tarafsız mı? adlı yazısında şunları diyor.

"Önemli olayların haberleri Rd ve Tv'de ya hiç yer almıyor ya da kısaca geçiştiriliyor. Öte yandan İspanya'daki idamlar MC TRT'si tarafından bazı çevreleri şaşırtacak bir açıklıkla yansıtıldı." Cumhuriyet gazetesi TRT'yi taraf tutmakla suçlayarak Yalçıntaş yönetimini tenkit etmekteydi.

Yalçıntaş'ın TRT genel müdürlüğünün son aylarında Son Havadis gazetesi kendisine karşı cephe alıyor. Son Havadis gazetesi Yalçıntaş'ı Milliyetçiliğe ihanet ve ikiyüzlülükle suçluyordu.

28 Ekim tarihli Son Havadis gazetesinde Yalçın Uraz "TRT 1" adlı yazısında şunları yazıyordu.

"Geçenlerde yayınlanan Forum programında boşanma kolaylaştırılmalı mı, yoksa zorlaştırılmalı mı diye bir konu tartışıldı. Neydi o rezalet, yok efendim boşanmamak için 7-8 sene arkadaşlık etmek lazımmış? Daha neler neler...Aydınlar ocağında Milliyetçi nutuklar atan Yalçıntaş neredesin? Gaflet uykun o kadar derin mi? Bu programın tasarısı Cem'e getirildiğinde tepkiden korkarak yayınlatmamıştı. İşte bu film Yalçıntaş TRT'sinde ekrana geldi. Yazıklar olsun Milliyetçi Yalçıntaş'a."

29 Ekim tarihli Son Havadis'te Yalçın Uraz yazısını şöyle bitiriyor.

"... Yalçıntaş TRT'de kıyım olmamıştır, olmayacaktır diyor. Peki sayın Yalçıntaş siz bu sözlerinizde Cem dönemini tasvip ettiğinizi mi belirtiyorsunuz. Yalçıntaş bir gün gelecek başını yalçın kayalara vuracak. İşte o zaman bugün kendisine doğru yolu göstermek isteyen Milliyetçi basını yanında bulamayacaktır."

2 Kasım tarihli Son Havadis gazetesi ise Yalçıntaş'ı şu şekilde suçlamaktaydı. "Son günlerde sol basınla Yalçıntaş'ın arası çok iyi. Yalçıntaş sol basının tırajını kullanıyor, sol basın ise Yalçıntaş'ın TRT'sini. Aferin sana Milliyetçi aydınlar ocağının Milliyetçi üyesi Yalçıntaş."

Son Havadis gazetesi 11 Kasım tarihli baş yazısında, TRT mikrofonlarının Nevzat Yalçıntaş'ın kişisel emellerinin aracı haline getirildiğini söyleyerek yazıyı şöyle bitiriyordu. "Bakalım her gün biraz daha eriyen Yalçıntaş'mı solcuları kullanacak, yoksa solcular mı onu?"

Yalçın Uraz 12 Kasım tarihli yazısında Yalçıntaş yönetiminin neredeyse Cem dönemini aratır bir nitelik kazandığını objektifliğin hayal olduğunu belirtirken yazısını şöyle bitiriyor. "Yalçıntaş'ın işine gelenler yayınlanıyor, işine gelmeyen aforoz ediliyor."

19 Kasım tarihli yazıda ise Yalçıntaş'a sert bir dille çatılarak "zaman milli TRT'nin aleyhine işliyor" denilmekte.

Gördüğümüz gibi Son Havadis gazetesi Yalçıntaş'ı istifaya davet etmekte, gerekçe olarakta onun milliyetçilikle bağdaşmayan bir tutum içinde olduğunu söylüyorlardı.

Sol eğilimli gazeteler ise Son Havadis gazetesinin bu düşüncesini tenkit etmekteydiler. 28 Ekim tarihli Cumhuriyet gazetesinde bu konuyla ilgili şu yazı yer alıyordu. "Son Havadis gazetesi günlerdir, Yalçıntaş'a küfür yağdırıyor. Aynı genel müdürü bilmem kaç ay önce kendileri övmüyormuydu?"

Kasım ayı içerisinde Yalçıntaş'ın görevden alınacağı veya istifa edeceği söylentileri yaygınlaşmıştı. Bu durum sol eğilimli basının Yalçıntaş'ın tarafını tutmasına yol açmaktaydı.

14 Kasım 1975 tarihli Cumhuriyet gazetesinde bu konuyla ilgili şunlar yazılmaktaydı.

"Nevzat Yalçıntaş gerçekçi yayınlara izin verdiği için günlerdir suçlanıyor. Oldu olacak Yalçıntaş'ı da İsmail Cem gibi Milli güvenlik gerekçesiyle görevinden alında hep birlikte gülüelim." Aynı tarihli Ulus gazetesinin yaklaşımı ise şöyleydi.

"TRT genel müdürlüğü için adaylar belirleniyor. Ama Yalçıntaş'ı görevinden söküp atmak güç iş, çünkü TRT yasasına göre Genel Müdür ancak Milli güvenlik gerekçesiyle görevinden alınabilir. Bakanlar Kurulunun böyle bir kararı ise, Cem dönemi ve Yalçıntaş'ın göreve getiriliş şekli akla gelirse oldukça gülünç olur."

Gördüğümüz gibi her iki gazetede Yalçıntaş'a karşı oluşturulan olumsuz kampanyayı tenkit etmektedir. Bu gazetelere göre Yalçıntaş, TRT'yi tamamen MC'nin eline teslim etmediği için bir bakıma ihanetle (!) suçlanarak bir gazete tarafından istifaya zorlanmaktadır.

Yalçıntaş'la ilgili olumsuz kampanyanın başladığı dönemde Tercüman gazetesi olaya olumlu veya olumsuz hiç bir şekilde değinmemekteydi.

Ve 15.Kasım.1975'te Yalçıntaş hukuki durumunun hala açıklığa kavuşmadığını gerekçe göstererek istifa ediyor. Yalçıntaş'ın istifası 16 Kasım tarihli Tercüman gazetesinde, Rauf Tamer tarafından üstü kapalı olarak şöyle değerlendiriliyor.

"İki kral savaş yapmış biri kazanmış, diğeri kaybetmiş. Fakat kazanan kralın oğlu kaybeden kralın eline esir düşmüş. Ne yapayım ben böyle galibiyeti. Tabi galip krala haber yollanmış, işgal ettiğin

topraklarımızı terket çocuğu geri verelim. Çocuk biliyor ki babası dayanamayacak ve maazallah kanlı irfanla aldığı yerleri geri verecek, onca şehite onca gaziye yazık olacak. Çocuk babasını zor durumdan kurtarmak istiyor. Öyleyse derhal intihar etmesi gerekiyor ve ediyor. İşte kıssadan hisse. Yorumu size ait."

Tercüman gazetesinde Yalçıntaş'ın istifası ile ilgili başka bir haber ve yorum yer almıyor.

Son Havadis gazetesi ise Yalçıntaş'ın hukuki durumunun açıklığı kavuşmadığı gerekçesi ile istifa ettiğini söylüyor.

26 Kasım Cumhuriyet gazetesinde Altan Öymen, Yalçıntaş'ın istifası ile ilgili şunları yazıyor.

"MC iktidarı hukuku çığneye çığneye Cem'i TRT'den ayırıp Yalçıntaş'ı getirirken bayram havası içindeydi. Çünkü Yalçıntaş sağ eğilimliydi ve MC liderlerine yakındı. Yalçıntaş'da göreve geldiği andan itibaren TRT'de sağ görüşlerin paralelinde bazı değişiklikler yaptı. Ama MC liderleri TRT'nin bir MC borazanı olmasını istiyorlar, milliyetçiliğin, maneviyatçılığın yerleştirilmesini yeterli görmüyorlardı. Yalçıntaş işte bu TRT'yi MC borazanı yapmadı. Doğrudan doğruya taraf tutmayı kabul etmeyerek şimşekleri çekti. Yalçıntaş istifası ile hukuka saygılı kişilik sahibi bir insan olduğunu gösterdi."

5)Şaban Karataş dönemi

TRT genel müdürü Yalçıntaş'ın istifasından sonra, basında TRT konusu iyice alevlenmişti. Bu arada İsmail Cem İpekçi'nin avukatları Cem'i TRT genel müdürlüğüne davet etmesi için Başbakan Demirel'e bir ihtar mektubu göndermişlerdi. Mektupta, danıştay kararlarına göre TRT genel müdürünün haşen Cem olduğunu ve hukuki yönden Cem'den başkasının TRT genel müdürlüğüne getirilmesinin imkansız olduğunu söylüyordu.

Cumhuriyet ve Ulus gazeteleri ise Hükümetin yeni bir genel müdürü atama yetkisinin şu an için mevcut olmadığını çünkü TRT'nin genel müdürünün Danıştay kararına göre İsmail Cem'in olduğunu, Cem'den başkasının TRT'nin genel müdürü değil, ancak işgalcisi olabileceğini belirtiyordu.

Günaydın ve Milliyet gazeteleri, TRT genel müdürlüğünün boş kalmasının bir çok sakıncaları olduğu, vekaleten bir genel müdür atanmanın çözüm olamayacağı yolunda yazılar yayınlıyorlardı. Sert bir dille İsmail Cem'i eleştiren Tercüman gazetesi "Cem Sultan'a ömür büyü bir koltuğu bağışlamak maskaralıktır. Cem Sultan kendine gel" diyerek tepkisini ortaya koyuyordu.

Bu arada TRT genel müdürlüğü için konuşulan adaylar arasında Şaban Karataş ve Doğan Kasaroğlu'nun adı geçmekteydi.

13.Aralık.1975 tarihli basın, TRT genel müdürlüğünün vekaleten Şaban Karataş'ın getirildiğini yazıyordu.

Cumhuriyet gazetesi olayı şöyle haber veriyor;

"MC hükümeti tarafından Cem'in görevden alınmasından sonra Danıştay tarafından verilen yürütmeyi durdurma kararı nedeniyle Şaban Karataş TRT Genel Müdürlüğüne vekaleten atandı. Demek ki TRT, MC TRT'si

olmaya devam edecek"

Karataş'ın TRT genel müdürlüğüne getirilmesinin hemen ardından, 19.Aralık.1975'te, CHP genel merkezi bir bildiri yayınlayarak, Karataş'ın atama kararnamesinin onaylanması halinde bu davranışın sonuna kadar karşısında olacaklarını, atamanın Danıştay ve Anayasa mahkemesi kararlarına aykırı olduğunu belirtmişlerdir.

Olaylar bu şekilde gelişirken, Tercüman gazetesi şiddetli Şaban Karataş'ın tarafını tutuyordu. 24 Aralık tarihli Tercüman gazetesinde Nazlı Ilıcak "Sol'un tarafsızlık anlayışı" adlı yazısını şöyle bitiriyordu. "...Malum bazı gazeteler, "Karataş gelince TRT tarafsızlığını tamamen yitirecek" diye feryat ediyorlar. Acaba bu gazeteler Cem döneminde olan olayların Cem TRT'sinin farkında değillermiydi. Cem döneminde radyo ve televizyonda hakikaten yıkıcı, bölücü ve taraf tutan bir yayın mevcuttu. TRT'de 500 gün adlı yazı dizisinde sabık genel müdür programların kendi marsist görüşüne uygun olarak hazırladığını açıklamıştır. Bu dönemde TRT programları belirli bir maksada uygun olarak hazırlanıyordu..."

Aynı tarihli Son Havadis gazetesinin bu konuyla ilgili yazısı ise şöyleydi. "Şaban Karataş'ın TRT genel müdürlüğüne gelmesi ile, TRT Cem döneminde içine girdiği durumdan çıkacaktır..."

Yukarıda örneklerini gördüğümüz gibi, Karataş'ın TRT Genel Müdürlüğüne atanması konusunda da basın organları ikiye ayrılmıştı.

Kimi gazeteler, Şaban Karataş'ın TRT genel müdürlüğüne, Danıştay kararına göre, getirilmesinin hukuka aykırı olduğunu, şayet Karataş TRT genel müdürlüğüne getirilirse TRT'nin MC hükümetinin borazanı olacağını ve tarafsızlık ilkesinin tamamen bozulacağını söylüyorlardı. Bu yönde yayın yapan gazeteler Cumhuriyet, Ulus, Günaydın ve Milliyetti.

Tercüman ve Son Havadis gazeteleri ise Şaban Karataş'ın TRT genel müdürlüğüne getirilmesi ile, TRT'nin Cem dönemindeki tarafsızlığından kurtulacağını ve tarafsız bir TRT'ye kavuşulacağını belirtiyorlardı.

Tüm olumsuz tepkilere rağmen Karataş Ocak ayı içerisinde TRT genel müdürlüğüne getirildi.

Karataş dönemi TRT'si hakkında, Cumhuriyet, Milliyet, Ulus, Günaydın gazeteleri genellikle olumsuz eleştirilerde bulundular.

7.Nisan.1976 tarihli Milliyet gazetesinde, Örsan Öymen TRT'nin durumunu şöyle niteliyorlardı.

"Karataş, yasa, Anayasa, Danıştay, Sayıştay gibi tüm Anayasal kuruluşların vetosuna rağmen TRT'nin başına getirildi. Şimdi, TRT içindeki ülküsel kuşatma hareketi bütün hızıyla devam ediyor. Bu durum ise elbetteki yayınları etkiliyor. Yansızlık, tarafsızlık, Anayasanın temel hükümleri Karataş çiftliği yöneticilerinin umurunda umurunda bile değil.."

Sami Kohen ise 12 Nisan tarihli Milliyet'teki yazısını şöyle bitiriyordu. "Demokratik devletlerde TRT iktidar partisinin sesi değildir. Gerçek demokrasi tarafsızlığı getirir. Bizim TRT ise maalesef tarafsızlığa çok kötü bir örnek oldu.."

Günaydın gazetesi "Taş devri TRT'si bahtsız kuruluştur. Ekranlardan iş bekleyenler daha bir süre hava alacaklar. Çünkü içerdekiler aş derdinden iş'e vakit ayıracak durumda değiller" diyerek TRT yönetimini tenkit ediyordu."

Temmuz ve Ağustos aylarında TRT'ye yöneltilen tenkitler oldukça yoğunlaşmıştı. Kimi gazeteler, örneğin Cumhuriyet ve Milliyet haftanın belirli günleri okuyucu mektuplarına bir sütun ayırmışlardı. Bu sütun-

da yayınlanan tüm mektuplar TRT'yi tenkit ediyordu. İlginçtir ki aynı tarihlerde Tercüman'da yayınlanan okuyucu mektupları ise TRT'den olan huşnutluklarını belirtiyordu.

Mahmut Tali Öngören 5 Temmuz tarihli Cumhuriyet'teki yazısında şunları yazıyordu. "TRT yayınlarındaki yanlılık örneklerini belirtmek için haber bültenlerine bakmak yeterli. Başbakan Demirel'in basın toplantısı TRT haberlerinde tüm habercilik kuralları çiğnenerek çok uzun bir süreyle verildi. Aynı gün muhalefetle ilgili haberler 1 dakikadan uzun değildi. Bu oldukça tutarsız ve yanlı bir davranıştır."

Aynı tarihli Tercüman gazetesi ise TRT ile ilgili şunları yazmaktaydı. "Bize gelen okuyucu mektuplarında vatandaşlar artık TRT'nin kendilerini tahrik etmediğini ve yayınlarında taraf tutan, ideolojik çizgiden uzaklaştığını söylüyorlar."

Günaydın gazetesinde, TRT'nin yayın politikasının tahrik edici bir nitelik taşıdığı belirtilmekte ve "Taş devri TRT'si " denilerek TRT yanlılıkla suçlanıyordu.

2 Ağustos tarihli Cumhuriyet gazetesinde, Demokratik parti yetkililerinin bir demecindeki MC hükümetine çatan bölümün TRT haber merkezi yetkilileri tarafından haber bülteninden çıkarıldığı ve Rd-Tv'de, salt CHP'ye ve diğer sol partilere çatan bölümleriyle demecin yayınlandığı, yazılmaktaydı.

Milliyet gazetesi yazarlarından Örsan Öymen "Karataş Tv'si çarpıtılmış haberlerle muhalefet liderini küçük düşürdüğünü sanıyor" derken,

23 Ağustos tarihli Cumhuriyet'te M.T.Öngören "TRT haber merkezi çeşitli uygulamalarla tamamen MC hükümetine bağlı ve uyumlu bir davranış içine girerek anayasa ve yasalarla kesinleşen yansızlığı bozmuştur." demektedir.

27 Ağustos'ta çıkan Son Havadis gazetesi ise "TRT haberlerinde memnuniyet verici bir gelişme var. TRT halkın sesi olma yolundadır" şeklinde bir yazı yayınlamıştır.

Gördüğümüz gibi gazetelerde TRT ile ilgili çıkan yazılardaki çelişki devam etmektedir.

Eylül 1975'te çıkan gazetelerde TRT konusu yine gündemdedi.

1 Eylül tarihli Cumhuriyet gazetesi, Karataş döneminde TRT'de yapılan personel kıyımının had safhaya ulaştığını, faşist düşünceleri yaymak için hazırlatılan programların tehlikeli boyutlara vardığını belirterek Karataş'ın görevden alınması gerektiğini yazıyordu.

Milliyet gazetesinde çıkan yazılarda TRT'yi yanlılık ve taraf tutmakla suçlar nitelikteydi.

Günaydın gazetesi ise "TRT iyice şaşırды. Başındaki yöneticiler sayesinde TRT Anayasayı çiğniyor TRT'nin habercilik ve tarafsızlık anlayışına şaşıyoruz." diyerek yanlı bir TRT'den yakınmaktaydı.

Aynı tarihlerde çıkan Tercüman gazetesi ise TRT'nin tutarlı bir yayın politikasına kavuştuğunu belirterek TRT tarafsız yayın yapmaktadır demekteydi.

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Mahmut Tali Öngören 13 Eylül tarihli yazısında, "Bizim bir TRT'miz vardı. Tarafsız yayın yapması için ne mücadeleler verilmişti. Karataş yönetimi bu TRT'yi kendileri gibi işe yaramaz bir hale getirdi." diyerek TRT ve yöneticilerinden yakınmaktaydı.

1977 yılının ilk 5 ayı TRT ile ilgili eleştiriler çok yoğundu. Bu eleştiriler 1974-75 ve 1976 senelerinde olduğu gibi ikiye ayrılmıştı. Bazı gazeteler TRT'yi överken, bazıları yeriordu.

5 Ocak tarihli Günaydın gazetesinde seçim yılına girdiğimiz için

partilerin yanısıra TRT'nin bünyesinde de bir faaliyetin başladığı, TRT yöneticilerininin programları siyasi eğilimleri doğrultusunda hazırladıkları, yazılmaktadır.

6.Haziran.1977 yılında olacak seçimler nedeniyle siyasi partilerde oluşan gerginlik TRT'ye ve basınada yansımıştı. Cumhuriyet, Günaydın ve Milliyet gazeteleri, seçim arifesindeki TRT'nin tarafsız olması gerektiğini söyleyerek "MC seçimleri TRT elindeyken gidiyor" diyerek yakınmaktaydı.

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Öngören, Televizyonun büyük bir propaganda aracı olduğunu, televizyon yayınlarıyla çok geniş kitlelere hitap etme imkanı bulunduğunu belirterek "MC hükümeti seçimlerde çok şanslı çünkü elinde en büyük propaganda aracı olan MC TRT'si var" demekteydi.

Tercüman ve Son Havadis gazeteleri 1976 yılında olduğu gibi, yine TRT'den memnun olduklarını belirtiyorlardı. Tercüman gazetesinin fıkra yazarı Rauf Tamer bir yazısını şöyle diyerek bitiriyor.

"...Sol basın ve CHP'de büyük bir telaş var. Şiddetle TRT'yi suçlama yarışına girmişler. Neymiş efendim TRT MC hükümetinin elindeymiş. O yüzden seçimleri AP kazanacakmış. Bu sol galiba hakikaten akıllı baksanıza seçimlere 3 ay kala seçimi kaybedeceklerini anladılar, suçu da TRT'ye yıkıyorlar."

Yine Tercüman gazetesinin yazarlarından, Ahmet Kabaklı ise, CHP ve bazı gazetelerin seçimleri kaybedecekleri yolunda bir paniğe kapıldıklarını ve bu yüzden TRT'ye çamur atma yarışına girdiklerini söylüyor.

6 Haziran seçimlerine kadar basın da, TRT konusu bu şekilde ele alınıyor özetlersek; Ocak 1977-Haziran 1977 tarihlerinde, Cumhuriyet,

Günaydın, Milliyet gazeteleri, MC hükümetinin seçimler için TRT'yi propaganda aracı olarak kullandığı dolayısı ile TRT'nin tarafsızlığının yok edildiği ve TRT'nin partizan bir yayın organı haline geldiği yolunda yazılar yazarken, Son Havadis, Tercüman gazeteleri ise, TRT'nin tarafsız, objektif bir yayın politikası izlediği ve bazı gazetelerin iddia ettiği gibi TRT'nin MC hükümetinin propaganda aracı olmadığı şeklinde yazılar yayınlamışlardı.

6.Haziran.1977 seçimlerini CHP kazandığı zaman sol eğilimli basın organlarında büyük bir sevinç gözleniyordu. CHP'nin kurduğu hükümet meclisten güvenoyu alamadığı için 1 aylık bir iktidar olmuştu. Fakat bu bir ay içinde TRT Genel Müdürü Şaban Karataş görevden alınmış ve TRT Genel Müdürlüğüne vekaleten Cengiz Taşer getirilmişti.

Cumhuriyet gazetesi Şaban Karataş'ın görevden alınması haberini şöyle veriyor. "Karataş işgal etmekte olduğu koltuktan Danıştay kararının uygulandığını bildiren başbakanlık tezkeresi ile alındı."

Tercüman gazetesinin olayı aksettiriş şekli ise daha değişikti.

"CHP daha meclisten güven oyu dahi almadan pençelerini TRT'ye uzatarak Karataş'ı görevden aldı. Ecevit'in amacı belli, TRT'yi partisinin bir organı yapmak istiyor"

Rauf Tamer "Bu ne acele" adlı yazısında şunları diyordu.

"Sayın Başbakanım bu ne acele. TRT'yi CHP'nin borazanı yapmak için hiç olmazsa güven oyu alıp, kesin olarak iktidar koltuğuna oturmayı bekleseydiniz..."

Şaban Karataş TRT genel müdürlüğünden alındıktan sonra hakkında memuriyet ünvan ve şerefini gasp suçundan dava açılmış ve Karataş bu suçla yargılanmaya başlamıştı.

6) Cengiz Taşer'in vekaleten TRT Genel Müdürü olduğu dönem

TRT genel müdürlüğüne Cengiz Taşer'in vekaleten getirilmesi sol eğilimli basında da fazla bir memnuniyet uyandırmamıştı.

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Mahmut Tali Öngören, TRT'nin vekaleten yürütülmesinin pek çok sakıncalarının olduğunu çünkü TRT genel müdür vekilinin, gidici olduğu psikolojisi ile görevine tam olarak kontre olamayacağını yine aynı nedenle uzun vadeli planlamalara girişemeyeceğini söyleyerek yazısını şöyle bitirmektedir.

"Bu nedenlerle işbaşında olan TRT genel müdür vekilinden fazla bir şey beklemeyeceğiz. Sadece TRT haberlerinin biraz yansızlaştırılması, kışkırtıcılıktan uzaklaştırılması, halkın aldatılmasının önlenmesi ve TRT'deki danıştay kararlarının yerine getirilmesini istiyoruz"

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Hincal Uluç 2 Temmuz tarihli yazısında TRT'den memnuniyetsizliğini belirterek şunları diyordu.

"...TRT'nin Karataş'sız 2.haftasında da haber ve yayınların verilmesinde MC ağzı devam ediyor. MC. Tv'si hükümet haberlerini öncelikle verebilmek için hükümet haberleri başlıklı bir program yaratmıştı. Ecevit'in başbakanlığı sırasında da aynı düzen devam etti.Ama bir farkla, hükümet haberlerinin hemen ardından MC liderlerinin haberleri yerleştirildi. Böylece her Ecevit haberinin ardından Demirel'in tekzi-bi geldi."

Milliyet gazetesinde ise "Bu ne seviyesizlik" adlı yazıda TRT'nin tarafsızlık ilkesine uymayarak haber bültenlerinde çoğunlukla sağ eğilimli parti liderlerini konuşturduğu bunun yanı sıra solun parti liderlerine hiç söz verilmediği belirtiliyordu.

8 Temmuz tarihli Cumhuriyet gazetesinde Mahmut Tali Öngören TRT'nin durumu başlıklı yazısında şunları diyor.

"...Haberlerde Sancar'ın Ecevit'i ziyaret etmesi birkaç saniyede değiştirildi. Bundan sonra Karataş düzeni sürmeye başladı. Önce Demirel uzun bir nutuk attı. Demirel'in saldırılarını uzun uzun dinledik. CHP adına konuşan tek kişi yoktu. Türkiye'de herşeyden önce TRT'ye bir çeki düzen vermek gerekiyor."

Günaydın gazetesi ise TRT'yle ilgili bir yazısını şöyle bitiriyordu. "TRT televizyonunun işine akıl sır ermiyor. Ekranda sürekli olarak MC döneminin propagandası 30 dakikalık haber programının 15 dakikası Demirel'e ayrılıyor. Bu gidişe dur diyecek yok mu?"

Cumhuriyet, Milliyet, Günaydın gazeteleri TRT'yi suçlayan bir yayın yaparken, Son Havadis ve Tercüman gazeteleri ise olaya başka bir açıdan yaklaşıyorlardı.

Gerek Tercüman, gerekse Son Havadis gazetesi CHP'yi partizanlıkla suçluyordu.

Mukbil Özyürek Tercüman gazetesinde yazdığı yazıda şöyle diyor. "CHP hükümeti h nt z güvenoyu almadığı için TRT'de köklü bir değişiklik yapamadı. Fakat TRT Genel Müdürü Şaban Karataş'ı görevinden alarak TRT'yi ne hale sokmak istediği konusunda bizlere fikir verdi."

Yine aynı gazetenin yazarlarından Ahmet Kabaklı ise CHP'nin partizanca bir tutumla Karataş'ı görevinden alarak TRT'yi tarafsızlık ilkesinden soyutlamak istediğini yazıyordu.

Tercüman ve Son Havadis gazeteleri yazılarında özetle, CHP'nin TRT'yi yanlı bir kurum haline getirmek amacında olduğunu belirtiyorlardı.

Diğer bir deyişle sol eğilimli gazeteler TRT genel müdürünün değiştirilmesini yeterli görmeyerek TRT genel müdür vekilinin TRT'nin çeşitli kademelerinde değişiklik yapmasını istemekteydi. Sağ eğilimli gazeteler ise TRT genel müdürünün değiştirilmesi partizanlıktır

demekteydiler. CHP hükümeti 1 aylık bir süreyle iktidarda kaldığı için TRT'nin bünyesinde köklü bir değişiklik olamamıştı.

CHP'nin güvenoyu alamaması siyasal ortamın gerginleşmesine ve hükümet bunalımına yol açmıştı. Ankara'da en çok konuşulan konu, iktidarı hangi parti veya partilerin oluşturacağı idi. Hiç bir parti tek başına iktidar olma imkanı bulamayınca tekrar koalisyon yoluna gidildi.

Ağustos 1977'de Demirel'in başbakanlığında 2.MC hükümeti kurulmuştu. MSP-MHP-AP koalisyon hükümetini oluşturuyordu.

2.MC hükümetinin kurulması ile TRT konusu yine güncellik kazanmıştı. TRT genel müdürlüğü konusu ne olacak? TRT'nin yayın politikası nasıl olacak? soruları yine gündeme gelmişti.

2.MC hükümetinin görevde olduğu Ağustos 1977-1 Ocak 1978 tarihleri arasında TRT yine çeşitli eleştirilerin hedefi durumunda idi. Bu eleştirilerin kimisi TRT'yi yerden yere vururken, kimisi de göklere çıkarıyordu.

Ağustos 1977-Ocak 1978 tarihleri arasında basında TRT ile ilgili olarak çıkan eleştirilere göz atalım.

Mahmut Tali Öngören 2.Ağustos1977 tarihli Cumhuriyet gazetesinde şunları diyor.

"Bugün TRT'de 2.MC dönemi başlayacaktır. Bu dönemin ikincisinden pek farklı olmayacağı ortadadır. Bizce onların programındaki esas anlam şu. Biz kendimize uygun haberleri veririz. Bunun içinde sürgünden, yasa dışılıktan kaçınmayacağız. 1.MC döneminde TRT'de olanlar yani tek yanlılık, sürekli din ve sağcılık propogandası yine ekranlarımızı süsleyecek"

Milliyet gazetesinde 18 Ağustos'ta çıkan yazı "... Acaba bu

dönemde Karataş döneminin kıyımlarını ve taraflılığını, yine mi yaşayacağız" diyerek bitiriliyor.

Günaydın gazetesi ise 2.MC hükümetinin TRT'nin üzerine olanca ağırlığı ile çöktüğünü belirterek "2.MC hükümeti yine MC TRT'sini kurmak istiyor.." diyor.

29 Ağustos tarihli Cumhuriyet gazetesinde TRT'nin durumu şu şekilde belirtiliyor. "...TRT'nin düzelmesini isteyende, istemeyen de aynı çatı altında bulunuyorlar. Bu durumda TRT'nin temelden düzelmesi imkansız. Kimi olumlu yayın yapacak kimi onu engelleyecek. MC TRT'si uzun bir süre iktidarda kaldığı ve TRT'nin en üst düzey yöneticileri olarak kendi istediği kişileri atamayı sürdürdüğü takdirde, TRT içinde biraz ilerici gibi tanınanları da kendi yanına alabilir.."

Bu dönemde yukarıda adı geçen gazeteler TRT'nin başında Cengiz Taşer'in vekaleten bulunmasını yeterli görmüyor ve TRT'nin çeşitli noktalarında da değişiklik yapılmasını gerekli görüyorlardı.

Günaydın gazetesi "Cengiz Taşer ne yapsın" dedikten sonra yazısını şöyle bitiriyor. "1.MC döneminin tortuları TRT'nin içine öyle sinmiş ki bir değil, bin Taşer gelse o tortuları tek başına temizleyemez. Tek çare o pisliklerin toptan imhası."

Tercüman ve Son Havadis gazeteleri TRT'den memnun olmadıklarını belirten bir yayın yapıyorlardı. Her iki gazetede son aylarda TRT'nin tarafsızlığını yitirdiğini belirtiyorlardı.

20 Eylül tarihli Tercüman gazetesinde şöyle bir haber yer alıyordu. "Demirel, TRT kışkırtma aracı haline geleli CHP'nin aracı oldu. Bu TRT'yi tarafsız hale getirmek boynumuzun borcu olsun" dedi.

22 Eylül tarihli Son Havadis gazetesi ise şöyle demekteydi. "TRT son günlerde iyice sapıttı. Sürekli olarak CHP'nin propogandasını izliyoruz yayınlarında."

Gördüğümüz gibi, Cumhuriyet, Milliyet, Günaydın gibi gazeteler TRT'nin MC ağzıyla yayın yaptığını söylerken, Son Havadis ve Tercüman gazeteleri ise TRT'nin CHP'nin aracı haline geldiğinden şikayet ediyorlardı. Yani her iki tarafta memnun değildi. Bunun nedenini şöyle açıklayabiliriz. 1 aylık CHP hükümeti zamanında TRT genel müdürlüğüne vekaleten Cengiz Taşer getirilmişti. Fakat Cengiz Taşer gerek vekaleten görevde olması gerekse CHP'nin 1 ay sonra görevini iade etmesi ve 2.MC hükümetinin kurulması nedeniyle TRT'de köklü bir değişiklik yapamamıştı. 29 tarihli yazısında Mahmut Tali Öngören'in belirttiği gibi değişik görüşlerdeki kişiler TRT'nin önemli noktalarında bulunuyorlar ve birbirini tekzip eder nitelikte programlar yapıyorlardı.

Örneğin bir program, belirli bir görüşün propogandasını yaparken, bir diğer program, diğer görüşün propogandasını yapıyordu.

Bu durumda TRT'de bir kesmekeşin oluşmasına yol açmıştı. Kimse TRT'den memnun değildi.

4.Ekim.1977 tarihinde TRT Genel Müdür vekili Cengiz Taşer, görevinden Bakanlar Kurulu kararnamesi ile alınmıştı. Cengiz Taşer'in görevinden alınması ile yerine kimin getirileceği sorusu basında en çok tartışılan konu haline almıştı.

MC hükümeti Cengiz Taşer'in yerine Nevzat Yalçıntaş'ın getirilmesini istiyordu.

Tercüman gazetesi yazarlarından Rauf Tamer 4 Ekim tarihli yazısında, Yalçıntaş'ın genel müdür vekilliğine getirilmek istenmesini eleştiren cevaben yazdığı yazıyı şöyle bitiriyor. "...Evet TRT genel müdür vekilliği Yalçıntaş'a teklif edildi. Bu durum bazı çevrelerin nedense paniğe kapılmalarına yol açtı. Bazı kişilerin iddia ettiği gibi adam iş aramıyor. Adamın kariyeri, durumu belli.Yalçıntaşın görevini başarıyla yapacağına inanıyoruz."

5 Ekim tarihli Cumhuriyet gazetesinde ise Uğur Mumcu Yalçıntaş'ın TRT genel müdürlüğüne vekaleten getirilmesini kınıyor ve şunları söylüyordu.

"TRT konusu yine gündeme geldi. Bu anayasal kurum üzerine karabulut gibi çöken Karataş yönetimi son bulduktan sonra rahat bir nefes alan TRT emekçileri Karataş yönetimine nispeten kııllıkta bir yayına başlamışlardı. Fakat gerek haberlerin verilmiş biçiminden, gerekse yayın politikasından tedirgin olan cepheciler TRT'nin başına yeni bir cephe yandaşı bulmak için kolları sıvadılar. Sızan haberlere göre bir süre önce TRT genel müdürlüğü yapıp sonra istifa eden Yalçıntaş'a, cepheciler TRT genel müdür vekilliğini üstlenmesi için öneri yapmışlar. Hadi geçmiş olsun"

9 Ekim tarihli Milliyet gazetesi ise TRT'nin tarafsız bir yayın yapmasının cepheciler tarafından önlenmek istediğini yazıyordu.

Tercüman gazetesi 11 Ekim tarihinde, Güneri Cıvaoğlu'nun o günlerin en popüler adamı olan Yalçıntaş'la yaptığı bir söyleşiyi yayınlamıştı.

Bu söyleşide Yalçıntaş, henüz görevi kabul etmediğini, görevi kabul etmesinin hukuki yönden durum açıklığa kavuştuktan sonra mümkün olabileceğini belirtiyordu. Yalçıntaş, kendi döneminde genelde aşırı uçlar dışında her kimsenin kendisinden memnun olduğunu söyleyerek bunun nedenini şöyle izah ediyordu.

"Benim dönemimde müspet olarak mütala edilen bazı gelişmeler ve icraat olmuş ise bunun ilk hareket noktası, devlet kuruluşları, devleti meydana getiren müesseselerin arasındaki çalışmalarını ve ilişkileri Anayasa hukuk ve kanunlar içerisinde yürütme ilkesini titizlikle tatbik etmemdir. Biz TRT'yi politikanın, politikayı da TRT'nin içinden çıkarmayı hedefledik."

Tercüman gazetesinin baş yazarı Nazlı Ilıcak, TRT'nin Cem tarafından ipotek altına alındığını bu nedenle TRT Genel Müdürlüğüne asaleten değil vekaleten atama yapılabildiğini söylüyordu.

Yukarıda örneklerini gördüğümüz gibi Cumhuriyet, Milliyet ve Günaydın gazeteleri TRT genel müdür vekilliğine Yalçıntaş'ın atanmasını tasvip etmiyorlar ve TRT'nin yine 1.MC dönemi TRT'si haline dönüşeceğinden endişe ettiklerini söylüyorlardı.

Tercüman ve Son Havadis gazeteleri ise TRT genel müdürlüğünün vekaleten yürütülmesini doğru bulmuyorlar ve "Cem TRT'nin peşini artık bıraksın" diyorlardı. Tercüman gazetesi Yalçıntaş'ın TRT genel müdürlüğüne getirilmesini isterken, Son Havadis gazetesi ise Yalçıntaş'ın genel müdürlük yaptığı zamanki tutumunu sürdürüyor ve Yalçıntaş'ın kişiliğine karşı çıkararak onu sahte milliyetçilikle suçluyordu.

7) Doğan Erden'in vekaleten TRT Genel Müdürü olduğu dönem

22 Ekim tarihinde, TRT yönetim kurulu Doğan Erden'in vekalet görevini devralmasını kararlaştırdı. Böylece TRT genel müdür vekili Doğan Erden olmuştur.

Prof.Nevzat Yalçıntaş ise MC hükümetinin kendisine vermek istediği görevin kendisi için bir şeref olduğunu fakat hukuki durum açıklığa kavuşmadığı için verilen görevi kabul edemeyeceğini belirtmişti. Doğan Erden'in vekaleten TRT genel müdürü olmasından sonra da TRT hakkında eleştirilerin arkası kesilmemişti.

4 Kasım tarihinde Milliyet gazetesinde yayınlanan demecinde CHP lideri Ecevit, TRT'yi sert bir dille eleştirerek taraf tutmakla suçluyordu.

1978 yılının ilk ayına kadar TRT konusundaki bu tartışmalar kimi zaman sönmeyecek, kimi zaman ise alevlenerek devam ediyordu. Eleştirilerin tenkit niteliğinde olanların odak noktası, TRT'nin taraflı bir kurum haline gelerek Anayasayı ve TRT kanununu çiğnemesi şeklindeki görüşlerdi. Sağ eğilimli gazeteler ise sürekli olarak İsmail Cem'i tenkit ediyorlardı.

Tercüman gazetesi yazarlarından Yavuz Donut bir yazısında "Cem'i ne AP ne de CHP istiyor. CHP isteseydi, 1 aylık hükümetliği sırasında sabık genel müdürü sevgili koltuğuna oturturdu. Ama oturtmadı." diyordu.

Bu arada koalisyonda bir çatırdılar oluyordu. Çeşitli siyasi nedenlerle 1.Ocak.1978'de Demirel hükümeti istifa etti 2 Ocak tarihinde ise Ecevit'e hükümeti kurma görevi verildi. Ecevit hükümetinin kurulmasıyla TRT konusu yine gündeme gelmişti. Ecevit'in Cem'i TRT genel müdürlüğüne getirip getirmeyeceği konusu en çok tartışılan

konuyu oluşturuyordu. Kimi gazeteler "Ecevit Cem'i TRT genel mdrl-
güne getirecek" derken, kimi gazeteler ise, "şayet Cem'i TRT genel
mdrlgne getirseydi 6 Haziran seçimlerinden sonra getirirdi"
şimdi hiç getirmez diye yorum yapıyorlardı.

İsmail Cem'in avukatı Doğan Tanyer basın mensuplarına verdiği
demeçte, Hukuk devletinin gereklerini yerine getirmek isteyen bir
iktidarın İsmail Cem'i TRT'nin başına oturtmak durumunda olduğunu
söyleyerek Cem'in makamına oturduktan sonra istifa edebileceğini
sözlerine eklemişti.

Bu arada İsmail Cem ile Ecevit arasında çeşitli görüşmeler
oluyordu. Danıştay kararının uygulanarak Cem'in yeniden TRT genel
mdrlgne getirilmesi konusunda Ecevit'le Cem arasında mutabakat
sağlandığı takdirde İsmail Cem'in Ocak ayının sonuna doğru göreve
başlaması bekleniyordu.

Tercüman ve Son Havadis gazetelerinin olaya bakış açısı syley-
di. Nazlı Ilıcak 17 Ocak tarihindeki başyazısında durumu söyle niğe-
lemektedir.

"Cem Sultan'ın TRT koltuğuna oturması gecikti. Ecevit tartışma-
lara sebebiyet verecek bir uygulamayı gvenoyundan sonraya bırakmayı
tercih etti. Cem Sultan'a ömür boyu bir koltuğu bağışlamanın sağmalığı
ortadadır. Ama madem Ecevit ve Danıştay böyle tuhaf bir neticenin
doğmasına yol ağtılar, artık Sultan'ı tahtına oturtmaktan kağınmaz-
lar."

Son Havadis gazetesi ise başyazısını söyle bitiriyordu.
"Ecevit hükümeti İsmail Cem İpekçi'yi sonunda TRT genel mdrlgne
getiriyor. Demek ki artık TRT'de marksizim propogandası dinleyeceğiz.
Malum zat, marksisttir de..."

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Mahmut Tali ngren, Cem'in

TRT genel müdürlüğüne getirilmesi ile özlenen tarafsız TRT'ye sonunda kavuşulacağını yazıyordu.

Yine her zaman ki gibi basın ikiye ayrılmıştı. Hürriyet gazetesi ise ılımlı bir politika takip ederek haber veriyor ama yorum yapmıyordu.

CHP hükümeti ile İsmail Cem bu arada anlaşmışlardı. Anlaşmaya göre Ecevit, Cem'i TRT genel müdürlüğüne getirecek, Cem ise görevinden yani TRT genel müdürlüğünden bir süre sonra istifa edecekti. Cem istifasından sonra Unesco daimi temsilciliğine atanacaktı.

Cem'in Unesco daimi temsilciliğine atanması bazı çevrelerde Ecevit'in rüşveti olarak niteleniyordu.

25.Ocak tarihli Tercüman'da Rauf Tamer şöyle diyor.

"Cem'e yeni görevinde başarılar dilerim. Bu ülkeden ve TRT'den uzak olsunda BBC'ye genel müdür olsun. Haa.. bir de CHP'deki hiziplerden uzak dursunda Bülent abisinden ne isterse istesin..."

Cumhuriyet gazetesinin olayı veriş şekli ise daha değişikti. İsmail Cem'in TRT'ye büyük faydaları olduğunu. 1974-1975 TRT'sinin tarafsız, tutarlı ve ilerici bir yayın politikasına, Cem'in sayesinde sahip olduğunu belirten yazı Cem'in Unesco daimi temsilciliğine atandığını söyleyerek bitiyordu.

8) Cengiz Taşer dönemi

İsmail Cem TRT genel müdürlüğünden, makamına oturduktan sonra istifa edince TRT genel müdürlük koltuğu tamamen boşalmıştı. Ecevit hükümeti TRT genel müdürlüğüne vekaleten Cengiz Taşer'i getirdi. Şayet Taşer deneme süresi olarak belirlenen 4 ay içinde başarılı olursa asaleten atanacaktı. Böylece 1974 yılından beri süregelen Cem tartışması da bitmişti.

Cengiz Taşer Ocak 1978 senesinden Aralık 1979'a kadar TRT genel müdürü olarak kalmıştır.

Cengiz Taşer döneminde de basında, TRT konusu yine gündemdeydi. TRT yine eleştiriliyordu. TRT'ye yönelik eleştiriler genellikle Tercüman ve Son Havadis gazetelerinde yoğunlaşıyordu. Bu gazeteler TRT'yi partizanlık yapmakla suçluyor ve TRT taraf tutan bir kurum hali ne gelmiştir diyorlardı.

Cumhuriyet, Milliyet ve Günaydın gazetelerinde de TRT'ye yönelik eleştiriler yer alıyordu. Fakat bu gazetelerdeki eleştirilerin yani Tercüman ve Son Havadis gazetelerinde çıkan eleştirilerden çok farklıydı. Cumhuriyet, Günaydın ve Milliyet gazetesindeki eleştiriler, yayınların kalitesiz olduğu, programların doyurucu olmaktan uzak olduğu ve teknik konularla ilgiliydi. Diğer bir deyişle siyasi yönden TRT'yi eleştirmiyorlardı.

3.Ağustos.1978 tarihli Tercüman gazetesinde Ergun Göze, "bu hükümet sayesinde yazı yazmanın zevki kalmadı. Bu kabine'nin benzeri ancak TRT olabilir" diyor.

7 Ağustos tarihli Son Havadis gazetesi ise TRT'nin artık Ecevit'in malı, CHP'nin şubesi, yeri olduğunu yazarak, TRT'yi partizanlık ve taraf tutmakla suçluyor.

8 Ağustos tarihinde çıkan Son Havadis gazetesi ise TRT'nin kominizme alet edildiğini bunun en somut örneğinin ise Küba'da yapılan kominist gençlik festivalinin Tv'de geniş bir şekilde yer almasının olduğunu belirtiyor.

Muhalefet partilerine televizyon ekranında yeterince yer verilmediği ve sürekli olarak CHP propogandası yapıldığını söyleyen 10 Ağustos tarihli Son Havadis gazetesi "Tv'nin ekranı 3.spiker Ecevit'e kaldı" diyerek yazısını bitiriyor.

Bu arada TRT yönetim kurulu, siyasi parti sözcülerine ekranda yer verilmemesi yolunda bir karar almış, gerekçe olarak da TRT'nin siyasete alet edilmesini önlemek olduğu tezini ileri sürmüşlerdi. Bu karar Cumhuriyet gazetesi yazarları tarafından çok olumlu karşılanmıştı.

15 Ağustos tarihli Cumhuriyet gazetesi alınan kararla TRT'nin siyasete alet edilmekten kurtulduğunu, objektif bir yayın politikası güttüğünü söylemişti.

11 Ağustos tarihli Tercüman gazetesinin yazarı Mukbil Özyürek "TRT'de Anayasa ihlali" başlıklı yazısı bu kararla TRT'nin milletin büyük bir kitlesiyle bağlarını kopardığını ve tamamen CHP'iktidarının emrine girdiğini yazıyor.

Son Havadis gazetesi ise, yeni uygulamanın muhalefetin sesini kesmeyi amaçladığını bundan böyle TRT ekran ve mikrofonlarında milliyetçi muhalefetin sesinin duyulamayacağını belirtiyordu.

29 Ağustos tarihli Günaydın gazetesinde Nahit Mentеше'nin bir demeci yer alıyor. Mentеше, "TRT, CHP'nin reklam şirketi haline geldi. TRT muhalefetin sözlerini millete duyurmak istemiyor. Muhalefetin sözlerine sansür koyuyor. İktidar lehine tek yanlı ve uydurmaca yalanlarla dolu programlar hazırlıyor ve bunlara cevap hakkı tanımıyor"

diyerek TRT'yi suçluyor.

Aynı tarihli Günaydın gazetesi, alınan bu kararın amacının muhalefetin anladığı veya anlamak istediği anlamda olmadığını sadece TRT'nin politikanın içinden çıkarılarak tarafsız bir hale gelmesinin istendiğini yazıyor.

Yukarıda örneklerini gördüğümüz gibi Son Havadis ve Tercüman gazetesi TRT'yi tarafsızlık ilkesinden ayrılmak ve iktidarın borazanı haline gelmekle suçluyordu.

Cumhuriyet gazetesinden çıkan bir yazı ise TRT haber merkezini suçluyordu. Fakat bu suçlamanın nedeni tarafsızlık konusu değildi. Yazıyı özetlersek, "TRT haber merkezinin hazırladığı programlar içerik yönünden doyurucu değil, teknik yönü ise berbat."

Bunun benzeri yazılar Cumhuriyet gazetesinin yanısıra Milliyet ve Günaydın'da da yer alıyordu. Daha önce de belirttiğim gibi bu tür yazıların teması teknik yetersizlik, bilgi ve beceri noksanlığı idi.

Ekim ve Kasım aylarında, Tercüman ve Son Havadis gazetesinin hemen hemen her sayısında TRT'ye yönelik bir tenkite raslamak mümkün.

3 Ekim tarihli Tercüman gazetesinde Ahmet Kabaklı "TRT'nin ekran ve mikrofon ihtilaline, iktidar dalkavukluğunu, millet ve milli kültür düşmanlığına ve muhalefeti susturmaları becerisine alıştık" diyerek TRT'yi suçluyor.

Son Havadis gazetesinin 8 Ekim tarihli sayısında Yalçın Uraz "Tv'deki Kara" adlı yazısını şöyle bitiriyor.

"...4 Ekim 21.15'deki gözlem programını izleyenler, solun ne yollarla propoganda yapmakta olduğunu bir kez daha görmüşlerdir. Deniz Baykal'ın icraatını desteklemek amacıyla çekilmiş bir programdı. Hür teşebbüs fikrine düşmanlık tohumları serpmek için ne mümkünse yapıldı"

26 Ekim tarihli Tercüman gazetesinde "TRT'de bir İsmail Cem devri yaşanmıştır. Fakat şu andaki yönetim, Cem dönemini aşmış hatta Cem'i aratır hale gelmiştir." denilerek TRT'ye karşı duyulan hoşnutsuzluk belirtiliyor.

Mukbil Özyürek, TRT toparlanmalı adlı yazısında, şunları söylüyor. "TRT, anarşi suçlusu olarak sadece sağcılarını gösteren haberler neşrettiği yetmiyor gibi sağcı sanıkların tazyikle alınmış ifadelerini yayınlayarak "Kimse düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz" şeklindeki anayasa hükmünü de ihlal ediyor.

Güneş gazetesi yazarı İrfan Derman 4 Aralık tarihli makalesinde, Doğu politikasının protestosu amacıyla 210 km'lik bir yürüyüşe çıkan senatörle ilgili haberlerin TRT'den verilmeyişinin tarafsızlık ilkesi ile bağdaşmadığını söylüyor.

10 Aralık tarihli Tercüman gazetesinde Rauf Tamer imzalı fıkrada, CHP iktidarının ulus çapında gözden düştüğü, yeni hükümet modellerinin arandığı, oysa Ecevit'in "Umut olmaktan çıkıyoruz" diyen bakanlara "Hayır, önemli olan TRT ve basınla olan ilişkilerdir" şeklinde cevap verdiği ve bir Anayasa kuruluşu olan TRT ile iyi ilişkiler kurmanın anti demokratik bir mahiyet belirttiği söyleniyor.

Hürriyet gazetesinin yazarı olan Bedir Faik imzalı fıkrada ise, televizyonu bir beyin yıkama aracı olarak kullanmanın, komünist ülkelerde bile geçerliliğini kaybettiği belirtilmekte, yurdumuzda ise TRT'nin bütün anarşik ve terorist olayları sağ'a yamamak gibi bir tutumda ısrar etmesinin sakıncaları ve çağ dışılığı üzerinde durulmaktadır.

TRT'yi iktidarın borazanı haline gelerek taraf tutmakla suçlayan eleştirilerin çoğu yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi Tercüman

ve Son Havadis gazetelerinde yer almaktadır. Hürriyet ve Günaydın gazeteleri ise kimi zaman bu tür eleştirilere bünyelerinde yer veriyorlardı.

31.21 tarihli Günaydın gazetesinde Can Pulak, Elazığlı bir vatandaşın mektubuna sütununda yer veriyor. Mektupta Elazığ'da olan anarşik olaylar veriliyor ve "Bizim TRT'miz halen daha Nikarayua ve İran iç haberleriyle meşgul, Doğuda iç harp patladı, patlayacak, ama kapalı gözler görmüyor" denilmekte.

Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde yer alan eleştiriler ise daha önce de belirttiğim gibi genelde programların içerik yönünden ve teknik yönden zayıflığı ve düzensizliği konusunda idi.

Milliyet gazetesinde Nisan ayında çıkan bir yazı TRT'yi şöyle eleştirmekteydi. "Eğitim adlı program ipin ucunu iyice kaçırın Tv yöneticilerinin tutarsızlığı yüzünden, denetim tarafından yayınlanabilir raporu olmasına rağmen son anda yayından çıkarıldı. Yayın saati ne az bir zaman kala hiç bir gerekçe göstermeden yayından kaldırma hangi yayın anlayışı ile bağdaşabilir.

Aynı gazete, öksüz çocuklar adlı programın yayınlandıktan üç gün sonra ekrana yine geldiğini, bu tür hataların seyirciye saygısızlık olduğunu belirtiyor.

11 Mayıs tarihli Milliyet gazetesinde ise, Anneler günü kutlamasına karşı çıkan Jülide Gülizar'ın kendi görüşünü savunan bir anneye yaptığı programın tek yanlı olduğu, şayet programda karşı görüşü savunan bir kişiye de yer verilseydi tek yanlılık kavramının ortadan kalkmış olacağı yolunda bir yazı yayınlanmıştı.

Günaydın gazetesininin 20 Nisan tarihli sayısında, ülke sorunları konusunda vatandaşın düşüncelerine fazla saygı göstermeyen TRT'nin geniş kapsamlı bir açık oturum düzenlemesi ve değişik siyasi görüşe

sahip olan vatandaşları ekrana davet etmesi gerektiği söylenerek yazı şöyle bitiriliyor. "Tarafsız olduklarını her olanakta belirtmekten geri kalmayan yöneticilerin bir görevi de budur."

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Mahmut Tali Öngören ise 21 Mayıs tarihli yazısında, Milliyet gazetesinin 11 Mayıs tarihli sayısında da değinilen bir televizyon olayına değiniyor.

"Aslında anneler günü tüketim ekonomisini canlandırmak için düzenlenmiş özel bir gündür. Ama anneler gününe karşı çıkan bir program hazırlayan Jülide Gülizar bu günün iç yüzünü anlatmadığı için gereksiz bir sertliğe girdi. Böylece her fırsatta TRT'ye çatmak ve onu sık sık koministlikle suçlayarak bazı çevreleri sömürmek isteyenlere güzel bir fırsat verildi."

Cumhuriyet gazetesi diğer bir yazısında ise Tv'de haber izlenmelerine hiç yer verilmediğini belirterek TRT'yi tenkit ediyor.

1979 yılının son aylarında ise sol eğilimli basında TRT'ye karşı bir kızgınlık görülmüyordu. Özellikle Cumhuriyet gazetesi TRT'ye, TRT genel müdürü Cengiz Taşer'e çatan yazılar yayınlıyordu. Bunun nedeni olarakta, TRT'nin muhalefet yanlısı bir yayın yapmasını gösteriyordu.

13 Ekim tarihli Cumhuriyet gazetesinde Hıncal Uluç şunları yazıyordu. "CHP iktidarı TRT üzerinde MC gibi etkili olamadı. Radyo ve televizyonu canının istediği gibi kullanamadı. Hatta tarafsızlık kisvesi altında açıkça iktidar aleyhinde yayın yapılıyor. Yönetim kurulundaki hükümet temsilcileri ve Genel Müdür Taşer haber dairesinin gerçek tarafsızlığını sağlayamıyor. Haberleri dairenin AP'ye yakınlığı ile bilinen kadrosu yönetiyor, ilerici ekip ise pasifize edilmiş durumda. Bu arada AP genel başkanı her gün kasıtlı olarak TRT'nin CHP organı gibi hareket ettiği yolunda demeçler vererek kurumdaki AP'li kadroya daha rahat çalışma, hareket etme imkanı veriyor.

Aynı gazetenin yazarlarından Y.Aydın ise Taşer yönetimini taraf tutmakla suçlayarak yazısını şöyle bitiriyordu. "AP TRT'yi CHP'den daha ustalıkla kullanıyor. Ondan yararlanıyor.En önemli günlerde en kritik anlarda Tv'de görünmeyi ihmal etmiyorlar. CHP ise iktidar olarak değil fakat siyasal parti olarak haber niteliğine sahip olaylar yaratıp, Tv'nin haber bültenlerinde yer almanın inceliklerini düşünemiyor. Taşer yönetimi şu veya bu nedenle olumlu bir TRT yöneticiliğini başaramadı.

14 Ekim tarihli Milliyet gazetesi, TRT'nin son günlerde tarafsızlığını iyice yitirdiğini yazdıktan sonra şunları söylüyordu. "İstenen elbetteki CHP'ye bağlı bir TRT kurumu değildir, salt çağdaş kafalı, çağdaş kamu yönetimi bilgilerine sahip ve çağdaş yayıncılık ilkesi ile çalışabilecek bir TRT kurulabilseydi, bunun yararı dolaylı olarak CHP'ye de dokunacaktı."

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Hıncal Uluç 24 Ekim tarihli yazısında Cengiz Taşer'in güttüğü yayın politikasını tenkit ederek CHP hükümeti dönemindeki TRT'nin başarısızlığını şöyle dile getiriyordu. "Tarafsız gözlemcilerin eleştirilerine göre MC döneminde Şaban Karataş ve Hami Tezkan bir misyonla kuruma gelmişler ve görevlerini amaçları doğrultusunda başarı ile yapmışlardır. Ecevit'in ilkesi ise kurumu kendi içinde yetişenlere teslim etmektir. Ama bunu başaramadı. Barakın kendini desteklemeyi, tarafsızlığını bile sağlayamadığı TRT yenilgisinde başrolü oynadı. TRT AP yanlısı bir kurum haline geldi bu dönemde"

Yukarıda ki yazılarından da anlaşıldığı gibi göreve geldiği ilk günlerde Taşer'i destekleyen basın organları, özellikle Ekim ayında Taşer'i yerici nitelikte yazılar yayınlıyordu. Bu durumun benzeri

Yalçıntaş döneminde de hatırlayacağımız gibi olmuştur.

Nevzat Yalçıntaş'ı görev başına getirildiği ilk günlerde oldukça öven, destekleyen sağ eğilimli basın organları (özellikle Son Havadis gazetesi) sonradan Yalçıntaş'ın aleyhine dönmüşler ve TRT genel müdürünü muhalefetle işbirliği yaparak milliyetçiliği ihanetle suçlamışlardı. Sol eğilimli basın ise bu dönemde Yalçıntaş'ı övücü yayın yapmışlardı.

Cengiz Taşer yönetiminin son günlerinde ise bu durumun tersi olmuştur. Taşer'in TRT genel müdürü olmasını isteyen, destekleyen gazeteler, Taşer'i muhalefetle, AP'le işbirliği yapmakla suçlarken, Taşer'in TRT'nin başına gelmesini tenkit eden gazeteler (Tercüman, Son Havadis) ise Ekim 1979'da Taşer'i övmeye başlamışlardı.

17 Ekim tarihinde çeşitli siyasi nedenlerden ötürü CHP hükümeti istifa etti. Demirel'e Ecevit'in istifası üzerine hükümet kurma görevi verildi. Demirel hükümeti kurup güvenoyu alarak 20.Kasım.1979 da başbakan oldu.

Bu arada, TRT'nin genel müdürlüğü sorununun ne olacağı, Taşer'in görevde kalıp kalmayacağı konusunda gazetelerde çeşitli haberler, yazılar yayınlanıyordu.

Bu tarihlerde Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan yazılar, Demirel'in, Cengiz Taşer'i görevden almayacağı görüşünü savunuyordu.

Hıncal Uluç, 5 Kasım tarihli Cumhuriyet gazetesinde şunları yazıyordu. "Demirel'in TRT genel müdürünü değiştirmeyeceği görüşü ağırlık kazandı. Bunun 1.nedeni Taşer'in son aylar içinde sağcı çevrelerle yakın ilişkiler içinde bulunması. 2.önemli neden ise sağın en yüksek tirajlı gazetesinde Taşer eleştirilerinin birden durup, tüm ağır topların Yılmaz Dağdeviren'e çevrilmesi..."

Yener Susay ise Milliyet gazetesinde yazdığı 17 Kasım tarihli

yazısında, TRT kurumunda, Tv. yönetiminde başıbozukluğun alabildiğine sürüp gittiğini, kimsenin kimseden haberi olmadığını belirttikten sonra yazısını şöyle bitiriyordu.

"TRT'nin herhangi bir partiye dayanmadan yönetilmesi gerekir. TRT'de elbet çağdaş siyasal bilince sahip kadrolar bulunmalıdır. Ama bu kadrolar destek sağlamak için ona buna yaslanmamalıdır.

Milliyet gazetesi yazarlarından Erman Şener, Tv için hazırlanan programların bir denetimden geçtiğini ama bu denetimi yapan kişilerin konularında uzman olup olmadıklarının meçhul olduğunu yazdıktan sonra, "Acaba bu kişiler denetimlerini tuttukları tarafa göre mi yapıyorlar diyerek" yazısını bitiriyordu.

Tercüman gazetesi ise Cengiz Taşer'e eleştiri, tenkit yöneltmekle beraber TRT'nin yönetici kadrosunu suçluyor ve "artık TRT'nin tarafsız olma zamanı gelmiştir" şeklinde yazılar yayınlarken başta Yılmaz Dağdeviren olmak üzere bazı yöneticileri partizanca yayın yapmakla suçluyordu.

Cengiz Taşer, Demirel hükümetinin kendisini görevden alması durumunda Danıştay'a başvuracağını söylüyor, istifa edip etmeyeceği konusunda ise bir şey söylemiyordu.

Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir yazı ise, Demirel'in Taşer'le pazarlık yaptığını, Taşer'in Demirel'den dış ülkede bir görev isteğini ve Demirel'in Taşer olayının yeni bir Cem olayı haline gelmemesi için çaba sarfettiğini yazıyordu.

9) Doğan Kasaroğlu dönemi

Nihayet, 13.Aralık.1979'da TRT Genel Müdürlüğüne Doğan Kasaroğlu getirildi. Cengiz Taşer ise Almanya'da Basın Yayın temsilciliği koordinatörlüğü görevine getirilmişti.

14 Aralık tarihinde basın mensuplarına verdiği demeçte Demirel, devletin radyo ve televizyonunun artık devlet düşmanlığı yapmaktan çıkarıldığını söylüyordu.

24 Aralık'ta yaptığı basın toplantısında TRT'nin yeni Genel Müdürü Doğan Kasaroğlu basın mensuplarına şunları söylüyordu.(25 Aralık Cumhuriyet) "Ben, kuruluşundan bu yana TRT'deyim. Ondan önce de gazeteciliğin var. Bu kurumu herhangi bir partinin malı haline getirmeyeceğim. Biz, hep bu kurumu kendi içinden gelenlerin en iyi şekilde idare edeceğini iddia ettik. Şimdi bu iddianın sorumluluğunu taşıyoruz."

Doğan Kasaroğlu'nun görevde olduğu 13.Aralık.1979-19.Ocak.1981 tarihleri arasında TRT ile ilgili eleştirilere sıkça rastlamak mümkün. Bu eleştirilerin Cumhuriyet, Milliyet, Günaydın gazetesinde yer alanları genelde TRT'yi taraf tutmakla suçlarken, Son Havadis ve Tercüman gazeteleri TRT'yi övücü nitelikte yayın yapmaktaydı.

Kasaroğlu'nun görevi devralmasından 1 hafta sonra, kendisinden önceki 6 Genel Müdür zamanında da olduğu gibi eleştiri bombardımanı başlamıştı.

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit TRT'de 12 Mart'ta bile uygulanmayan bir sansürün olduğunu ve sansürün sorumluluğunun Demirel'de olduğunu söylüyordu.

Fevzioğlu ise partisinin yıkıcı örgütleri kınayan demecininin TRT'den yayınlanmamasını eleştirerek TRT'yi suçluyordu.

Genel Müdür program yardımcısı Ertan Korusu bu eleştirilere

cevaben verdiği demeçte, programların, yayınların yapımcıların ve belirli siyasilerin beğenisine göre hazırlanmayacağını, halkın beğenisinin göz önünde tutularak, programların içeriğinin yasalarda gözönüne alınarak hazırlanacağını açıklamaktadır. (13 Ocak Milliyet)

Milliyet gazetesi yazarı Erman Şener 17 Ocak tarihli yazısında TRT üst düzey yöneticilerinin siyasi iktidarlara birlikte değişmesini tenkit ederek şunları yazıyordu. "Önümüzde yeni atamalarla ilgili bir liste var. Atamaların çoğu vekaleten yapılmış... listede bir eksik var. Tv bir günde yabancı kaynaklı dizileri yayınlarken artan zamanının bir bölümünü diğerkaynaklı müzikle dolduruyor. Kalan zamanının önemli bir bölümünde de resimli radyo yayıncılığı yapıyor. Televizyona vekaleten.."

Günaydın gazetesi ise TRT'nin yayın politikasını tenkit ettiği bir yazısında, Tv yöneticilerinin programları hangi kıstaslara göre yayına koyduklarının veya kaldırdıklarının merak konusu olduğunu belirttikten sonra şöyle devam ediyordu. "TRT Genel Müdürlüğü bir bölümü Tv'de yayınlanmakta olan bir bölümü de yayınlanması planlanan 4 belgesel diziyi hiç bir gerekçe göstermeden yayından kaldırmıştır. Kaldıran belgeseller oldukça başarılıydı. TRT'nin beğenilen belgeselleri gerekçesiz olarak yayından kaldırması bir muammadır."

Cumhuriyet gazetesinde ise Kasaroğlu yönetimine dönük eleştiriler oldukça yoğundu. Bu eleştirilerin birleştiiği nokta, Tv'nin Kasaroğlu yönetimiyle birlikte iktidarın borazanı haline dönüşmesi, muhalefetin sesine kulak verilmemesi ve yayınlardaki partizan tutumun tenkidiydi.

7 Ocak tarihli Cumhuriyet gazetesi Vehbi Koç'un ücretlerin dondurulmasını isteyen demecinin Tv haberlerinde verilmesini kınamakta ve "Artık Televizyon ücretlerinin dondurulmasından yana olanların

ekonomik bunalımı emekçilerin sırtına yüklemek isteyenlerin sesidir" diyerek TRT'yi tenkit etmektedir.

Cumhuriyet gazetesinin 21.Ocak.1980 tarihli sayısında TRT yönetimine sert bir dille çatılarak şunlar yazılmaktaydı. "TRT yayınlarının hiçbir döneminde son uygulamalarla verilen sorumsuzluk noktasına gelinmemiştir. Haberlerin niteliği herkezin götü önündedir.. 500 bin işçinin toplu sözleşme hazırlığı içinde olduğu bir dönemde yaptıkları büyük basın tarafından bile değerlendirilirken, TRT bu olayı gözardı ederek Celal Bayar'ların, Vehbi Koç'ların buram buram işçi düşmanlığı kokan demeçlerine yer vermiştir." Gördüğümüz gibi sol eğilimli gazeteler TRT'yi suçlamakta, partizanca yayın yaptığını yazmaktaydı. Bu arada muhalefet partileri de TRT'ye ateş püskürüyordu.

Muhalefet partilerinden CHP'nin milletvekili Orhan Akbulut, TRT Genel Müdürü Kasaroğlu'na bir telgraf çekerek "İktidar eliyle herşey özel sektöre devredilirken siz TRT'yi AP'ye mi devrediyorsunuz. Bu tutumunuzla TRT, Anayasa ve toplum suçu işleyen bir kişi durumundasınız demekteydi. (4.Şubat Cumhuriyet)

Tercüman gazetesinde ise Akbulut'un, Kasaroğlu'na çektiği telgraf yerilerek "Sayın Akbulut, tarafsız yayın yapan bir Rd-Tv kurumundan memnun olmayıp, bu kurumu kendi siyasi eğiliminiz doğrultusunda yayın yapmamakla suçladığınız için asıl siz TRT, Anayasa ve Toplum suçu işleyen bir kişi durumundasınız" denilmekteydi.

Bu arada TRT genel müdürü Doğan Kasaroğlu yayınladığı bir demeçte, parti demeçlerinin haber bültenlerinden çıkarılacağını, bu amaçla bir danışma kurulu kurulduğunu, T.B.M.M. 'de grubu bulunan partilerin danışma kuruluna birer üye vereceklerini, böylece TRT programlarının polemik konusu olmaktan çıkarılacağını söylemektedir. (18 Ocak Tercüman)

Tercüman gazetesi Kasaroğlu'nun bu kararı ile ilgili şunları

yazmaktadır. "Artık Kasaroğlu'nu suçlamak için bakalım sol basın ne bulacak. Bu kararıyla Kasaroğlu objektif bir yayının tek ilkesi olduğunu, duymayan kulaklara zorla duyurmuştur."

Cumhuriyet gazetesinin Kasaroğlu'nun demecine bakış açısı ise daha değişikti. "Artık Tv'de siyasi parti demeçlerine rastlamayacakmışız. Desênize, muhalefete Tv artık tamamen yasak. AP ise iktidar, hükümet kisvesi altında Tv'de bol bol arz-ı endam edecek.."

(20 Ocak Cumhuriyet)

Erman Şener, 21 Şubat tarihli Milliyet gazetesinde yazdığı yazıda, sürekli olarak tarafsızlık konusunun gündeme gelmesiyle Tv'nin diğer sorunlarının kulak ardı yapıldığı belirterek, yazısını şu sözlerle noktalamaktaydı. "Tv bugün 13 yaşında. Şöyle bir geriye bakıldığında ilk görünen nedir. Önce sürekli kadro değişiklikleri, sonra sürekli gündemde olan tarafsızlık tartışması, sonra gündeme bir türlü gelmeyen ve sıra bekleyen çeşitli sorunlar. Örneğin, bir görüntü konusu. Tv'nin temel malzemesi görüntüdür. Ve bu temel malzeme 12 yıldan beri hiç tartışılmamaktadır. Tv'de, görüntüye önem verilmediği için ortaya bazen resimli radyoya, bazen fotoromana benzeyen yayınlar çıkmaktadır."

Erman Şener bu yazısıyla TRT'yi ve TRT'yle birlikte basını tenkit etmekteydi. Şener'in eleştirisi meslekdaşlarının o dönemdeki eleştirilerinden oldukça farklıydı. Herkes tarafsızlık konusu işlerken, Şener bir konuyu 12 yıldan beri dile dolamanın sakıncalı olduğunu ve TRT'nin başka sorunlarının da tartışılması gerektiğini söylüyordu.

Erman Şener'in bu yazısı, elbetteki gündeme TRT'nin başka sorunlarının gelmesine yetmedi. TRT'yi taraf tutmakla suçlayan ve TRT tarafsızdır diyen eleştiriler, yazılar devam ediyordu.

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Oktay Akbal, TRT haber bültenlerinin gerçekçilikten iyice uzaklaştığını belirten yazısını şöyle bitiriyordu.

"TRT artık kötü haber vermekten vazgeçti. Haberlerde ölüm sözü yokken, ertesi günkü gazetelerde 5-10 kişinin öldüğü yazılıyor. Ne zaman solcu bir örgüt yakalanır, sağcı bir partinin üyesi yakalanır o zaman bunlar haber olur. Yüz günlük AP TRT'sinden başka ne beklenir ki."

Tercüman gazetesi yazarlarından Ahmet Kabaklı "Sol'un telaşı" adlı yazısında sol eğilimli basının TRT'ye karşı eleştiri, tenkit yarışına girdiklerini bunun nedeninin ise Kasaroğlu'nun TRT'yi tarafsız bir kurum olarak yönetmesinin olduğunu söyledikten sonra yazısını şöyle bitiriyor. "Bazı meslekdaşlarımız TRT'nin tarafsızlığını hazmedemiyor. İlle de Cem döneminin, Taşer yönetiminin TRT'si. Çünkü bu dönemlerde TRT CHP'nin borazanıydı. Bu gün ise TRT halkın sesi. İşte sol basının hazmedemediği bu"

Son Havadis gazetesi ise başyazısında, TRT'nin özlenen tarafsızlığına kavuştuğunu, bu nedenle TRT yönetiminin, TRT genel müdürü Doğan Kasaroğlu'nun tebrik edilmesi gerektiğini belirtiyor.

Cumhuriyet gazetesi ise TRT'yi tarafsızlıkla suçlamaya devam ediyordu.

İlhan Selçuk 4.Mart. 1980 tarihli yazısında, Tv'nin haberler saatinin artık iyice sağın güdümüne girdiğini, bazı spikerlerin solcu oldukları için ekrandan uzaklaştırıldıklarını yazarak sözlerini şöyle noktallıyor. "Hafif müzik parçaları bile sansürcü başı kafasıyla kıyım uğruyor. TRT bu kafayla gittiği takdirde ne inandırıcı olabilir, ne de başarılı"

Cumhuriyet gazetesinde çıkan diğer bir yazı TRT'yi şöyle suçluyordu. "TRT eğer yansızlıktan saparsa toplumda huzursuzluğun temelleri atılır. Özellikle son haftalarda televizyonun haberler yayını

Demirel'in azınlık hükümetini savunan bir anlayışla hazırlanmaktadır. İzleyiciler her akşam TRT'den duyamadıkları haberleri ertesi gün çıkan gazetelerden öğrenmektedir. Bu gidişle Tv kurumu, Türkiye'de yeri bir huzursuzluğun odak noktası niteliğine ulaşacaktır."

10) Macit Akman dönemi

Bu arada Türkiye'de Anarşi ve terör artmış ve Türkiye bir iç savaşın eşiğine gelmişti. Geceleri sokağa çıkmak, belirli semtlerde yürümek ölüme davetiye çıkarmak gibi bir şeydi. Şiddet olaylarının gittikçe artması, siyasi partilerin bu durumu önleyemeyerek iktidar savaşına girmeleri üzerine silahlı kuvvetler durumu 12.Eylül.1980'de el koymak gereğini duydu.

12 Eylül hareketiyle birlikte bütün siyasi partiler kapatılmış, bazı siyasi parti yöneticileri tutuklanırken, bazıları göz altına alınmıştı. 12 Eylül'den sonra, bir süre TRT hakkındaki eleştiriler durmuştu. TRT televizyonu ve radyosu Atatürkçü yayınlara öncelik verir duruma gelmişti.

17.Ocak.1981 tarihinde TRT Genel Müdürü Doğan Kasaroğlu emekliliğini isteyerek görevden ayrıldı. Yerine emekli bir General olan Macit Akman getirildi.

Macit Akman 18.Ocak.1981-Mart.1984 tarihleri arasında TRT Genel Müdürlüğü görevinde bulundu. Macit Akman'ın genel Müdürlüğü döneminde TRT'ye yönelik eleştiriler, diğer genel müdürler zamanında olduğu gibi Macit Akman'ın şahsına değil, direkt olarak TRT'ye yöneltiliyordu. Diğer bir deyişle "Macit Akman iyi niyetli bir kişi, fakat yıllardır TRT'ye egemen olan kulisçiliği kısa sürede değiştirmesi çok zor" fikri hakimdi çeşitli gazetelerde çıkan eleştirilerde.

Devlet Başkanı Kenan Evren 1.Şubat.1981 tarihinde TRT Genel Müdürünün değiştirilmesi ile ilgili verdiği demeçte şunları söylüyordu. "TRT'nin Genel Müdürü artık emekli bir general olan Macit Akmandır. Bu dönemde TRT'nin çok tarafsız bir yönetim altında bulunması gereğine inandık. Onun içinde tarafsızlığına emin olduğumuz bir asker arkadaşımızı TRT Genel Müdürü yapmakta büyük yarar gördük"

Macit Akman'ın TRT Genel Müdürü olmasından kısa bir süre sonra çeşitli gazetelerde TRT'ye yönelik eleştiriler yine başlamıştı.

Güneri Cıvaoglu 2 Haziran tarihli Tercüman gazetesinde "Sancılı TRT" başlıklı yazısıyla TRT'yi şöyle eleştirmekteydi.

"TRT'nin programları çoğunlukla kalitesiz. Yayının kalite düşüklüğünün yanısıra tarafsız yayıncılık ilkesinden önemli sapmalar var. Programlarda, haber röportajlarda kıyısından, köşesinden ideolojik mesajlar verilmekte. Macit Paşa'nın tüm iyi niyetine ve çabalarına karşı, kulis, hizipçilik, TRT koridorlarının olağan manzarası. Elbette böyle bir kuruluştan iyi ürün çıkmamaktadır."

Nazlı Ilıcak ise 7 Haziran tarihli yazıda şunları yazıyor.

"Televizyonu açıp, zevkle seyretmek mümkün değil, yayınların kalitesi düşük, programlar kötü. Macit Paşa çok kabiliyetli, çok dürüst bir askerdir. Ama gazeteci olmadığı için bu konuda ihtisası yoktur. TRT'nin başına bir paşa değil, bir bölük asker getirilse de kurum yine kargaşadan kurtulamayacak."

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Mahmut Tali Öngören 4 Haziran tarihli yazısında TRT'yi şöyle nitelemekteydi.

"...Günümüzde ve geçmişte TRT her zaman tartışma konusu olmuştur. TRT'nin tarafsızlığı sürekli olarak gündeme gelmiştir. Günümüzde TRT'nin programları doyurucu olmaktan uzaktır. Bu sene Atatürk'ün 100. doğum yıldönümü. Ama TRT Tv'sinde bu konuyla ilgili doğru dürüst bir ezlenceye, ya da Atatürkçülüğün bilincine varılmasını sağlayacak bir yayına henüz rastlamadık. Oysa 1981 içinde Atatürk coşkusunu ve bilincini Tv'de canlandırmak gerekir. Özellikle yaşadığımız şu son günlerde.

Mehmet Barlas ise Milliyet gazetesinde şunları yazmaktaydı.

"Maalesef özlenen Tv'ye henüz kavuşamadık. Bu dönemde TRT'ye büyük

görevler düşmektedir. Yansızlık temel ilke olmalıdır. Özellikle içinde bulunduğumuz dönemde TRT'nin bir takım çalkantı ve ölçsüzlüklerden uzak tutulması gerekir."

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi, basın Macit Akman'ın şahsına bir eleştiri yöneltmemekle beraber TRT'nin yine aynı TRT olduğunu hizipçiliğin, yanlılığın ve kalitesiz yayınının 12 Eylül sonrasında sürdüğünü, bunu düzeltmenin ise uzun vadeli bir iş olduğunu belirtiyorlardı.

Bu arada yeni bir anayasanın hazırlık çalışmalarına başlanmıştı. Anayasa tasarısının kamuoyuna tanıtılma amacıyla Tv'de programlar düzenleniyordu. Bu programların içeriği ve sunuluş şekli ise çeşitli eleştirilere yol açmıştı.

12 Ağustos tarihli Tercüman gazetesi bu konuda şunları yazıyordu "TRT'nin temel ilkelerinden biri olan tarafsızlık ilkesinin hiçe sayıldığını her akşam Tv'de yeni Anayasa ile ilgili programları seyrederken anlıyoruz. TRT yeni Anayasayı tanıtıyor, adeta savunuculuğunu yapıyor."

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Mahmut Tali Öngören ise TRT'yi yanlılıkla suçlayan yazısını şöyle bitiriyordu. "...Anayasa tasarısı tenkit eden görüşleri içeren açık oturumlarla ilgili Tv haberlerine hiç rastlamıyor. Eskiden TRT'nin hoşuna gitmeyen bu gibi toplantılarla ilgili haberler hiç olmazsa çok kısa sürelerle televizyonun kapanış bültenlerinde şöyle bir geçirilirdi. Şimdi onu da görmüyoruz."

6 Eylül tarihli Günaydın gazetesinde Bekir Coşkun yazısını şöyle bitiriyordu. "TRT, Anayasa taslağını öyle bir dertlere deva, aksi düşünülemez olarak sunuyor ki, Anayasa oluşma yolundayı kimin hazırladığı sır gibi saklanıyor nedense. Neyse, TRT Anayasa taslağı-

nın reklamını gerçekten iyi yapıyor. Spiker programın sonunda Anayasa-
samız iyidir, taklitlerinden sakının dese daha da iyi olacak."

İsmail Cem ise Güneş gazetesinde şunları yazıyordu.

"TRT yasaşı, haber programlarının ve yorumların karşıt görüşleri
İçine alacak şekilde hazırlanmasını emreder. Oysa TRT yeni Anayasa
taslağının tanıtımını yaparken sadece savunmasına yer vermiş, tasla-
ğın eleştirisine kendisin duyurma hakkını tanımamıştır.

Son aylardaki uygulama Anayasa gibi hayati bir konuda da taraflı
ve TRT yasasına aykırı bir yayın ihmali, bu konudaki haberlerinde
ışığında akla getirmektedir."

17 Ekim tarihli Milliyet gazetesinde Erman Şener, Televizyonun
henüz tasarı halinde olan bir metinle ilgili olarak gereksiz telerru-
ata girerek programlar düzenlendiğini, kesin metin açıklandıktan sonra
bu programların yapılmasının daha faydalı olabileceğini söyledikten
sonra yazısını şöyle bitiriyor.

"Bir çok konuları gecikmeli olarak ekrana getiren TRT Tv'si bu
kez gereksiz bir telaşa kapılmıştır. Henüz ortada kesin metin yokken
değişebilir maddeleri ele alarak tahmini programlar yapmıştır."

Basın, TRT'nin yeni Anayasa tasarısının tanıtımını yapan prog-
ramlarını genellikle tenkit etmekte ve tasarının hep iyi yönlerini,
tanıttığı, tasarı ile ilgili eleştirilere, karşıt görüşlere yer
vermediği için TRT'yi yanlışlıkla suçlamaktadır. Yukarıdaki örnekler-
dende anlaşıldığı gibi bu konuda basın organları arasında bir ayrılık
olmamış tam tersine hepsi aynı fikri savunmuştur.

Daha sonraki günlerde de TRT hakkındaki eleştiriler devam etmiş-
ti.

Güneş gazetesi yazarlarından Altemur Kılıç, Tv ve Rd'nun zararlı
telkinlerin yapılmasına ve fikirlerin muayyen bir istikamette yönlendiril-

dirilmesine çok müsait araçlar olduğunu söyledikten sonra sözlerini şöyle bitiriyordu. "Kilit noktalara gelenler programlar arasında kötü maksatlarını yürütebilirler. Bizim televizyonumuzda da böyle durumlar olmuştur. Geçmişte düzeni bozmak için nasıl hınzırca yayınlar yapılmışsa, şimdi de düzeni korumak için akıllıca programlar yapmak mümkündür. Ayrıca Tv programlarındaki beceriksizlik, izleyenlerde bıkkınlık yaratır, aksi düşüncelere yol açar ve TRT devletin olduğu için işin ucu devlete de dokunur."

Tercüman gazetesinin TRT kurumuna yönelttiği eleştiriler ise şöyleydi. "Macit Paşa iyi niyetle kuruluşun bölüm başlarını değiştirip durdu. Tarafsızlığı sağlamaya çalıştı. Yine de istenilen olmadı. Çünkü bu kuruluşun yıllar öncesinden civataları oynamıştı. Temellerine partizanlık dinomatı atılmıştı. Artık TRT'den bizim beklediğimiz bir şey yok."

Günaydın gazetesi yazarlarından Bekir Coşkun TRT'nin yayınlarının, programlarının kalitesizliğini belirttikten sonra, "Kötü niyetli beceriklilerle, iyi niyetli beceriksizlerin oluşturduğu uygunsuzlar kompozisyonu özünü ve gücünü yansızlıktan, Atatürk milliyetçiliğinden alan Rd Tv hayaline ulaştıramıyor bizi" diyerek sözünü bitiriyordu.

Güneri Cıvaoğlu, Güneş gazetesinde yazdığı eleştirisinde, TRT'nin genellikle mesleğin dışında olanların yönetiminde sıradan bir KİT gibi yönetildiğini, yöneticilerinin her dönemde siyasi etki altında kalan bir kurumun objektif yayın ilkelerini uygulayamayacağını dolayısıyla tarafsızlığın bu şartlar altında sağlanamayacağını, belirtiyordu.

Yukarıda adı geçen gazeteler TRT'nin yanlı bir yayın politikası güttüğünü belirtiyorlardı. Bunun nedenini ise yıllar öncesine dayandırıyor ve temelleri bu kadar bozuk, civataları bu derece oynamış bir kurumu düzeltmenin çok güç olduğunu söylüyorlardı.

Bu arada Anayasa oylaması yapılmış ve Kenan Evren Cumhurbaşkanı seçilmişti.

13 Kasım tarihli Güneş gazetesi, Anayasanın kabulü ve Evren'in Cumhurbaşkanı seçilmesi ile yeni bir dönemin başladığını, bu dönemde, geçmiş dönemin yaşanmaması için TRT'ye büyük görev düştüğünü, TRT'nin yansızlık, objektiflik politikasından ayrılmaması gerektiğini, belirtiyordu.

Ne varki daha sonraki günlerde de TRT'ye yönelik eleştiriler kesilmedi. 1982 yılının son aylarında da TRT yanlılık, TRT yöneticileri beceriksizlikle suçlanıyordu.

Ahmet Oktay 5 Aralık tarihli Güneş gazetesinde, TRT'nin gitgide performans düşüklüğü gösterdiğini söyleyerek şöyle devam ediyordu. "Dış olayların hem yayın içindeki payı azalıyor, hem bunların sunuluş biçiminde ya tek yanlı, ya da yetersiz kalınıyor. Tv. haber yayınları, önce toplantı izlemesine, onca demeç ve açıklama yayınlanmasına rağmen içinde yaşadığımız dünya ve topluma art çok az şey gösteriyor.

9 Aralık tarihli Cumhuriyet gazetesi ise "TRT'yi yansızlığa davet ediyoruz" diyordu.

1983 yılının gazetelerine baktığımız zaman TRT'ye yönelik eleştirilerin devam ettiğini görüyoruz. Hemen hemen bütün gazeteler TRT'ye yönelik tenkitlerde bulunurken, Macit Akman'ın şahsını bu eleştirilerden uzak tutuyorlardı. Oysa Macit Akman'ın TRT genel müdürü olduğunu düşünürsek, Akman'ın bu eleştirilerden ne denli uzak tutulabileceği ve eleştiri bombardımanının direkt olarak Akman'a yöneltilmemesinin nedenleri zihinleri kurcalıyabilir.

Milliyet gazetesi yazarlarından Mehmet Barlas TRT'yi konu alan bir yazısını şöyle bitiriyordu.

"12 Eylül, anarşi ve terörün kucagina düşen demokrasiyi kurtarıp, yeniden sağlığına kavuşturmak için yapılmıştır. 12 Eylül'le T.C. yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemde Tv'ye büyük önem düşüyor. Çok yakında çok partili hayata yeniden döneceğimiz düşünülürse, TRT'nin yansızlık, objektiflik ilkelerine sadık kalmasının önemi daha iyi anlaşılır."

Mahmut Tali Öngören ise 22 Ocak'ta Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan yazısında şunları diyordu. "TRT yayınlarının düzelmesini, kaliteli programların objektiflik ilkelerine bağlı olarak seyirciye sunulmasını umutla bekliyoruz. Ama TRT hala yerinde sayıyor, hatta geriye doğru sayıyor. Gerek programları, gerek sunucuları, gerekse güttüğü politika hepimizin malumu."

Bu arada, kimi zaman TRT yayınlarını daha doğrusu programlarını öven yayınlarda oluyordu.

Refik Erduran 14 Şubat tarihli Güneş'te, televizyon'da yayınlanan onlarda çocuk adlı programın TRT'nin yaptığı sayılı iyi programlardan biri olduğunu belirterek şunları diyordu. "...koymuşlar kameraları toplumun karşısına, bir kesitinin görüntülerini çekmişler. Ne süsü, ne ukalalığı, ne de taraf tutması vardı. Gerçeği yorumsuzca ve dürüstce yansıtmak. İşte TRT bu programla bunu yaptı.

29 Mart tarihli Tercüman gazetesi ise, televizyonda yayınlanan zararlı gıdalar ile ilgili programın oldukça doyurucu olduğunu ve yoruma fazla yer vermeden gerçeklerin anlatıldığı programın ilerisi için umut verdiğini söylüyor.

Anlaşıldığı gibi kamuoyu, TRT'de yayınlanan programların fazla yoruma yer verilmeden hazırlanmasını, diğer bir deyişle yorum payının izleyiciye bırakılmasını istiyordu.

1983 yılının son aylarına doğru 3 partinin kuruluş çalışmaları

tamamlanmış ve ANAP, MDP, HP, seçime katılmaya hak kazanmıştı. Seçimler sonucu bu üç partiden biri iktidar olacak ve dolayısıyla Türkiye çok partili siyasal rejime yeniden dönecekti.

Siyasi hayatın yeniden hareketlenmeye başladığı bu dönemde TRT genel müdürü Macit Akman verdiği bir demeçte, TRT'nin bu üç partiyi, tek parti gibi düşündüğünü ve arada ayırım gözetmediğini söyleyerek, TRT'nin tarafsızlığını vurgulamıştır.

Seçim arifesinde TRT'ye büyük görevler düşüyor ve tüm dikkatler TRT üzerine çevriliyordu, acaba TRT taraf tutacak mı diye? TRT genel müdürü Macit Akman parti liderlerinin üçüne de açık oturum teklifinde bulununca gözler yine TRT'ye çevrilmişti.

Mehmet Barlas, 7 Eylül tarihli Milliyet gazetesinde, bu açık oturum teklifinin parti liderlerince mutlaka değerlendirilmesi gerektiğini, halkın üç lideri Tv'de görünce daha kolay karar verebileceğini ve kamuoyunu aydınlatmanın Tv'nin görevi olduğunu söylüyordu.

9 Eylül tarihli Hürriyet gazetesi ise, parti liderlerinin Tv'de yapacakları açık oturumda, bu oturumu yönetecek kişiye de büyük rol düştüğünü, bu kişinin yansıtıcı ve yorumlayıcı olması gerektiğini, ancak böylece objektif olabileceğini, böyle elemanlardan oluşan TRT'nin ise tarafsızlık ilkesini yerine getireceğini söylüyordu.

Açık oturumun yapılmasından sonra TRT hakkındaki eleştiriler çoğunlukla yapıcıydı.

Cüneyt Arcayürek, 26 Ekim tarihli Milliyet gazetesinde, seçim arifesinde TRT'nin üç parti lideri ile yaptığı açık oturumla, TRT genel müdürünün tarafsızlığının, titizliğinin iyicene anlaşıldığını özellikle yapılan çekimlerin kırılmasının sevindirici ve umut verici olduğunu söylüyordu.

Cumhuriyet gazetesi ise seçimlere katılma hakkını elde etme-
mekle beraber kuruluşunu tamamlamış olan SODEP'in de televizyonda
düzenlenecek bir açık oturuma, kamuoyuna görüşlerini bildirmek ama-
cıyla davet edilmesi gerektiğini aksi takdirde, taraflı davranmış
olacağını söylüyordu.

Gördüğümüz gibi çok partili hayatın henüz başlangıcında iken
basın arasında bölünme başlamıştı. Kimi gazeteler ANAP, MDP, HP
dışında, kuruluşunu tamamlamış diğer partilerinde açık oturumlara
davet edilmediği takdirde TRT'nin tarafsızlığına gölge düşeceğini
söylerken, kimi gazeteler seçimlere katılmadıkları için yeni TRT
kanununa göre bu partiler TRT televizyonuna çıkarılamaz diyordu.

Mümtaz Soysal, "Türkiye'de Tv'nin insanlara verebilecekleri
ile verdikleri arasındaki uçurum korkunçtur. Gerek diziler, gerekse
açık oturumlar doyurucu olmaktan çok uzaktır" diyerek TRT'yi tenkit
ederken, Rauf Tamer, "TRT Tv'si yaptığı son haber programları ve
açık oturumlar ile doyurucu olmaya başlamıştır. Gelecek için umut
vermiştir." diyerek, Türk basını arasındaki ikiliği bir kez daha
ortaya koyuyordu.

11) Tunca Toskay dönemi

6.Kasım.1983 genel seçimlerine, askeri yönetimin uygun bulduğu ANAP, MDP, HP ile bağımsız adaylar girebildi. DYP, SODEP, RP ise belirlenen zamanda veto barajını aşamadıkları için 6.Kasım.1983 de yapılan genel seçimlere katılamadılar. Seçimler sonucu ANAP 211, HP 117, MDP 71 milletvekili kazandı. Bağımsız adaylardan kazanan olmadı. 24.Kasım.1983'de T.B.M.M. açıldı. Meclis başkanlığına ANAP milletvekili Necmettin Karaduman getirildi.

Millet Meclisi başkanlık divanının oluşmasından sonra 12.Eylül.1980 tarihinden beri yönetimi elinde bulunduran askeri konseyin görevi 1982 anayasasının geçici maddeleri gereğince sona ererken, askeri yönetimden, sivil yönetime geçiş süresinde önemli bir adım atılmış oldu. ANAP partisi lideri Turgut Özal'ın başkanlığında kurulan hükümet Cumhurbaşkanı Kenan Evran tarafından onaylandı ve Türkiye Cumhuriyetinin 45.hükümeti olarak 13.Aralık.1983'de göreve başladı. Böylece Türkiye çok partili siyasi hayata yeniden dönmüş oluyordu.

Çok partili siyasi hayata geçildikten sonra TRT'nin yeni genel müdürünün kim olacağı sorusu, basında çıkan yazıların odak noktasıydı. Macit Akman'ın görevinden ayrılmasından sonra 28.Mart.1983'de TRT Genel Müdürlüğüne ANAP hükümeti tarafından Tunca Toskay getirildi. Tunca Toskay'ın TRT genel müdürlüğüne getirilmesi Cumhuriyet gazetesinde şöyle yorumlanıyordu. (1 Nisan 1984)

"Genel Müdür seçimi aşamasında, adı süpriz olarak nitelenen bir biçimde gündeme gelen Toskay'ın öncelikle Radyo-Televizyon yayıncılığı ya da basın-yayın yönetimi ve haberciliği gibi konularda hiçbir ilgisi, bilgisi ve deneyiminin bulunmadığını belirtmek isteriz."

Tunca Toskay ise bu tür eleştirilere verdiği cevapta, TRT gibi büyük yayın kuruluşlarının en üst mevkilerinin, çoğu zaman kurumun kendi bünyesinden yetişmiş elemanlarla değil, özellikleri itibariyle bu görevi yapabileceği inancında olunan kişilerden olduğunu söylemekteydi.

3.Nisan.1984 tarihli Milliyet gazetesi ise Tunca Toskay'dan beklenenin tarafsız bir TRT olduğunu, demokrasiye geçiş döneminin yaşandığı günlerde tarafsız bir TRT'nin, Toskay'ın üzerine dikkatle eğilmesi gereken bir konu olduğu yazıyordu.

Tercüman gazetesi ise, Tunca Toskay'ın kişilikli, tarafsız bir TRT'nin oluşmasını temin etmekle yükümlü olduğunu ve Toskay'ın nedenli başarıllı olacağını zamanın göstereceğini belirtiyordu.

Güneş gazetesi yazarlarından Güneri Cıvaoglu ise, Tunca Toskay'dan, geçmiş dönemlerin TRT'sinin aksaklıklarını göz önüne alarak çalışmalarına başlamasını istiyordu.

Gördüğümüz gibi Tunca Toskay'ın TRT Genel Müdürlüğüne gelişine belirgin olarak olumsuz tepki gösteren gazete Cumhuriyet'ti. Cumhuriyet gazetesi, Toskay'ın TRT genel müdürü olmak için gerekli olan tecrübeden, eğitimden yoksun olduğunu ve TRT'nin geleceği konusunda karamsarlığa düştüklerini yazarken, diğer gazeteler genelde daha elastiki davranıyor ve Toskay'ı tam anlamıyla göreve başlamadan eleştirmekten kaçınarak Toskay'ın nasıl bir yayın politikası izlemesi söylüyorlardı. Bunun nedeni ise, Cumhuriyet gazetesinin Toskay'ı TRT Genel Müdürü yapan ANAP iktidarının aleyhinde olması ve seçimlere katılmayan bir partiyi desteklemesiydi. Diğer gazeteler ise genel olarak ANAP iktidarına karşı ılımlı bir politika izliyor fakat kesin olarak bu partiyi desteklemiyorlardı.

Tunca Toskay döneminde TRT'ye yönelik eleştiriler, Kurum içindeki siyasal kadrolaşma, Türk dilinin kullanımı, yayıncılık anlayışına yansıyan siyasal tercih gibi üç ana başlık altında toplayabileceğimiz konularda yoğunlaşıyordu.

Tunca Toskay'ın göreve başlamasından bir süre sonra yaptığı atamalar basında sürekli olarak tenkit ediliyordu.

Cumhuriyet gazetesi, bu konuda şunları yazıyor. "TRT Genel Müdürü Tunca Toskay, her ne kadar kadrolaşma yok. Kurumda obalar kurulmuyor, diyorsa da, TRT'de yapılan personel operasyonu dikkatle incelendiğinde, Karataş dönemi kadrolarının yeniden etkinlik kazandığı görülmektedir."

Cumhuriyet gazetesi, Toskay'ın TRT'deki atamaları siyasi tercihi göre yaptığını, Şaban Karataş'ın genel müdürlüğü döneminde kurum bünyesine alınan ekipten büyük bir bölümünün, Toskay döneminde etkin görevlere getirildiğini böylece sağ eğilimli bir TRT oluşturma çabalarının sürdüğünü belirtiyordu.

Milliyet gazetesi, geçmiş dönemlerde TRT'de yaşanan personel kıyımının Toskay döneminde de tekrarlandığını, işinin ehli kişilerin yerine belirli bir siyasi tercihe sahip kişilerin göreve getirildiğini belirtirken,

Günaydın gazetesi, siyasal kadrolaşma denen şeyin 12 Eylül öncesi Türkiye'sinde açtığı derin yaraların unutulmaması için günümüz TRT'sinde yine aynı yolun güdüldüğünü partizanca atamaların yapıldığı, yazıyordu.

Gördüğümüz gibi Cumhuriyet, Milliyet ve Günaydın gazeteleri TRT'de siyasal tercihlerin doğrultusunda, belirli bir siyasi görüşü benimsemiş kişilerin, öğrenim, yetenek, bilgi birikimi ve deneyim

gibi özellikler aranmaksızın göreve getirildiğini, böyle davranış-
ların ise TRT'nin partizanlıkla suçlanmasına yol açacağını, tarafsız
TRT amacına gölge düşüreceğini, yazmaktaydılar.

Tercüman gazetesi ise TRT'de yapılan atamalarla ilgili haber-
leri, yorumlatmadan yazıyordu.

TRT Genel Müdürü Tunca Toskay ise kendisine bu konuda yönelti-
len eleştirilere verdiği cevapta şunları diyordu.(18)

"Biz Türkiye'de kavgadan yana değiliz, bölünmeden yana değiliz. Bizim
temel prensibimiz bu. Bundan Türk devleti geçtiğimiz dönemde çok zarar
gördü. Bu söylediğimiz istikamette problem yaratacak tasarrufların
ve uygulamaların içinde biz olmayız. Biz TRT personeline hangi tarih-
te girdi diye bakmayız. Bizim öngördüğümüz işleri yapıp yapmayacakla-
rını esas alınız. Bizim meseleye yaklaşımımız bundan ibaret. Şimdiye
kadarki yaptığımız bütün atamalarda bu ölçüyü gözönüne aldık."

Gördüğümüz gibi Toskay, TRT'deki atamaları siyasi tercihleri
doğrultusunda yaptığı yolundaki eleştirileri kabul etmiyor ve işinin
ehli olan kişileri göreve getirdiğini söylüyordu.

TRT'ye yönelen eleştirilerin bir bölümünü ise, Tv'de kullanılan
dil konusu oluşturuyordu. Özellikle Tercüman gazetesi televizyonda
kullanılan dilin uydurma kelimelerden oluştuğunu, çocuğun ana- babası-
nı, ana- babanın çocuğunu anlamamasına yol açacak bir dilin yaygınlaş-
masına önderlik ettiğini söylüyordu.

24 Kasım 1984 tarihli Tercüman gazetesinde Ahmet Kabaklı, TRT'
nin öğretmen günü vasıtasıyla yaptığı açık oturumda Türkçemizin çiğ-
nendiğini, kullandığı dil ile tiksiniyecek duruma düştüğünü yazıyordu.

21 Aralık tarihli Tercümanda ise Mukbil Özyürek, televizyonda
uydurma kelimelerin etrafı sardığını öz Türkçe kelimelerin ise git-
gide yok olduğunu belirten bir yazı yazıyordu.

Ocak ayı içerisinde, TRT 205 kelimelerin yasaklandığını belirtmişti. Yani açıklanan 205 kelime Türkiye Radyo ve Televizyonunda kullanılmayacaktı. Bu durum kimi çevrelere olumlu, kimi çevrelere ise olumsuz olarak değerlendirildi. Özellikle Tercüman gazetesi, bu yasaklamayı çok yerinde bulduğunu belirten yazılar yayınlıyordu.

Ahmet Kabaklı 12 Ocak tarihli Tercüman'da şunları yazıyor. "TRT milletin 1.no.lu haberleşme aracı olmak yolunda ilk adımı atarak ilk defa milli iradeye uymuş olacak. 205 adet nesepsiz kelimeyi yasakladığı için TRT'yi kutlarız.

13 Ocak tarihli Tercüman gazetesinde ise Rauf Tamer "Dilde daassup değil, doğruculuk peşindeyiz. Yanlış üretim ve keyfi kullanım karşısındayız. TRT bir dil prensibine gitmek istiyor. Normaldir" diyerek TRT'nin bu kararını onayladığını belirtiyordu.

Tercüman gazetesi dışındaki diğer gazeteler TRT'nin böyle bir yasaklamaya gitmesini tasvip etmediklerini belirtiyorlardı.

Milliyet gazetesi 12 Ocak tarihli sayısında, TRT'nin yasakladığı 205 kelime için gösterdiği gerekçenin, tatmin edici olmadığını, bu uygulamanın yanlış olduğunu belirtirken,

Cumhuriyet gazetesi de TRT'nin bazı çevrelere memnun etmek için böyle bir uygulamaya geçtiğini, TRT genel müdürünün sonunda gerçek hüviyetini gösterdiğini belirtiyordu.

TRT eski genel müdürü İsmail Cem, kendisiyle yapılan bir söyleşide TRT'nin dil konusundaki yasaklamasıyla ilgili olarak sorulan soruya şöyle yanıtlamıştı. (19)

"TRT'de, emirle bazı sözcükleri kullandırmakta, kullandırmamakta yanlışdır. Birtakım yerlere, çevrelere hoş görünme çabasıyla kaynaklanan bir siyasettir. TRT buna alet edilmektedir."

---

(19) Cumhuriyet (9 Nisan 1985) *Sayı Sayfa*

Günaydın gazetesinde çıkan bir yazı ise, dilde yasaklama getirmenin TRT'nin görevi ve yetkisi dışında kaldığını, TRT'nin yetki alanını aştığını belirtmektedir.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi Tercüman dışındaki diğer gazeteler, TRT'nin 205 kelimenin kullanımını yasaklaması kınayarak, bu yasaklamanın bazı çevrelere hoş görünmek amacıyla yapıldığını, bu durumun ise TRT'nin tarafsızlığına gölge düşürdüğünü belirtiyordu.

TRT genel müdürü Tunca Toskay ise bu eleştirilere karşılık verdiği cevapda şunları söylüyordu.

"TRT'nin kullanacağı dil konusunda, ana ilkeleri 2954 sayılı kanun tespit etmiştir. 5.maddenin G bendi kolay anlaşılabilen doğru ve güzel Türkçe kullanmak gerektiğini belirtiyor. Bu bizim görevimiz. 26.9.1984 tarihli Başbakanlığın dille ilgili bir genelgesinde ise bütün kamu kurum ve kuruluşlarının normal hizmetlerini görürken dil olarak Anayasanın dilini esas ve ölçü olarak almaları gerektiği belirtiliyor. TRT kanun ve başbakanlık genelgesinden doğan görevlerini yerine getirmektedir."

6-12 Ağustos tarihli Nokta dergisi, TRT genel müdürü Toskay'ı sert bir dille eleştirerek, şunları diyordu. "Son yılların en büyük gafını yapan TRT genel müdürü, bütün suçu yağmura yükledi. Şiddetli yağın yağmur sonucu trafoların arızalanması üzerine TRT televizyonu 1,5 saat banttan, kesintili yayın yapmak zorunda kaldı. TRT tarihinde ilk kez, 20.30 haberlerinin ortasında şarkıcı Bonnie Taylor belirdi. Türkiye'de hiç yağmur yağmaz, hiç elektrik kesilmez düşüncesiyle, Tv yetkilileri böyle bir aksaklık için önlem almamışlardı. Renkli yayına geçmek için iki ayağını bir pabuca sığdırmaya çalışan TRT genel müdürü

Tunca Toskay yönetimindeki TRT, yayınların kaderini, yağmura, çamura, elektrik kesintilerine terk ediyor."

7 Ağustos tarihli Cumhuriyet gazetesi ise, böyle bir durumda TRT genel müdürünün istifa etmesi gerektiğini yazıyordu.

TRT eski yönetim kurulu üyesi Emin Sandalcı Toskay için şunları söylüyordu. "Kanımca onu oraya getirenler de TRT'nin bugünkü durumundan büyük çapta sorumludurlar. Şimdiki genel müdürün göreve gelir gelmez ve halen de yaptığı atamalarla, TRT'nin bugünkü kadar bile yayın yapmasına şaşmak gerek. TRT'nin bugünkü duruma düşmesinin nedenleri arasında, TRT'nin kuruluşundan bu yana değişik iktidarların ve çeşitli görev sahiplerinin yanlış bilgisi ve TRT'nin Türk toplumdaki rolünü anlamakta aciz tutumlarının rolü de büyüktür.(20)

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi basın, Toskay'ı TRT'yi teknik yönden ileri götürmemekle suçluyor ve Toskay'ı istifaya davet ediyordu.

Tercüman gazetesi yazarlarından Nazlı Ilıcak, TRT'de yıllardan beri süregelen kesmekeş ve umursamazlığın son haftalarda doruk noktasına ulaştığını bu nedenle, televizyonun seyircilerini yavaş yavaş yitirdiğini yazıyordu.

Günaydın gazetesi ise Türkiye genelinde televizyonun resim ve görüntü kalitesinin bozuk olduğunu, Türkiye'de video'nun bir çığ gibi büyümesindeki en büyük etkenin ise televizyonun yetersizliği olduğunu yazıyordu.

19-26 tarihli Nokta dergisi, Yabancı televizyonların ve video- ların ülkemizde böylesine yayılmasındaki en büyük etkenin televizyon üst düzey yöneticilerinin vurdumduymazlığı olduğunu söyleyerek

şunları yazıyordu. "Bu vurdumduymazlık belki de onların haberci yayın niteliklerinden çok "Politik nitelikleri" ön plana alınarak işbaşına getirilmesinden kaynaklanıyor."

Tv eski daire başkanı öğretim görevlisi Mahmut Tali Öngören ise Nokta dergisinde şunları yazıyordu. "TRT'nin teknik yetersizliği ile genel müdürün bir ilgisi yok. Toskay bu işin teknik yönünü bilen biri olmadığı için teknik önlemlerin alınması gerektiğinde düşünülemez. Türkiye'de genel müdürlüğe bu mesleğin adamı gelmiyor. Bunlar politik amaçlarla buraya getirilmiş, bu giderse başkası gelecek. TRT'de genel müdürü yönlendirecek teknik kadroda maalesef yok."

Milliyet gazetesinde çıkan bir yazı ise, Toskay'ın, TRT'ye geçtikten sonra yayıncılık bilgisinin eksikliğini hep hissettiğini, kabul ettiğini ve öğrenmeye meraklı olduğunu görüyoruz. Ama yakın çevresi bütün iyi niyetine rağmen Toskay'ın böylesine zor bir işin altından kalkamayacağı görüşünde.

Gördüğümüz gibi yazıların birleştiği nokta, TRT'nin başına politik amaçlarla, teknik bilgidен yoksun bir kişinin getirildiği yolundaydı.

TRT'ye yönelik eleştirilerin bir bölümünü ise yayıncılık anlayışına yansıyan siyasal tercih başlığı altında toplayabiliriz. Tunca Toskay'ın TRT genel müdürlüğüne gelmesini izleyen aylarda 5 önemli gazetenin (Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman, Güneş, Günaydın) hepsi TRT yayınlarında taraflılık örneklerinin gitgide çoğaldığını belirtiyorlardı. Hürriyet gazetesi ise bu konudaki haberleri verirken yorumdan kaçınıyordu.

4.Aralık.1984 tarihli Tercüman gazetesinde Nazlı Ilıcak, TRT'nin kamuoyunun tarafsızca oluşumundan sorumlu olduğunu, oysa TRT kurumunun bu noktada hiç başarılı olamadığını söyleyerek sözlerini şöyle bitiriyordu.

İcraatın içinden adlı programla tarafsızlık, çeşitli görüşleri ekrana yansıtma gibi hükümler maalesef göz ardı ediliyor. TRT haber bültenlerinde karşı görüşleri sadece bir iki kelime ile dinleyicilere sunmakla yetiniyor. Meclis müzakerelerinin en can alıcı noktaları makaslanarak vatandaşa sunuluyor."

8.Aralık.1985 tarihli Milliyet gazetesi ise TRT yayınlarında yanlılık örneklerinin giderek çoğaldığını, ekranda sürekli olarak ANAP reklamı yapıldığını belirtiyordu.

Cumhuriyet gazetesinde Mahmut Tali Öngören ise, TRT'nin muhalefetin sesine hiç kulak vermediğini, haberlerinde inandırıcılık unsurunu giderek yitirdiğini, TRT'nin durumunun endişe verici olduğunu söylüyordu.

Gördüğümüz gibi basın TRT'yi haber ayırımı yaparak, ANAP'ı korumak, muhalefetle ilgili haberlere çok az yer vermek, diğer bir deyişle taraf tutmakla suçluyordu.

Aralık ayında, kamuoyunda oluşan bir söylentiye göre Tunca Toskay, özellikle son aylarda TRT aleyhinde yayın yapan Tercüman gazetesinin baş yazarı Nazlı Ilıcak'la bir kokteyl'de karşılaşmış ve kendisine "Biz de sağcıyoruz, siz de. Niye bize destek olmuyorsunuz demişti. Nazlı Ilıcak 17.Aralık.1984 tarihindeki yazısında bu konu ile ilgili olarak şunları yazıyordu.

"...Başbakanın basın toplantısı olayların içinden adlı programda 35 dakika süreyle yayınlanırken, muhalefetin görüşlerine hiç yer verilmiyor. Bunun nedeninin TRT genel müdürüne soracak olduk, "Biz yayınlarımızı köşe yazarlarının direktifleriyle düzenleyecek değiliz." cevabını aldık. Bu nezaket dolu cevaptan sonra bize ufak bir serzenişte bulunuyor. "Madem sağı temsil ediyorsunuz. Neden bize sahip çıkmıyorsunuz." İlahi Toskay, Hitler, Mussolini'de sağcıydı. De Goulle ile

Churchill'de. Bizim sađ dűşüncemizin müsamahaları ölçüldü, başkaları -nın hak ve hukukuna saygılı olduğunu kendisine anlatmakta güçlük çe -keceğimiz muhakkak."

Nazlı Ilıcak'ın bu yazısı üzerine Tunca Toskay'a yönelik eleş -tiriler artmıştı. Cumhuriyet, Milliyet, Günaydın gazetesi, "sağcı ol -duğunu itiraf eden bir genel müdürün yönettiği TRT'nin yayınlarını artık tenkit etmeye bile gerek yok" diyorlardı."

TRT'ye, Tunca Toskay'a yönelik eleştiriler gittikçe artmaktaydı. Tüm basın TRT'yi taraf tutmak, yanlı bir yayın yapmakla suçluyordu.

Milliyet gazetesi yazarlarından Mümtaz Soysal, "TRT Genel Müdürü Tunca Toskay'ın tarafsızlık ilkesini çiğneyerek görevini kötü -ye kullandığını, TRT yasasına göre bu suçu işleyen genel müdürün görevden alınması gerektiğini söylerken,

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Uğur Mumcu, TRT'nin işveren ve işçiye karşı tarafsız olması gerektiğini oysa TRT'nin sadece işverene karşı tarafsız olduğunu söylemekteydi.

Günaydın gazetesi ise TRT'nin hükümetin istekleri doğrultusunda yayın yaptığını yazmaktaydı.

SODEP İstanbul il örgütünce düzenlenen Anayasal bir kurum olarak TRT ve tarafsızlık ilkesi adlı panelde, TRT yayınları eleştirilerek, yansız davranması istenmiştir. Panelde ilk konuşmayı yapan Adalet Ağaoğlu, TRT'nin tüketim yanlısı bir kamuoyu oluşturmaya çalıştığını, TRT'nin işverenlerin görüşü ve istemleri doğrultusunda yayın yaptığı -nı, TRT'nin toplumun yararına değil, iktidara hizmet ettiğini söylemek -teydi. Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Uğur Mumcu ise "Eski TRT genel müdürlerinden Musa Öğün, eski solculardan Tunca Toskay'ın yanın -da Marksist kalır" diyerek Tunca Toskay'ı eleştirmekteydi.

6 Kasım seçimlerine katılmayan fakat genel seçimlerden 4,5 oy sonraki yerel seçimlere katılan SODEP ve DYP partisinin TRT kanununun 20.maddesine dayanılarak, televizyonda yayınlanan haber programlarında, açık oturumlarda yer almaması, basında bu konuda sık sık eleştirilerin çıkmasına yol açıyordu.

Tercüman gazetesi yazarlarından Yavuz Donat 21.Ocak.1985 tarihli yazısında TRT'nin kapılarını hala SODEP ve DYP'ne kapalı tutmanın anlaşılır iş olmadığını, TRT kanununun 20.maddesinin, TRT'yi ve siyasi iktidarı yıpratır hale geldiğini söylemiştir.

Mehmet Barlas 20.Şubat.1985'te Milliyet gazetesinde yazdığı TRT ve siyaset adlı yazısında şunları demektedir. "Açık oturum ve TRT haber programlarında, parlamentoda grubu bulunmayan siyasi partilerin yer almaması, ileride anayasa bunalımına yol açacak bir durumdur. Eğer TRT kanununun 20.maddesi, Anayasayı ve siyasi gerçekleri zorlar biçimde, yeni genel seçimlere kadar korunacak olursa, bundan başta TRT olmak üzere tüm kurumlar zarar görür. SODEP ve DYP'nin haberlerini yayınlamak suç, yayınlamamak ise hata durumundadır,şimdi"

Mahmut Tali Öngören ise Cumhuriyet gazetesinde yazdığı yazısında, SODEP ve DYP'nin TRT televizyonuna çıkarılmamasının TRT'nin yanlış bir yayın politikası sergilediğinin belirtisi olduğunu, ülkedeki 2. ve 3. büyük partilerin devlet haber tekeli tarafından yok sayılmasının bizzat devleti yıpratacağını belirtmektedir.

Güneri Cıvaoğlu Güneş gazetesinde yazdığı yazısında, "TRT kanununun bazı maddeleri şayet Türkiye'nin 2. ve 3. büyük partisinin ekrana çıkmasını engelliyorsa bu tıkanıklığı giderecek yol kanun değişikliğidir." demektedir.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı gibi, 6 Kasım seçimlerine

katılmamakla birlikte 25 Mart yerel seçimlerine katılıp barajı geçen partilerin, TRT kanununun 20.maddesine dayanılarak TRT televizyonundaki açıkloturulmalara, haber programlara çıkarılmaması tüm gazeteler tarafından tenkit edilmekte ve bu durum sürdüğü müddetçe TRT'nin yanlışlık imajından sıyrılamayacağını söylemekteydiler. Bu tenkitler sürerken, 1.Mayıs11985 tarihinde basında çıkan haberlere göre, Ağustos ayı içinde parlamento dışı muhalefet liderlerinin halen parlamentoda bulunan 3 siyasal parti liderleriyle birlikte Televizyondaki bir açık oturuma çıkacakları söyleniyordu.

Bu arada, Amerika'nın sesi radyosu yayınlarının, Türkiye'nin üzerinden güçlendirilerek belirli bölgeden yönetilmesi amacıyla bir ara istasyon kurulması ile ilgili ABD önerisi, basında olumsuz eleştirilere yol açmıştı.

Mahmut Tali Öngören 7 Mayıs tarihli Cumhuriyet'te, Amerika'nın sesi radyosunun Amerikan yönetiminin propagandasını yaptığını, topraklarımız üzerinde Amerikan vericilerinin kurulmak istenmesinin başlıca nedeninin bu türdeki propoganda radyo yayınlarını SSCB'ne ve Ortadoğu ülkelerine teknik bakımdan daha güçlendirerek iletmek olduğunu yazmaktaydı.

Milliyet gazetesini ise, Amerikalıların bu isteğinin sakıncalı olduğunu, çünkü bu radyonun Amerikan halkına değil, Amerikan yönetiminin görüş ve bildirimlerini tüm dünyaya duyurduğunu, Türkiye'nin bu işe alet olmaması gerektiğini belirtmekteydi.

Hükümet, ABD yönetiminin bu projeyi çok geniş tuttuğunu, yayınların yönlendirileceği bölgelerin fazla geniş bölgeleri kapsadığını bu nedenle şimdilik uygulama olanağı görülmediğini açıklamıştır.

Gördüğümüz gibi Tunca Toskay'ın TRT genel müdürü olduğu 1984 yılından itibaren basında çıkan eleştiriler, diğer yıllarda basında yer alan TRT ile ilgili eleştirilerden bir noktada ayrılıyordu. Diğer dönemler, kimi gazeteler TRT taraflıdır derken, kimi gazeteler tarafsızdır diyordu. Yani basın ikiye bölünmüştü.

Oysa 1984 yılından itibaren tüm gazeteler, TRT'ye yönelttikleri eleştirilerde TRT'nin taraflı bir yayın yaptıkları konusunda hem fikir di. Diğer bir deyişle basın bu dönemde ikiye ayrılmamıştı. Bunun nedenlerini ise Türkiye'nin çok partili hayata geçişine, içinde yaşanan bu dönemin geçiş dönemi olmasına, yeni siyasi partilerin kurulmasına ve kurulan siyasi partilerden üçünün parlamentoda temsil edilmemesine bağlayabiliriz.

S O N U Ç

Sosyal, siyasi ve iktisadi konularda kamuoyunu oluşturma, kamuoyunu aydınlatma gibi çok önemli görevi olan Radyo ve Televizyon, toplum hayatının vazgeçilmez bir ögesidir.

Toplum hayatında bu denli önemli bir görevi olan Radyo ve Televizyon'un özerkliği, tarafsızlığı konusundaki tartışmalar, bu konuda kamuoyunda beliren fikir ayrılıkları, 1960'lı yıllardan bu yana güncelliğini korumayı başaran nadir konulardandır. Çağdaş toplumlarda Radyo ve Televizyon, kamuoyunu oluşturma ve oluşmuş düşünce- nin açıklanması yönünden birbirini izleyen ve tamamlayan bir fonksiyon görür.

Toplum hayatındaki önemi, kamuoyunu yönlendirmedeki rolü ve her dönemdeki güncelliği nedeniyle gerek 1961 Anayasası gerekse 1982 Anayasası içeriklerinde Radyo ve Televizyon konusuna yer vermişlerdir.

1961 Anayasasınının 121.maddesi, Radyo ve Televizyona özerklik tanıyarak, Radyo ve Televizyonun belirli haklar ve dokunulmazlıklarla donatılmış şekilde Anayasanın öngördüğü sosyal yapı içinde yer almalarını sağlamıştır. Bunun nedenini, 1960 ihtilalinden öncesi dönemdeki Radyonun partizanca tutumuna son vermek ve onu siyasi iktidarın tekelinden ve emrinden kurtarmak isteğine bağlayabiliriz .

1961 Anayasasınının yanı sıra, 1964 yılında yürürlüğe giren TRT kanununda 1.maddesinde TRT'nin özerk bir Kamu İktisadi Teşebbüsü olduğunu belirtmekteydi. Fakat özerklik kavramının yanlış yorumlanması, Devlet içinde Devlet yaratmak gibi bir düşünceyle algılanması Anayasadaki ve TRT konusundaki özerklik ile ilgili maddenin değiştirilmesine neden olmuştur.

12.Mart.1971 tarihinde Süleyman Demirel Başkanlığındaki hükümetin istifa etmesinden sonra Nihat Erim Başkanlığında kurulan partiler üstü hükümet 1961 Anayasasının bazı maddelerini değiştirmiştir.

Yapılan değişikliklerden biri Anayasanın, TRT'yi ilgilendiren 121.maddesidir. Bu değişikliğin neticesinde TRT'nin özerkliği kaldırılmış ve TRT kurumu tarafsız bir Kamu Tüzel Kişiliği şekline dönüştürülmüştür. Bu değişikliğe paralel olarak 359 sayılı TRT kanununda yeniden düzenlenmiştir.

1982 yılında yapılan son Anayasamızda ise 133.madde TRT kurumunun tarafsızlığını tekrar vurgulamaktadır.

1980 yılının sonlarına doğru anarşi ve terör olayları gitgide artmakta idi. Anarşi, terör ve bölücülüğün ulaştığı düzey parlamento-nun sorumsuz davranışları Türk Silahlı Kuvvetlerinin 12.Eylül.1980 tarihinde emir komuta zinciri altında yönetime elkoymalarına neden olmuştu. 12.Eylül.1980 hareketinden sonra 1961 Anayasası yürürlükten kaldırıldı. Danışma Meclisince ve Milli Güvenlik Konseyince kabul edilen yeni Anayasa 7.Kasım.1982 tarihinde halk oyuna sunuldu ve onaylanarak kesinleşti.

1982 Anayasasının 133.maddesi Radyo ve Televizyon yayınlarının tarafsızlık esası gözönüne alınarak yapılacağını belirtirken, 2954 sayılı yeni TRT Kanununda TRT'nin tarafsız bir Kamu Tüzel Kişisi olduğunu tekrarlıyordu.

1961 Anayasasının 26. , 1982 Anayasasının ise 31.maddesi kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağlamak maksadıyla kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından, kişilerin ve siyasi partilerin yararlanma hakkını öngörmekte; ve aynı zamanda bu araçların fonksiyonunu dolaylı bir ifadeyle belirtmektedir.

Özellikle Radyo-Televizyon işletmelerinin Devlet tekeline bulunduğu ülkelerde (Ülkemizde olduğu gibi) bu yararlanma daha büyük önem taşımaktadır. Radyo ve Televizyon hukukunda anten hakkı olarak adlandırılan bu yararlanma imkanı sayesinde, kişiler ve siyasi partiler büyük kitlelere hitap edebilme imkanına kavuşmaktadır. Gene bu imkan sayesinde ki Devlet aracı farklı düşünce ve kanaatlerin ifadesine yer veren, farklı fikir ve kanaatler önünde tarafsız bir organ haline gelecektir.

Radyo ve Televizyonun kamuoyunu oluşturmaktaki günden güne artan etkisi, TRT Genel Müdürlüğünü en önemli görevlerden biri durumuna getirirken, basında TRT'ye yönelik olarak çıkan eleştirilerin artmasına yol açmıştır. 1964-1985 yılları arasında TRT Genel Müdürlüğü görevinde bulunanlar muhalefet partileri ve muhalefet yanlısı basın organları tarafından iktidarı kayırdıkları, TRT'nin partizanca yayın yapmasına neden oldukları ve TRT'yi iktidarın borazanı haline getirdikleri gerekçesiyle suçlanmışlardır.

1964 yılında TRT'nin ilk Genel Müdürü Adnan Öztrak döneminde başlayan bu tür eleştiriler 1985 yılına dek sürdü. İktidar ve muhalefet partileri arasındaki bu çekişme, iktidar ve muhalefet yanlısı gazeteler arasında, TRT'nin tarafsızlığı konusunda beliren fikir ayrılıkları kamuoyunu yıllardır meşgul etmekte ve güncelliğini günümüzde de korumaktadır.

Ülkemizde, Radyo ve Televizyon, Devlet tekeline bulunan kuruluşlardan birisidir. Radyo ve Televizyonun bu niteliği TRT Kurumuna büyük sorumluluklar yüklemektedir. Devlet Kuruluşu olması nedeniyle gerek Radyo, gerekse Televizyon ciddi bir yayın politikasına sahip olması gerekmektedir.

kurumu tehmen?
Ciddi de mi? neden?
Ciddi mi?

Basında çıkan bazı haberlerin, devlet Radyo ve Televizyonunda, yer almamasını yadırgamamak gerekir. Bildiğimiz gibi kamusal yarar, kamusal ilgi gerçeklik kavramları bir olaya haber niteliği kazandırır. Kamusal ilgi ve gerçeklik kavramlarının olmasına karşın kamusal yarar taşımayan bir olayı Radyo ve Televizyon haber olarak veremez.

Diğer bir deyişle, kamuya sunulmasında bir yararı olmayan olaylar Devlet Radyo ve Televizyonunda sunulamaz. *Sunulamaz mı?*

Türkiye'nin jeopolitik durumu itibariyle TRT, çok akılcı, ılımlı ve rasyonel bir yayın politikası izlemelidir. Elbetteki bu yayın politikasını saptarken kişilikli bir yayın, hedefleri arasında yer almalıdır. Devlet Radyo ve Televizyonu ülke menfaatlerini, itibarını zedeleyici bir yayından her zaman kaçınmalıdır. } ?

Gerek Radyo, gerekse Televizyon yazılı basının yazdığı haberleri bu nedenlerle yayınlamayabilir. Bu tutum TRT'nin tarafta olduğu anlama gelmemelidir. Zira Devlet yayın organı olan Radyo ve Televizyon, sansasyonel nitelik taşıyan olayları çok güncel olmasına karşılık ülkenin menfaatlerini zedeleyici, diğer ülkelerle olan ilişkilerini bozucu nitelikteki haberleri yayınlamayabilir.

TRT'nin tarafsız, kişilikli, akılcı bir yayın politikasına sahip olması konusunda TRT kurumu yöneticilerinde büyük görevler düşmektedir. TRT'nin üst düzey yöneticileri hiçbir görüşe fazla ağırlık vermeyen bir yayın politikası izlemelidir. Siyasi iktidarlara veya muhalefet partilerine verilen ödünler TRT'nin tarafsızlığına gölge düşürür.

Ben nedir?

-Nokta Dergisi Sayı 24, 1984 Temmuz

-Forum Dergisi Sayı 215, 1963 Mart

GAZETELER

-1960-1985 yıllarındaki gazeteler-

-Cumhuriyet

-Milliyet

-Günaydın

-Hürriyet

-Ulus

-Barış

-Tercüman

-Son Havadis

-Güneş

-Akis

Yeniden
gazeteler böyle
verilmez

Yararlanılan Kaynakların
varlığı
yanlış

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KİTAPLAR

-1961 Anayasası ile eski Anayasalar (Filiz Kitabevi yayını
1975)

-Gerekçeli ve 1961 Anayasası ile mukayeseli 1982 Anayasası

-1984 Ankara (Yard.Doç.Dr.Atilla Özer)

-Türkiye ve Ortadoğu elkelerinde Rd-Tv sistemleri

-A.Ü.S.B.F yayınları, Ankara 1972 (Oya Tokgöz)

-Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği. Ankara 1970

(Cengiz Taşer)

-Bizim TRT. Ankara 1971 (Selahattin Arıkan)

-TRT Kurumunun ekonomik kültürel ve toplumsal kalkınmamızdaki
rolü. Ankara 1970 (Ülker Köksal)

-Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli.

İstanbul 1983 (Prof.Dr.İsmet Giritli)

-TRT Yayıncılık ve haberleşme, İstanbul 1975 (Akin Beşiroğlu)

-Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna

Ankara 1980 (Dr.Kocabaşoğlu Uygur)

-Radyo Notları. İstanbul 1964 (Turgut Özakman)

-TRT'de 500 gün. İstanbul 1976 (İsmail Cem İpekçi)

DERGİLER

-A.Ü.S.B.F. Dergisi No.4 Ankara, Aralık 1972

-Türk İdare Dergisi (Temmuz.Ağustos 1972)

(Ocak Şubat 1967)